

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

2020

SITUAČNÁ SPRÁVA

**PRE OBLASŤ BOJA PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE ZA ROK 2020**

Vypracovalo Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi
a prevenciu kriminality, Bratislava 2021

Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „IC“) plní v zmysle čl. 19 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, úlohu národných spravodajcov alebo obdobných mechanizmov (ďalej len „národný spravodajca“). Národný spravodajca vykonáva najmä posúdenie trendov obchodovania s ľuďmi (ďalej len „OSL“), meranie výsledkov dosiahnutých prostredníctvom opatrení proti OSL vrátane zhromažďovania štatistických údajov v úzkej spolupráci s príslušnými organizáciami občianskej spoločnosti činnými v tejto oblasti, ako aj podávanie správ Európskej komisii. Z tohto dôvodu sme sa ako národný spravodajca a gestor špecializovaného Programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi (ďalej len „program“) rozhodli už štvrtý rok spracovať situačnú správu pre oblasť boja proti OSL v Slovenskej republike (ďalej len „SR“) za r. 2020, vychádzajúc z dostupných štatistických údajov, dennodennej praxe v oblasti pomoci obetiam OSL (ďalej len „obet“) a spolupráce so špecializovaným útvarom Policajného zboru - Národnou jednotkou boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „NJBPNM“) a rôznymi štátnymi a neštátnymi subjektmi. Hodnotenie štatistických údajov vychádza z čiastkových štatistík IC, NJBPNM, Generálnej prokuratúry SR, Ministerstva spravodlivosti SR a mimovládneho sektora.

OBSAH

1. ZHODNOTENIE TRENDOV V OSĽ ZA R. 2020	6
1.1 Modus operandi v prípadoch OSĽ	8
1.1.1 Sexuálne vykorisťovanie	8
1.1.2 Pracovné vykorisťovanie	9
1.1.3 Nútené žobranie	10
1.1.4 Nútený sobáš.....	11
1.2 Páchatelia OSĽ, organizované skupiny, spoločné vyšetrovacie tímy, finančné vyšetrovanie	12
1.3 Obete	16
1.3.1 Možnosti pomoci pre obeť	23
2. PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBETÍ OSĽ	26
2.1 Vyhodnotenie programu za r. 2020.....	26
2.1.1 Pohlavie obetí zaradených do programu	28
2.1.2 Vek obetí zaradených do programu.....	29
2.1.3 Pôvod obetí zaradených do programu	30
2.1.4 Obete z pohľadu demografického prostredia.....	31
2.1.5 Vzdelanostná úroveň obetí	32
2.1.6 Rodinný stav obetí zaradených do programu	33
2.1.7 Fáza náboru obetí zaradených do programu.....	33
2.1.7.1 Pohlavie náborára.....	33
2.1.7.2 Štátna príslušnosť náborára.....	34
2.1.7.3 Vzťah obeť k náborárovi	35
2.1.7.4 Dôvody migrácie obetí.....	36
2.1.7.5 Plánovaná cieľová krajina.....	36

2.1.8	Preprava obetí	38
2.1.9	Fáza vykorisťovania obetí zaradených do programu.....	39
2.1.10	Fáza oslobodenia a poskytnutia pomoci obetiam zaradeným do programu	45
2.1.10.1	Formy vyslobodenia obetí.....	45
2.1.10.2	Pomoc poskytnutá obetiam	45
2.1.10.3	Identifikácia obetí	49
3.	AKTIVITY V BOJI PROTI OSĽ	51
3.1	Partnerstvo.....	51
3.2	Rezort práce, sociálnych vecí a rodiny.....	53
3.2.1	Sociálnoprávna ochrana detí.....	53
3.2.2	Inšpekcia práce	55
3.2.3	Znižovanie dopytu	58
3.2.4	Rezort spravodlivosti.....	60
3.3	Rezort školstva	61
3.4	Rezort zdravotníctva	61
3.5	Rezort zahraničných vecí	62
3.6	Rezort obrany	63
3.7	Marginalizované rómske komunity.....	63
3.8	Zvyšovanie povedomia o OSĽ.....	64
3.8.1	Kampane	67
3.8.2	Projekty k OSĽ	69
3.8.3	Publikačná činnosť medzinárodných zoskupení	70
3.9	Linky pomoci obetiam OSĽ.....	73
3.9.1	Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818	73
3.9.2	Informačná linka o OSĽ a bezpečnom cestovaní 0907 787 374	75

3.9.3	Národná linka pre ženy zažívajúce násilie 0800 212 212	75
3.9.4	Bezplatná linka Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny 0800 191 222	75
3.9.5	Linka detskej istoty 116 111.....	76
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....		77

1. ZHODNOTENIE TRENDOV V OSL ZA R. 2020

V r. 2020 sa naša spoločnosť musela vyrovnávať s novou situáciou v dôsledku pandémie koronavírusu. Opatrenia na zamedzenie šírenia infekcie zasiahli aj oblasť boja proti OSL, najmä v tých činnostiach, ktoré predpokladajú kontakt ľudí. Hoci bolo zasiahnutých viacero oblastí, **vplyv pandémie nespôsobil zásadné problémy**. Dochádzalo však k časovým posunom a predlžovaniu lehôt v činnosti orgánov činných v trestných konaniach a súdov a obmedzeniu vstupu do ústavov na výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby. Z hľadiska prevencie boli rušené školiace aktivity alebo boli vykonávané len s obmedzeným počtom účastníkom. Na výkon prednášok bude potrebné v budúcnosti viac využívať technické možnosti online priestoru. Pri poskytovaní pomoci obetiam prichádzalo k logistickým problémom spôsobeným obmedzeniami na hraniciach, čo ovplyvnilo organizáciu asistovaných dobrovoľných návratov, vykonávanie karanténnych opatrení a obavy z dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre obeť.

Napriek zložitej situácii zo štatistických údajov vyplýva, že počet identifikovaných obetí OSL v r. 2020 v SR v porovnaní s r. 2019 výrazne neklesol. Počet ženských obetí mierne prevyšoval nad mužskými. Zvýšil sa však počet identifikovaných detských obetí a ich pomer k celkovému počtu identifikovaných obetí. **Každou štvrtou identifikovanou obeťou v SR bolo v r. 2020 dieťa**, kým ešte v r. 2019 detské obeť tvorili necelú šestinú z celkového počtu identifikovaných obetí.

SR takisto zostala i naďalej krajinou pôvodu obetí, teda zdrojovou krajinou, aj keď už tretí rok zaznamenávame stabilné zvýšenie identifikovaných slovenských obetí náborovaných a zároveň aj vykorisťovaných v SR. Tie tvorili aj v r. 2020 tretinu všetkých identifikovaných obetí. Zdrojovou krajinou obetí bola SR najmä pre Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej len „Veľká Británia“), ako aj ďalšie európske krajiny: Spolkovú republiku Nemecko (ďalej len „Nemecko“), Írsko, Rakúsko, Taliansko, Českú republiku, Belgicko, Dánsko a Grécko. Vplyv Brexitu sa z hľadiska krajiny vykorisťovania obetí v r. 2020 ešte neprejavil. Podstatnú časť obetí vykorisťovaných vo Veľkej Británii tvorili obeť identifikované v rámci jedného prípadu nútenej práce.

Takmer všetky identifikované obeť za r. 2020 boli občania SR. Štatisticky sme zaznamenali len jednu detskú zahraničnú obeť z Afganistanu (s touto obeťou pracovali orgány činné v trestnom konaní už v r. 2019) a jednu obeť pôvodom z Číny. V r. 2020 policajné orgány spolupracovali s nemeckou stranou v prípade vietnamských občanov vykorisťovaných formou nútenej prostitúcie alebo nútenej práce v Nemecku. Z dôvodu nedostatku informácií o vietnamských obetiach sme ich štatisticky v r. 2020 neevidovali.

Trend nízkeho počtu zahraničných obetí identifikovaných v SR pozorujeme dlhodobo a predpokladáme, že môže byť spôsobený nedostatočnou identifikáciou obetí alebo nedostatkom dôkazov o tom, že by mohlo ísť o OSL. Národný spravodajca v r. 2020 zachytil informáciu o moldavských obetiach identifikovaných v Moldavsku v r. 2019 a 2020. Informáciami o prípade, kde tieto osoby figurovali, sa zaoberali orgány činné v trestnom konaní, avšak tie na základe vlastného preverovania vyvrátili predmetné podozrenia. Dozvedeli

sme sa aj o ďalšom podozrení OSĽ, ktoré sa týkalo zahraničnej obeť, kedy sme potenciálnej obeť ponúkli pomoc a podozrenie bolo odstúpené na policajné preverovanie, ani v tomto prípade však podľa príslušných orgánov neboli naplnené znaky skutkovej podstaty trestného činu OSĽ.

V r. 2020 národný spravodajca zaznamenal tranzit jednej obeť OSĽ cez územie SR, išlo o dievča z Afganistanu tranzitujúce z Grécka a zachytené v SR, cieľovou krajinou v tomto prípade bolo Nemecko.

Z hľadiska počtu obeť bolo v r. 2020 najčastejším účelom OSĽ pracovné vykorisťovanie, z hľadiska počtu prípadov to však bolo sexuálne vykorisťovanie. Sexuálne boli v r. 2020 vykorisťované len ženské obeť, z čoho až polovicu tvorili dievčatá do 18 rokov. Najmladšia detská obeť sexuálneho vykorisťovania mala len 11 rokov. Ženy a deti boli sexuálne vykorisťované predovšetkým na Slovensku a v Nemecku a niekoľko prípadov sa vyskytlo v Írsku, Veľkej Británii a v Českej republike. V prípadoch núteného sobáša bola v r. 2020 rovnaká situácia ako v r. 2019, zaznamenali sme výlučne ženské obeť, pričom takmer polovicu tvorili detské obeť. Ženy a dievčatá boli vykorisťované za účelom núteného sobáša na Slovensku, ale aj v zahraničí. V predošlých dvoch rokoch sme pozorovali nárast vykorisťovania ženských dospelých obeť za účelom núteného žobrania, ktoré tvorili v r. 2019 až dve tretiny obeť núteného žobrania, v r. 2020 znovu prevažovali pri tomto účele vykorisťovania dospelé mužské obeť a k vykorisťovaniu dochádzalo na Slovensku a v Nemecku.

Mužské obeť boli v r. 2020 vykorisťované za účelom nútenej práce alebo núteného žobrania, iné účely OSĽ neboli zaznamenané. Pri vykorisťovaní mužských obeť prevláda pracovné vykorisťovanie a v r. 2020 išlo výlučne len o dospelých mužov vykorisťovaných najmä vo Veľkej Británii. Obeť núteného žobrania boli vykorisťované na Slovensku, v Nemecku alebo Rakúsku. Tri detské obeť – chlapci boli vykorisťované na účel núteného žobrania, pričom najmladšia obeť mala len 5 mesiacov.

V r. 2020 sa vyskytlo niekoľko prípadov kombinovaných spôsobov vykorisťovania, išlo o kombináciu sexuálneho vykorisťovania a núteného sobáša, sexuálneho vykorisťovania a núteného žobrania, ako aj pracovného vykorisťovania a núteného sobáša. V sledovanom období sa nevyskytol ani jeden prípad OSĽ za účelom páchania trestnej činnosti, otroctva, nevoľníctva alebo odoberania orgánov, tkanív či bunky.

Na území SR dochádzalo v sledovanom období k vykorisťovaniu tretiny všetkých identifikovaných obeť, ktoré boli predovšetkým obeťami sexuálneho vykorisťovania, čiže pozorujeme rovnaký trend ako v r. 2019. Išlo výlučne o dospelé a detské obeť ženského pohlavia.

Do špecializovaného programu vstúpil v r. 2020 veľmi nízky počet obeť. Išlo o 12 obeť – 6 mužských obeť a 6 ženských obeť (z toho 2 boli v čase spáchania skutku deťmi), čiže necelá šestina všetkých identifikovaných obeť. Z 56 obeť, ktoré boli štatisticky zaznamenané políciou, prijalo pomoc z programu len 5 obeť. Na riešenie tohto stavu boli prijaté opatrenia, od ktorých si sľubujeme zlepšenie prístupu obeť k spravodlivosti, najmä k odškodneniu.

1.1 Modus operandi v prípadoch OSI

1.1.1 Sexuálne vykorisťovanie

Sexuálne vykorisťovanie je dlhodobou dominantným účelom zneužívania dospelých aj detských ženských obetí. Rovnako ako v r. 2019, aj v r. 2020 bol markantný práve podiel detských obetí, kedy deti tvorili takmer polovicu ženských identifikovaných obetí zneužívaných na sexuálne vykorisťovanie. Detské obeť boli sexuálne vykorisťované najmä na Slovensku, pričom dospelé obeť boli v najväčšej miere vykorisťované v Nemecku, nasleduje Slovensko, Írsko a Veľká Británia.

Dospelé ženy boli zlákané náborármi osobným kontaktom najmä v mieste trvalého bydliska, pričom v prípade vykorisťovania obetí v zahraničí im bola ponúknutá a prisľúbená výhodná práca a vidina lepšieho života v zahraničí. Po prevoze obetí do zahraničia boli týmto ženám odobraté osobné doklady a obeť boli následne vyhrážkami, psychickým násilím a vo väčšine prípadov aj fyzickým násilím nútené k výkonu prostitúcie a poskytovaniu sexuálnych služieb klientom na ulici, v hoteloch alebo bytoch páchatel'ov či klientov. Obeť boli obmedzované na osobnej slobode, kontrolované a **dve z obetí boli nútené k výkonu sexuálnych služieb aj po zistení páchatel'a, že je obeť tehotná**. Dve z obetí boli popri sexuálnom vykorisťovaní ponúknuté k sobášu s občanmi Pakistanu, pričom k sobášom nedošlo, nakoľko v jednom prípade toto obeť odmietla a druhej sa podarilo ujsť. Klientov pre výkon sexuálnych služieb zabezpečovali buď páchatelia, alebo pri pouličnej prostitúcii si klientov zabezpečovali samotné obeť. Obeť boli páchatel'mi odoberané všetky nimi zarobené peniaze výkonom sexuálnych služieb, bola im poskytovaná len strava a ubytovanie. Jednej z obetí boli na zlomenie jej odporu podávané omamné a psychotropné látky. Ďalšia dospelá obeť vo Veľkej Británii vyhľadala políciu, ktorá jej sprostredkovala umiestnenie na psychiatrickej klinike. Podľa informácií mimovládnej organizácie (ďalej, len „MVO“) táto obeť bola už ako dieťa obchodovaná do Nemecka potom, ako bola prinútená vydať sa za Pakistanca.

Pri vykorisťovaní detských obetí prichádzalo k obchodovaniu väčšinou rodičmi alebo blízkymi osobami zneužitím svojho postavenia, podriadenosti, odkázanosti alebo zdravotného postihnutia detí, ako aj použitím násilia. V jednom prípade sa páchatel' snažil pôsobiť na rodičov dieťaťa nákupmi potravín a darčekom s prisľubom lepšieho života pre dieťa, s čím rodičia nesúhlasili, a tak zabránili vykorisťovaniu svojho dieťaťa. Osoby, ktoré využili sexuálne služby detských obetí, zvyčajne platili páchatel'om veľmi nízke sumy (20,- eur) alebo formou odplaty za služby bolo zabezpečenie omamných látok pre vlastnú potrebu.

V prípadoch vykorisťovania dospelých obetí na Slovensku je modus operandi podobný, náborári si vyhľadávajú najmä osoby v zraniteľnom postavení z hľadiska ich zlej sociálnej a finančnej situácie, kedy obeť nemajú kde bývať alebo nemajú peniaze na užitie svojich detí. Sexuálne služby sú nútené poskytovať na uliciach či v autách klientov, v jednom prípade bola obeť ponúkaná prostredníctvom internetového portálu. V dvoch prípadoch boli páchatel'mi druhovia, resp. partneri obetí, ktorí zneužili stav psychickej naviazanosti žien.

1.1.2 Pracovné vykorisťovanie

Doposiaľ bola v drvivej väčšine vyšetrovaných prípadov OSĽ za účelom pracovného vykorisťovania cieľovou krajinou vykorisťovania najmä Veľká Británia. Rovnako tomu bolo aj v r. 2020, kedy sme zaznamenali niekoľko individuálnych prípadov a dva veľké prípady, v ktorých boli obeť vykorisťované ešte v r. 2006 – 2017.

Jeden z prípadov je vyšetrovaný v rámci spoločného vyšetrovacieho tímu s Veľkou Britániou, v ktorom bolo v r. 2020 vznesené obvinenie dvom páchatelom, jednému slovenskému štátnemu príslušníkovi a jednému štátnemu príslušníkovi Poľska. V rámci uvedeného prípadu bolo identifikovaných v r. 2020 ďalších 17 obetí, ktoré boli zlákané členmi organizovanej skupiny prevažne osobným kontaktom na výnosnú prácu vo Veľkej Británii za bližšie neurčených a nedohodnutých podmienok. Páchatelia v tomto prípade zneužili ich zraniteľné postavenie z hľadiska ich zlej sociálnej a finančnej situácie. Následne boli obeť autobusovou dopravou alebo letecky dopravené do Veľkej Británie. Po príchode im boli odobraté osobné doklady pod zámienkou vybavenia zamestnania, boli im zriadené účty a karty v bankách, ku ktorým obeť nemali prístup a disponovali nimi páchatelia. Obeť boli nútené pracovať na auto umyvárni a v továrni na výrobu matracov 18 – 22 hodín denne, sedem dní v týždni, pričom za odvedenú prácu im nebola vyplácaná žiadna mzda. Organizovaná skupina nútila svoje obeť pracovať na odpracovanie si dlhu za dopravu, ubytovanie a stravu, čím si ich zaviazali dlžníckym vzťahom a obeť boli nútené záväzkom splatenia vzniknutého dlhu pracovať bez nároku na odmenu. Osobné údaje obetí boli zneužitá aj k daňovým a iným ekonomickým podvodom na území Veľkej Británie.

V druhom veľkom prípade s miestom vykorisťovania vo Veľkej Británii boli dve mužské obeť vykorisťované veľmi podobným modus operandi ako v predchádzajúcom prípade v r. 2013 - 2015, kedy boli pod zámienkou lukratívnej práce zlákaní do Veľkej Británie, po prevoze ubytovaní vo veľmi zlých hygienických podmienkach a po odobratí osobných dokladov prinútení pracovať vo fabrike na spracovanie hydiny, v auto umyvárni, vo fabrike na výrobu malinoviek alebo výrobu polystyrénu niekedy aj 7 dní v týždni 12 – 16 hodín denne. Celú ich mzdu si ponechávali páchatelia a obeť držali núteným záväzkom neexistujúceho dlhu po celý čas vo Veľkej Británii, pričom osobné doklady obetí boli zneužitá na nákup rôznej elektroniky, za ktorú páchatelia nikdy nezaplatili.

V jednotlivých individuálnych prípadoch bol modus operandi vykorisťovania obetí vo Veľkej Británii znovu veľmi podobný. Obeť boli nútené pracovať vo fabrike na spracovanie potravín a vykonávať rôzne práce okolo domu a v záhrade. Pri jednej obeti páchatelia navyše v jej mene požiadali o vyplácanie dostupných sociálnych dávok, ktoré si ponechávali pre seba. Táto obeť bola zo svojej situácie vyslobodená vďaka policajnej razii. Ďalšia z obetí bola prevzatá do starostlivosti vo veľmi zlom psychickom stave po tom, ako ju našli dezorientovanú a hladnú na ulici, podľa všetkého bola vykorisťovaná v auto umyvárni. Následne sme obeť pomohli v rámci asistovaného dobrovoľného návratu vrátiť sa na Slovensko.

V r. 2020 bol taktiež vyšetrovaný jeden prípad pracovného vykorisťovania s miestom vykorisťovania v Nemecku, pričom obeť bola páchatelom v r. 2019 pod zámienkou vybavenia

lukratívnej práce v Nemecku uvedená do omylu, kde jej po príchode do Nemecka boli odobraté osobné doklady a bankomatová karta od účtu a prostredníctvom pracovnej agentúry bola obeť zamestnaná v rôznych spoločnostiach, pričom celú jej mzdu si ponechával bez bližšieho vysvetlenia páchatel'. Obeti sa vyhrážal fyzickým násilím, pričom ju asi trikrát fyzicky napadol, prinútil ju na svoje osobné doklady vybrať na splátky mobilný telefón, pričom obeť tak konala hlavne zo strachu o svoj život a zdravie. Páchatel' obeť týmto spôsobom vykorisťoval po dobu najmenej šiestich mesiacov.

Jedna obeť bola vykorisťovaná v Írsku, kam odišla za vidinou lepšie platenej práce, aby mohla posielat' domov finančné prostriedky. Mzdu za prácu v továrni na kurence nedostávala a páchatelia ho zastrašovali, že ho predajú na orgány. Tejto obeti pomohla cudzia osoba a v spolupráci so zastupiteľským úradom bola prostredníctvom asistovaného dobrovoľného návratu ako jednej zo služieb programu navrátená na Slovensko.

Jeden prípad cudzinca s podozrením na pracovné vykorisťovanie sme zaznamenali aj na Slovensku. Išlo o čínskeho štátneho príslušníka, ktorý bol zamestnaný v čínskej reštaurácii a jeho prvoradým cieľom bolo finančne zabezpečiť rodinu v Číne. Jeho životné podmienky boli nevyhovujúce, nedostával mzdu a zamestnávateľ na neho pôsobil zastrašovaním a vzbudzovaním strachu. Čínska komunita na Slovensku je veľmi uzatvorená, preto je náročné v tejto komunite identifikovať obeť OSĽ.

Obet'ami v prípadoch pracovného vykorisťovania sú vo väčšine prípadov muži, ktorí sa prijatím lukratívnej pracovnej ponuky snažia vyriešiť svoje existenčné a finančné problémy.

1.1.3 Nútené žobranie

Pri OSĽ za účelom núteného žobrania sa trendy dynamicky menia. V r. 2019 tvorili dospelé ženy dve tretiny obetí núteného žobrania, v r. 2020 znovu prevažujú muži a **po prvýkrát sme zaznamenali tri detské obeť**. Policajné orgány vyšetrovali prípad, v ktorom boli obeťami dvaja 14-roční chlapci, ktorí boli s príslubom zarobenia si peňazí žobraním v zahraničí zlákaní do Nemecka a Rakúska. Žobrať išli dobrovoľne, nakoľko chceli zarobiť peniaze pre svoje rodiny nachádzajúce sa v zlej sociálnej a finančnej situácii. Páchatel' im vyžobrané peniaze odoberal a na konci „turnusu“ im vyplatil každému od 100,- do 200,- eur, ostatné finančné prostriedky si ponechal. Stravu si buď kupovali sami z vyžobraných peňazí alebo im ju kupoval páchatel' a prespávali v páchatel'ovom aute. Rovnakým spôsobom boli na rôznych miestach v Rakúsku a Nemecku žobrať viackrát.

V ďalšom prípade núteného žobrania bola mladá žena nútená k žobraniam spolu so svojím 5-mesačným synom na území Slovenska. K žobraniam bola nútená vlastným otcom a sestrou pod hrozbou násillia, zneužitím jej odkázanosti a bezbrannosti. Všetky vyžobrané peniaze bola nútená odovzdávať svojim príbuzným.

Na nútené žobranie bola v r. 2020 zneužitá aj žena zo Slovenska, ktorú páchatel' rumunskej štátnej príslušnosti bitím, hrozbou bitia a prenasledovaním nútil ku každodennému žobraniam na

rôznych miestach v Bratislave, pričom zneužíval aj duševnú poruchu poškodenej. Páchateľ obeti kupoval alkohol a jedenkrát denne jedlo pozostávajúce z polievky a rožkov, pričom zvyšok peňazí si ponechával pre vlastnú potrebu a poslušnosť obete si vynucoval najmä bitkami, fackami, údermi do hlavy a agresívnym správaním, vyvolával v nej pocit strachu a vyhrážal sa jej, že ak ujde zlomí jej ruky a nohy a zabije ju. Táto žena následne aj vstúpila do programu.

V prípadoch núteného žobrania páchatelia využívajú najmä bezradnosť a sociálnu situáciu, v ktorej sa obeť nachádzajú.

1.1.4 Nútený sobáš

Cieľom núteného sobáša dospelých obetí je zlegalizovať pobyt štátnych príslušníkov tretích krajín v Európskej únii prostredníctvom sobáša s občanom Európskej únie. V r. 2020 sme zaznamenali tri takéto prípady. Prvotným účelom vykorisťovania v dvoch prípadoch bolo sexuálne vykorisťovanie, popri ktorom boli obe tieto obeť ponúknuté k sobášu s občanmi Pakistanu, pričom k sobášom nedošlo, nakoľko v jednom prípade toto obeť odmietla a v druhom prípade sa obeť podarilo ujsť. K vykorisťovaniu v prvom prípade dochádzalo v Nemecku a v druhom prípade v Írsku, pričom v oboch prípadoch bolo začaté trestné stíhanie. V treťom prípade bola dospelá žena vykorisťovaná za účelom núteného sobáša v kombinácii s pracovným vykorisťovaním v Belgicku, Dánsku a Rakúsku. Tejto žene bola poskytnutá pomoc z programu.

Musíme konštatovať, že aj v r. 2020 boli odhalené a vyšetované tri **prípady nútených detských sobášov v zmysle rómskych tradícií**, v ktorých sa stali obeťami tri neploleté maloleté a mladistvé dievčatá vo veku 13, 14 a 15 rokov, ktoré boli predané rodičmi za finančnú odmenu do inej rómskej rodiny. Uvedené „tradície“, ktoré sú v rozpore s právnym poriadkom SR, sú v pozornosti príslušných orgánov už niekoľko rokov. Nakoľko išlo o deti, všetkými prípadmi sa zaoberala polícia aj orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. V prípadoch nútených rómskych sobášov sú „nevesty“ následne „ženichmi“ sexuálne zneužívané a novou rodinou ženicha nútené k domácim prácam a starostlivosti o ženichových súrodencov, čo v prípadoch odporu často končí fyzickým násilím. V r. 2020 bolo v rámci dvoch prípadov núteného rómskeho sobáša vznesené obvinenie spolu 8 páchatelom (4 ženy a 4 muži). Jedno trestné stíhanie bolo prerušené s návrhom na odovzdanie trestného stíhania do cudziny (Švédsko), nakoľko k spáchaniu skutku došlo v cudzom štáte. Modus operandi núteného „rómskeho sobáša“ však nie je pre Európsku úniu neznámym pojmom a je častým javom, pričom na predčasný sobáš poukazuje aj Uznesenie Európskeho parlamentu P8_TA-PROV(2017)0413 z 25. októbra 2017 o aspektoch základných práv v integrácii Rómov v EÚ: boj proti protirómskemu zmýšľaniu (2017/2038(INI)).¹

¹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0413_SK.html

Táto forma vykorisťovania predstavuje komplexný sociálny problém, nakoľko páchatel'mi sú vlastní rodičia. Najdôležitejším cieľom je vhodne a adresne nastavená prevencia, čo je o to náročnejšie, ak ide o súčasť kultúry a tradícií.

V r. 2020 štatisticky evidujeme aj prípad afganského dievčaťa, ktoré bolo vlastným otcom predané v Iráne za účelom jej núteného sobáša s mužom afganského pôvodu žijúcim v Nemecku. Toto dieťa bolo identifikované slovenskými orgánmi ako obeť OSĽ už v r. 2019, ale do programu vstupovalo v r. 2020.

1.2 Páchatelia OSĽ, organizované skupiny, spoločné vyšetrovacie tímy, finančné vyšetrovanie

NJBPNM je vecne príslušnou zložkou polície na účely preverovania a vyšetrovania trestného činu OSĽ. Podľa štatistiky NJBPNM bolo v r. 2020 začaté trestné stíhanie pre trestný čin OSĽ v 28 prípadoch a v 15 prípadoch bolo vznesené obvinenie spolu 33 páchatel'om, z toho 18 mužom a 15 ženám. Jeden z páchatel'ov bol 15-ročný chlapec, ktorý trestnú činnosť páchal v spolupáchatel'stve so svojim otcom. **Dieťa ako páchatel' trestnej činnosti OSĽ bol zaznamenaný vôbec po prvýkrát.**

Z hľadiska štátnej príslušnosti bolo 31 obvinených osôb slovenskej štátnej príslušnosti, 1 obvinený muž bol štátnym príslušníkom Rumunska a 1 obvinená bola štátnou príslušníčkou Poľskej republiky.

Tabuľka č. 1

Rok	Začaté trestné stíhanie - prípady	Vznesené obvinenie - prípady	Počet obvinených osôb		Štátna príslušnosť obvinených osôb
2020	28	15	33	18 mužov 15 žien	31 slovenská 1 rumunská 1 poľská

Páchatel'mi trestného činu OSĽ bola v r. 2020 najmä dvojica páchatel'ov alebo jednotlivci, v troch prípadoch išlo o skupinu zloženú zo štyroch páchatel'ov. Obete boli v r. 2020 naborované v SR a vykorisťované v zahraničí alebo v samotnej SR. V niektorých prípadoch je naborárom známy obeť, prípadne jej rodinný príslušník, pričom v r. 2020 tvorila táto skupina asi polovicu naborárov, druhá polovica naborárov bola pre obeť neznámymi osobami. Nábor prebiehal vo väčšine prípadov osobným kontaktom. Častejšie sú páchatel'mi muži ako ženy, v prípade organizovaných skupín obchodníkov je zloženie skupiny zmiešané, teda ju tvoria aj muži aj ženy. Iba v jednom prípade sa v r. 2020 vyskytla dvojica páchatel'ov rovnakého pohlavia, ide o prípad otca so svojim mladistvým 15-ročným synom. Ženy boli páchatel'kami či spolupáchatel'kami najmä v prípadoch sexuálneho vykorisťovania a núteného sobáša. V prípadoch núteného zobrať boli v r. 2020 páchatel'mi s výnimkou dvoch žien len muži.

Páchatelia OSĽ zneužívajú najmä zlé sociálne podmienky obetí a rodín, z ktorých obeť pochádzajú, alebo je im známe slabé rodinné a sociálne zázemie obeť.

Páchatelia využívajú pri naborovaní obetí najmä podvodné konanie a lesť, zneužívajúc zraniteľné postavenie obeť najmä z hľadiska ich zlej sociálnej a finančnej situácie. Obetiam prisľubujú vysoké zárobky z pracovnej činnosti v domovskej krajine či dobre platenú prácu v zahraničí, prípadne obeť podvedú s prisľubom výkonu iného druhu práce. Nakoniec sú však nútené vykonávať inú prácu a za iných podmienok. Počas samotného vykorisťovania páchatelia využívajú rôzne spôsoby, ako obeť prinútiť k vykonávaniu práce, a to od donucovania a psychického nátlaku, cez zneužitie zraniteľného postavenia, až po násilné spôsoby donucovania zamykaním, bitkou, odopieraním stravy a základných hygienických potrieb, vyhrážaním sa ublížením ich rodine či podávaním omamných a psychotropných látok.

Pre prípady OSĽ je typické páchanie organizovanými skupinami. Organizovanou skupinou sa podľa zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (§ 129) rozumie spoločenstvo najmenej troch osôb na účel spáchania trestného činu, s určitou deľbou určených úloh medzi jednotlivými členmi skupiny, ktorej činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje plánovitosťou a koordinovanosťou, čo zvyšuje pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu. V r. 2020 bolo vyšetrovateľmi NJBPNM začaté trestné stíhanie v jednom prípade OSĽ, kde bola trestná činnosť páchaná organizovanou skupinou páchatel'ov. Ide o prípad vietnamských občanov vykorisťovaných formou nútenej prostitúcie alebo nútenej práce v Nemecku. Prípado sa nachádza v štádiu začatia trestného stíhania a sú zabezpečované dôkazy. Vzhľadom na nedostatok informácií o vietnamských obetiach sme ich štatisticky v r. 2020 neevidovali.

V r. 2020 bolo v 2 prípadoch OSĽ spáchaných organizovanou skupinou vznesené obvinenie ďalším 4 páchatel'om (2 mužom a 2 ženám), pričom jeden z týchto prípadov je vyšetrovaný v rámci spoločného vyšetrovacieho tímu s Veľkou Britániou, kde bolo účelom OSĽ pracovné vykorisťovanie slovenských občanov vo Veľkej Británii a v druhom prípade organizovaná skupina páchatel'ov zneužívala svoje obeť na nútené zhromaždenie v Nemecku.

Aj v r. 2020 pokračovala spolupráca NJBPNM pri odhaľovaní a vyšetrovaní prípadov OSĽ s medzinárodnými inštitúciami EUROPOL a INTERPOL, prostredníctvom policajných pridencov vyslaných na výkon štátnej služby v zahraničí, ako aj priamym kontaktom s policajnými službami, najmä susedných členských štátov Európskej únie. Pri vyšetrovaní prípadov je intenzívne využívaný aj inštitút žiadosti o právnu pomoc zainteresovaných krajín, prípadne odovzdanie trestnej veci do zahraničia v zmysle Trestného poriadku.

Najúčelnejšie a najosvedčenejšie je však v rámci medzinárodnej spolupráce využívané z dôvodu uľahčenia vyšetrovania a trestného stíhania prípadov OSĽ uzatváranie dohôd o spoločných vyšetrovacích tímoch (tzv. JIT – Joint Investigation Team) (ďalej len „SVT“). Inštitút SVT sa v cezhraničných prípadoch OSĽ využíva z dôvodu uľahčenia vyšetrovania a trestného stíhania prípadov, získavania dôkazov a relevantných informácií. Významnou mierou prispieva k úspešnému usvedčeniu páchatel'ov z trestnej činnosti OSĽ a prekazeniu ich aktivít, pričom získané dôkazy je možné použiť na účely trestného stíhania a zaistenia a prepadnutia príjmov z trestnej činnosti v oboch krajinách.

V r. 2020 pokračovala NJBPNM v spolupráci pri vyšetrowaní prípadov OSĽ v rámci uzatvorených dvoch SVT, ktorých dohoda o spolupráci bola uzavretá v oboch prípadoch s Veľkou Britániou. V jednom z týchto prípadov bola spolupráca úspešne ukončená v apríli 2020. V januári 2020 prebehlo koordinačné stretnutie členov v rámci druhého SVT s cieľom prípravy a vykonania domových prehliadok, prerokovania trestnej veci a určenia ďalších postupov vo vyšetrowaní. Vyšetrowanie bolo doplnené o finančné vyšetrowanie k podozrivým osobám a v r. 2020 bola stotožnená ďalšia obeť OSĽ. Činnosť tretieho SVT s Veľkou Britániou bola oficiálne ukončená ešte v novembri 2019, spolupráca slovenských policajných orgánov v rámci ukončeného SVT s britskými policajnými zložkami však stále pokračuje na základe Európskeho vyšetrowacieho príkazu. Pracovníci NJBPNM poskytujú v tomto prípade súčinnosť najmä formou zabezpečovania svedkov k súdному procesu vo Veľkej Británii formou telemostu pri výsluchoch svedkov v rámci súdneho konania vedeného na Korunnom súde v britskom Bristole.

V trestných veciach vedených vyšetrowateľmi NJBPNM za zločin OSĽ je v relevantných prípadoch vykonávané finančné vyšetrowanie spočívajúce v preverovaní majetkového profilu podozrivého, resp. obvineného, k zisteniu prevodu finančných prostriedkov pochádzajúcich z páchania trestnej činnosti a k zisteniu výšky neoprávneného obohatenia sa z páchania trestnej činnosti, na základe ktorej bola kvalifikovaná skutková podstata trestného činu. Finančné vyšetrowanie je vykonávané v zmysle metodickej pomôcky k finančnému vyšetrowaniu vydanej Prezidiom Policajného zboru v septembri 2016, pričom spočíva v prevažnej miere v zasielaní žiadostí do bánk a rôznych subjektov v SR, ako napr. kataster nehnuteľností, depozitár cenných papierov, evidencie vozidiel, plavidiel a pod. Vo všeobecnosti však nám známi **páchatelia trestnej činnosti OSĽ svoje zisky pochádzajúce z páchania tejto trestnej činnosti priebežne spotrebúvajú pre vlastnú potrebu**, čiže nedochádza k hromadeniu finančných prostriedkov väčšieho objemu, ktoré by mohli byť v rámci trestného konania zaistené s následným uplatnením inštitútov Trestného poriadku týkajúcich sa postihnutia majetku páchatel'a.

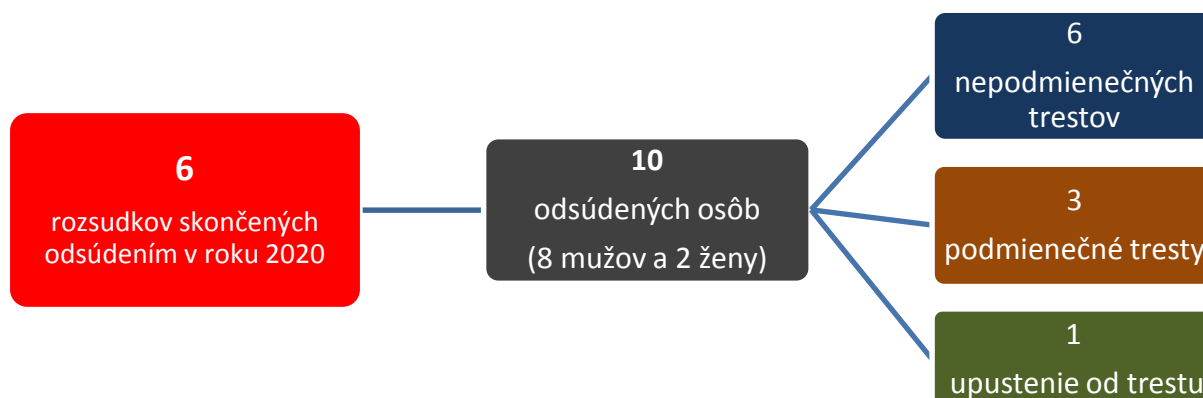
Zo štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR vyplýva, že v r. 2020 bolo na úrovni prokuratúr stíhaných 25 páchatel'ov OSĽ, z toho 5 žien. Obžalovaných bolo 14 páchatel'ov OSĽ, z toho 3 ženy. Obžalované osoby boli vo veku od 22 do 60 rokov, z toho dvaja vykazani ako recidivisti. **Ani s jedným páchatel'om nebola v r. 2020 uzatvorená dohoda o vine a treste.** Formu vykorisťovania Generálna prokuratúra SR štatisticky neviduje. **V porovnaní s r. 2019 ide o viac ako polovičný pokles vo vykazovaných stíhaných a odsúdených osôb.**

Tabuľka č. 2

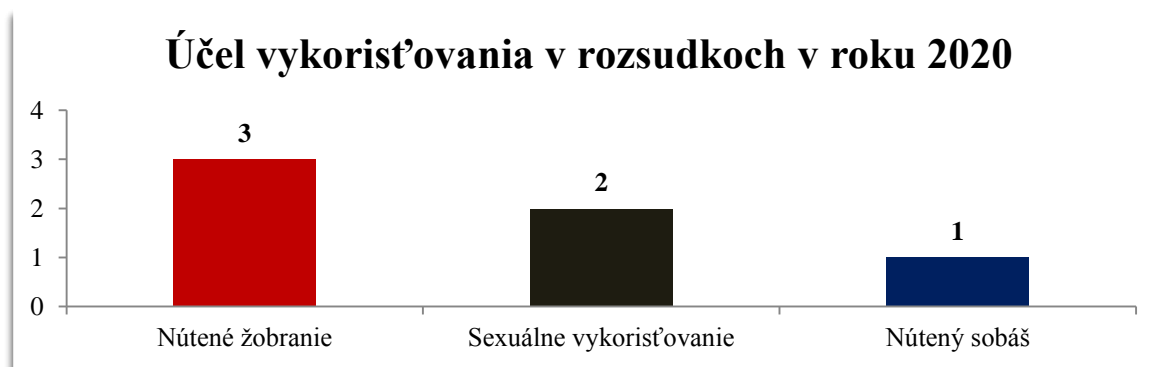
rok	Počet stíhaných osôb		Počet obžalovaných osôb		Počet uzatvorených dohôd o vine a treste
2020	25	20 mužov	14	11 mužov	0
		5 žien		3 ženy	

Ministerstvo spravodlivosti SR poskytlo národnému spravodajcovi štatistické údaje k ukončeným súdnym konaniam a počtu právoplatne odsúdených osôb za trestný čin OSĽ za r. 2020. Súdny právoplatne ukončili 6 prípadov, v rámci ktorých bolo právoplatne odsúdených 10 osôb, z toho 8 mužov a 2 ženy. Všetci odsúdení sú slovenskí občania s výnimkou dvoch osôb jednej českej, druhej rumunskej národnosti. Jednému odsúdenému súd uložil trest odňatia slobody vo výške 32 mesiacov s podmieneným odkladom výkonu trestu a skúšobnou dobou s probačným dohľadom v trvaní 2 rokov a 4 mesiacoch. Ďalším dvom odsúdeným súd uložil trest odňatia slobody vo výške 24 mesiacov s podmieneným odkladom výkonu trestu a skúšobnou dobou bez probačného dohľadu v trvaní 3 rokov. V prípade ďalšej osoby súd upustil od jej potrestania, nakoľko si už odpykávala iný trest, ktorý súd považoval za dostatočný. Posledným šiestim odsúdeným súdy uložili nepodmienečné tresty, z toho v troch prípadoch na 48 mesiacov odňatia slobody, v dvoch prípadoch na 84 mesiacov odňatia slobody, z toho v jednom z týchto prípadov bol uložený aj trest vyhodenia z krajiny na dobu 5 rokov a ďalej bol v jednom prípade uložený trest odňatia slobody na 108 mesiacov. Ani v jednom prípade sa rozsudky neskončili uzatvorením dohody o vine a treste. Všetky rozsudky sa skončili odsúdením obžalovaných. Konkrétne účely vykorisťovania Ministerstvo spravodlivosti SR štatisticky neeviduje, avšak z verejne prístupných anonymizovaných rozsudkov bolo zistené, že **tri právoplatné rozsudky sa týkali núteného žobrania** (Okresný súd Banská Bystrica, Okresný súd Bratislava IV, Okresný súd Rimavská Sobota), **dva sexuálneho vykorisťovania** (Krajský súd Nitra, Okresný súd Spišská Nová Ves) a **jeden núteného sobáša dieťaťa** (Okresný súd Komárno). Viac o uvedených súdnych prípadoch uvádzame v materiáli Sumarizácia a analýza rozsudkov súdov SR týkajúcich sa trestných činov OSĽ za roky 2015 - 2020, ktorú vypracovalo IC ako plnenie úlohy č. 18 Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 a ktorý je dostupný na linku: <https://www.minv.sk/?informacne-centrum-na-boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi-a-prevenciu-kriminality> v časti Dokumenty na stiahnutie.

Graf č. 1: Prehľad právoplatne skončených rozsudkov týkajúcich sa OSĽ v roku 2020

Graf č. 2

1.3 Obete

V r. 2020 bolo v SR identifikovaných spolu 62 obetí, z toho 27 mužov (z toho 3 deti) a 35 žien (z toho 13 detí). V porovnaní s r. 2019, kedy bolo identifikovaných 66 obetí a mierne prevažovali mužské obete, nejde o významný pokles počtu identifikovaných obetí. Ide o obeť, ktoré štatisticky eviduje NJBPNM v trestných konaniach pre trestný čin OSĽ a IC v programe, pričom vďaka nastaveniu zberu štatistických údajov o obetiach nedochádza pri vytváraní tejto štatistiky k zdvojenému započítavaniu obetí.

Z celkového počtu identifikovaných obetí bolo 54 obetí formálne identifikovaných políciou, z toho 22 mužov a 32 žien. Z uvedeného počtu formálne identifikovaných obetí je 15 detí, z toho 12 dievčat vo veku od 11 do 17 rokov a 3 chlapci vo veku od 5 mesiacov do 14 rokov.

Z celkového počtu zaznamenaných obetí bolo jedno dieťa štatisticky započítané v r. 2020, nakoľko vstúpilo do programu, z ktorého mu boli poskytované služby. Išlo o dieťa pochádzajúce z Afganistanu, s ktorou orgány činné v trestnom konaní pracovali už v r. 2019. Jedna dospelá obeť, ktorej bola v r. 2020 poskytovaná pomoc z programu, pochádzala z Číny. Ostatné detské a dospelé obeť boli slovenskí občania.

Z celkového počtu 62 identifikovaných obetí vstúpilo v r. 2020 do programu 12 obetí, z toho v rámci programu štatisticky vykázané 1 dieťa a 11 dospelých osôb. Jedno dieťa pochádzalo z Afganistanu a jeden muž pochádzal z Číny. Do programu vstúpilo aj 5 dospelých ženských obetí a 5 dospelých mužských obetí, ktorí boli slovenskí občania. Z uvedeného počtu obetí, ktoré vstúpili do programu, začala polícia v r. 2020 trestné konanie pre trestný čin OSĽ v prípade 5 slovenských obetí, z toho 1 dospelý muž a 4 dospelé ženy. Jedna zo ženských obetí bola v čase spáchania skutku ešte dieťaťom, ale do programu vstupovala ako dospelá, čiže v celkovej štatistike vykazujeme túto obeť ako dieťa, ale v užšej štatistike k programu figuruje ako dospelá. Je dôležité poznamenať, že obeť, ktoré vstupujú do programu, nemusia spolupracovať s políciou a spoluprácu si môžu premyslieť. Sú teda identifikované na základe dôvodného podozrenia, že sa stali obeťami OSĽ. Toto podozrenie zo spáchania OSĽ vychádza z identifikačnej schémy, nie z posúdenia orgánu činného v trestnom konaní.

Tabuľka č. 3

Rok	Celkový počet identifikovaných obetí		Z toho počet formálne identifikovaných obetí POLÍCIOU		Pôvod identifikovaných obetí
	mužov	žien	mužov	žien	
2020	27 mužov z toho 3 deti	35 žien z toho 13 detí	22 mužov z toho 3 deti	32 žien z toho 12 detí	SR (60) Afganistan (1) Čína (1)

Z hľadiska účelu vykorisťovania bolo 26 ľudí vykorisťovaných za účelom nútenej práce, 22 ľudí vykorisťovaných sexuálne, 10 ľudí za účelom núteného žobrania a 9 ľudí za účelom núteného sobáša. V piatich prípadoch sa vyskytla kombinácia uvedených spôsobov vykorisťovania.

Z hľadiska pohlavia obetí boli mužské obeť vykorisťované najmä za účelom nútenej práce (21 dospelých mužských obetí) a núteného žobrania (6 mužov, z toho 3 deti). Pri mužských obetiach neboli v r. 2020 zaznamenané iné účely vykorisťovania, ani ich kombinácie. Vôbec najmladšou obeťou doteraz zaznamenanou v SR bol 5-mesačný chlapec vykorisťovaný za účelom núteného žobrania. Ďalší dvaja chlapi zneužívaní na nútené žobranie mali 14 rokov.

U ženských obetí prevláda tradične sexuálne vykorisťovanie, v r. 2020 bolo takto vykorisťovaných 18 žien, z toho 7 detí. Ďalšie 4 ženské obeť boli vykorisťované sexuálne v kombinácii s iným účelom vykorisťovania, z toho dve dospelé ženy v kombinácii s núteným

sobášom a dve deti - jedno dievča bolo vykorisťované sexuálne v kombinácii s núteným žobraním a jedno dievča sexuálne v kombinácii s núteným sobášom. Päť obetí bolo zneužitých za účelom núteného sobáša, z toho 4 dievčatá, pričom najmladšia obeť mala 13 rokov. Tri dospelé ženské obeť boli vykorisťované za účelom núteného žobrania, štyri dospelé ženy za účelom nútenej práce a jedna žena za účelom pracovného vykorisťovania v kombinácii s núteným sobášom.

Z hľadiska cieľovej krajiny vykorisťovania bola väčšina obetí vykorisťovaná v jednej krajine a 5 obetí v dvoch alebo viacerých krajinách. V r. 2020 bola cieľovou krajinou vykorisťovania najvyššieho počtu identifikovaných obetí Veľká Británia, kde bolo vykorisťovaných spolu 24 obetí, a to 18 dospelých mužov a 4 dospelé ženy za účelom nútenej práce, ako aj 2 dospelé ženy za účelom sexuálneho vykorisťovania. Ďalšou zo zahraničných cieľových krajín slovenských obetí bolo Nemecko, kde bolo vykorisťovaných 14 obetí (8 ženských obetí a 6 mužských obetí). Ženské obeť boli v Nemecku vykorisťované predovšetkým sexuálne (5 dospelých žien, z toho jedna zároveň aj na Slovensku) alebo v kombinácii s núteným sobášom (1 dospelá žena, jedno 14-ročné dievča) a za účelom núteného žobrania (1 dospelá ženská obeť). Muži boli vykorisťovaní v Nemecku najmä za účelom núteného žobrania (3 dospelí muži a dvaja 14-roční chlapi, ktorí boli vykorisťovaní aj v Rakúsku) a jedna mužská dospelá obeť za účelom nútenej práce. Nasledujú 3 obeť vykorisťované v Írsku, išlo o dve dospelé ženy (jedna vykorisťovaná sexuálne, jedna sexuálne v kombinácii s núteným sobášom) a jedného dospelého muža za účelom nútenej práce. Jedna detská obeť – dievča bola vykorisťovaná sexuálne v Českej republike, jedna dospelá žena za účelom núteného sobáša v Taliansku, jedna dospelá žena za účelom nútenej práce v kombinácii s núteným sobášom v Belgicku, Rakúsku a Dánsku a jedno dievča pochádzajúce z Afganistanu za účelom núteného sobáša na Slovensku a Grécku.

Takmer tretina obetí (19 obetí) bola vykorisťovaná na území SR, z toho 17 ženských obetí a 2 mužské obeť, pričom dve obeť boli vykorisťované navyše aj v Grécku a Nemecku (jedna dospelá žena za účelom sexuálneho vykorisťovania a jedno dievča za účelom núteného sobáša). Išlo o 17 slovenských občanov a 2 cudzincov. Slovensko sa tak stalo už štvrtý rok jednou z najčastejších krajín vykorisťovania slovenských obetí, kedy dochádza k mechanizmu OSĽ od nábora až po vykorisťovanie práve v domovskej krajine. Na Slovensku boli najčastejšie vykorisťované ženy a dievčatá za účelom sexuálneho vykorisťovania (3 dospelé ženy a 7 detských obetí, z ktorých najmladšia mala 11 rokov), ďalej výlučne detské ženské obeť za účelom núteného sobáša (4 obeť), 3 obeť za účelom núteného žobrania (2 dospelé ženy, 1 chlapec vo veku 5 mesiacov), jedna ženská obeť za účelom núteného žobrania v kombinácii so sexuálnym vykorisťovaním a jedna mužská obeť za účelom nútenej práce (išlo o čínskeho štátneho občana). Je alarmujúce, že detské obeť tvoria až dve tretiny obetí vykorisťovaných na území Slovenska.

Tabuľka č. 4

Cieľová krajina	Počet obetí	
Veľká Británia	24	18 mužov
		6 žien
SR	19	2 muži (z toho 1 dieťa)
		17 žien (z toho 11 detí)
Nemecko	14	6 mužov (z toho 2 deti)
		8 žien (z toho 1 dieťa)
Írsko	3	1 muž
		2 ženy
Rakúsko	3	2 muži (z toho 2 deti)
		1 žena
Česká republika	1	0 mužov
		1 žena (z toho 1 dieťa)
Dánsko	1	1 žena
Belgicko	1	1 žena
Grécko	1	1 žena (z toho 1 dieťa)
Z toho viaceré zahraničné cieľové krajiny	5	2 muž (z toho 2 deti)
		3 ženy (z toho 1 dieťa)

Skladba obetí z pohľadu ich pôvodu je veľmi podobná ako v r. 2019. Najviac obetí aj v r. 2020 pochádza z Košického kraja, išlo o 31 obetí, pričom v tejto skupine prevažujú muži, ktorí boli vykorisťovaní najmä za účelom nútenej práce vo Veľkej Británii. Ženské dospelé aj detské obeť pochádzajúce z Košického kraja boli obchodované hlavne za účelom sexuálneho vykorisťovania na Slovensku a v Nemecku.

Z Banskobystrického kraja pochádzalo 11 obetí, pričom až takmer jednu štvrtinu tvoria detské obeť. Najmladšia obeť, len 5-mesačný chlapec bol vykorisťovaný za účelom núteného žobrania. Ďalšie tri detské obeť boli vykorisťované sexuálne, z toho v prípade jedného dievčaťa išlo zároveň o vykorisťovanie za účelom núteného sobáša v štádiu pokusu v Nemecku, druhé dievča bolo vykorisťované na strednom Slovensku a tretie dievča bolo vykorisťované v kombinácii s núteným žobraním. Dospelé ženské a mužské obeť boli vykorisťované za účelom núteného žobrania v Nemecku a dve ženy v Írsku, jedna za účelom sexuálneho vykorisťovania a druhá sexuálne v kombinácii s núteným sobášom.

Z Nitrianskeho kraja pochádzali najmä ženské obeť, z toho viac ako polovica detí. Ženské obeť boli vykorisťované za účelom sexuálneho vykorisťovania v Nemecku, z toho jedna zároveň aj na Slovensku. Detské obeť boli vykorisťované za účelom núteného sobáša na základe tradícií alebo sexuálne výhradne na Slovensku. Mužská obeť bola vykorisťovaná na nútenú prácu vo Veľkej Británii.

Z Prešovského kraja pochádzal rovnaký pomer dospelých mužských a ženských obetí. Mužské obeť boli vykorisťované na nútenú prácu, jeden v Írsku a dvaja vo Veľkej Británii. Dve dospelé ženské obeť boli vykorisťované vo Veľkej Británii, z toho dve na nútenú prácu a jedna za účelom sexuálneho vykorisťovania.

Z Trnavského kraja pochádzali výlučne ženské obeť, z toho dve dospelé ženy a jedno dieťa. Na Slovensku bola vykorisťovaná jedna žena sexuálne a jedna žena za účelom núteného žobrania. Dieťa bolo obchodované za účelom núteného sobáša takisto na Slovensku.

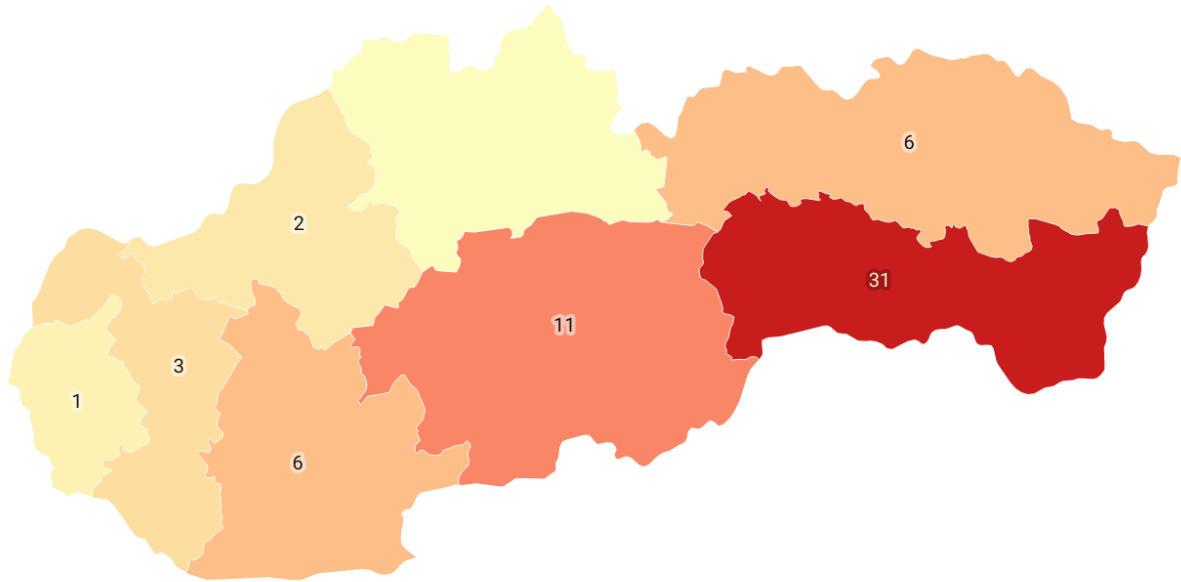
Dve ženské obeť pochádzajúce z Trenčianskeho kraja boli vykorisťované sexuálne, jedna v Nemecku a druhá na Slovensku. Z Bratislavského kraja pochádzala jedna ženská obeť, ktorá bola zneužívaná sexuálne vo Veľkej Británii. Zo Žilinského kraja v r. 2020 nepochádzala ani jedna identifikovaná obeť.

Jedna dospelá mužská obeť vykorisťovaná na Slovensku za účelom nútenej práce pochádzala z Číny a jedno dievča vykorisťované za účelom núteného sobáša pochádzalo z Afganistanu.

Graf č. 3

Skladba obetí OSĽ podľa regiónov v roku 2020

počet obetí

Mapa: IC MV SR • Zdroj: Informačné centrum na boj proti obchodovanu s ľuďmi a prevenciu kriminality • Vytvorené pomocou Datawrapper

Tabuľka č. 5

Kraj pôvodu obetí	Obete		
	Počet obetí	Pohlavie obetí	
		Muž	Žena
KE	31	18 (z toho 2 deti)	13 (z toho 5 detí)
BB	11	4 (z toho 1 dieťa)	7 (z toho 3 deti)
NR	6	1	5 (z toho 3 deti)
PO	6	3	3
TT	3	-	3 (1 dieťa)
TN	2	-	2
BA	1	-	1
ZA	-	-	-
zahraničie	2	1	1 (1 dieťa)
Spolu	62	27 (z toho 3 deti)	35 (z toho 13 detí)

V sledovanom období sme zbierali aj informácie o potenciálnych obetiach, ktoré boli identifikované v zahraničí alebo v SR. Z poskytnutých informácií MVO zazmluvnenej Ministerstvom vnútra SR na poskytovanie služieb programu vyplýva, že počas r. 2020 nadviazala v rámci prednávratovej asistencie kontakt s 13 potenciálnymi obeťami slovenskej štátnej príslušnosti, išlo o 7 mužov a 6 žien. Tieto obete sa nachádzali vo Veľkej Británii (8 potenciálnych obetí), Nemecku (2 obete), Belgicku (1), Írsku (1 obeť) a Grécku (1 obeť). V prípade žien išlo o podozrenie zo sexuálneho vykorisťovania alebo nútenú prácu v domácnosti a v prípade mužov o nútenú prácu, aj v domácnosti. Štyri z týchto obetí vstúpili do programu a MVO zabezpečovala pre ne asistovaný dobrovoľný návrat. Išlo o 3 obeť vykorisťované vo Veľkej Británii za účelom nútenej práce alebo sexuálneho vykorisťovania a 1 obeť vykorisťovanú v Írsku za účelom nútenej práce. **Proces poskytovania asistovaného**

dobrovoľného návratu ako jednej zo služieb programu ovplyvnilo najmä pozastavenie medzinárodnej dopravy s Veľkou Britániou v dôsledku pandemickej situácie.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) v r. 2020 asistovala trom obetiam OSĽ pri návrate na Slovensko. Obete boli ďalej referované na Slovenskú katolícku charitu, ktorá na základe zmluvného vzťahu s Ministerstvom vnútra SR poskytuje služby programu.

V r. 2020 evidovali aj zastupiteľské úrady SR v zahraničí 6 občanov SR, s ktorými prišli do kontaktu a kde existovalo podozrenie, že sa stali obetami OSĽ. Je to o viac ako polovicu menej osôb v porovnaní s r. 2019. Najviac prípadov evidoval už tradične zastupiteľský úrad SR v Londýne (4 osoby), ďalej v Dubline (1 osoba) a vo Viedni (1 osoba). Zastupiteľský úrad SR v Haagu spolupracoval so slovenskými orgánmi pri preverovaní podozrenia z OSĽ. Z celkového počtu zaznamenaných osôb v 5 prípadoch zastupiteľské úrady SR spolupracovali pri prednávratovej asistencii s MVO zazmluvnenou Ministerstvom vnútra SR na poskytovanie služieb programu.

Slovenská humanitná rada informovala národného spravodajcu o 2 osobách umiestnených na útvare policajného zaistenia cudzincov v Medveďove, ktoré pri rozhovoroch v r. 2020 vykazovali možné znaky OSĽ, avšak viac informácií osoby odmietli komunikovať. Išlo o osoby zo Srbska a Vietnamu.

1.3.1 Možnosti pomoci pre obeť

Obeť OSĽ má v podmienkach SR niekoľko možností poskytnutia pomoci. Významným inštitucionálnym zabezpečením pomoci pre obeť OSĽ je najmä špecializovaný program, ktorý je zameraný špecificky len na obeť OSĽ, a teda poskytované služby sú šité na mieru pre túto skupinu obetí. Základnými cieľmi programu je poskytovanie služieb v súlade s ochranou ľudských práv a slobôd a reintegrácia obetí, pričom obeť je motivovaná spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, aby bolo možné potrestať páchatel'ov trestného činu OSĽ. Vstup obetí do programu je dobrovoľný. Program poskytuje obeti tiež možnosť rozhodnúť sa, či bude spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní. Aj v prípade, že sa tak nerozhodne, nevyhnutná krízová a krízová starostlivosť je jej poskytovaná v súlade s princípom nediskriminácie. V prípade, že obeť sa rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a sú s ňou vykonávané úkony v trestnom konaní, pred prvým úkonom vyšetrovateľ v zmysle interných postupov zabezpečí, aby obeť bola priamo MVO informovaná o programe, aby bola zabezpečená čo najväčšia podpora pre obeť, aj z dôvodu potreby právneho poradenstva. Každá služba v rámci programu je obeti trpezlivo vysvetlená a vykonáva sa len po udelenom súhlase obete. Slovenským a zahraničným obetiam, ktoré vstúpia do programu, je možné poskytnúť krytie zdravotnej starostlivosti, ktoré iné mechanizmy pomoci v SR neumožňujú. V prípade vstupu detských obetí do programu sú postupy upravené v súlade s najlepším záujmom dieťaťa. Vyhodnotenie poskytnutej pomoci obetiam OSĽ, ktoré vstúpili v r. 2020 do programu, uvádzame podrobne v časti 2.

Ďalšou možnosťou pre obeť OSĽ je využitie služieb Informačných kancelárií pre obeť trestných činov, ktoré boli vytvorené v rámci národného projektu s názvom „Zlepšenie prístupu

obetí trestných činov k službám a vytvorenie kontaktných bodov pre obeť“. Projekt je realizovaný Ministerstvom vnútra SR z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Efektívna verejná správa. Informačné kancelárie pre obeť trestných činov sa nachádzajú na okresných úradoch /klientských centrách v každom krajskom meste SR. Pomoc je v období realizácie národného projektu určená primárne pre obeť z radov seniorov a mládeže, pre obeť násilných trestných činov, pre obeť nenávisťných trestných činov a extrémizmu, a obeť OSĽ. V každej Informačnej kancelárii pre obeť trestných činov sú obeť k dispozícii traja zamestnanci Ministerstva vnútra SR, ktorí poskytujú základné informácie o právach obeť trestných činov, o postupoch v trestnom konaní, informácie o možnostiach uplatnenia nároku na náhradu škody spôsobenú trestným činom a usmernenie na subjekty, ktoré poskytujú odbornú a nadväznú pomoc. Na základe identifikovaných potrieb každého individuálneho prípadu pracovníci sprostredkujú obeť poskytnutie služieb v oblasti právneho usmernenia a podpory, psychologického a sociálneho poradenstva, ktoré sú zabezpečované prostredníctvom spolupracujúcich externých expertov pre jednotlivé oblasti podporných služieb. Pre potreby pracovníkov bola vytvorená „Metodika pre informačné kancelárie pre obeť trestných činov so zameraním na potreby obeť obchodovania s ľuďmi“. Zámerom metodiky je poskytnúť základnú oporu s cieľom zvládnutia kontaktu a realizácie odborného postupu pri stretnutí sa s potenciálnou obeťou OSĽ. Materiál bol pripravený v súlade s nariadením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 144 z 10. decembra 2018 o zabezpečení programu podpory a ochrany obeť obchodovania s ľuďmi a v súlade s národným referenčným mechanizmom (ďalej len „NRM“). Za účelom realizácie preventívnej osvetovej činnosti bola v sledovanom období vytvorená brožúra – informačná karta so zameraním na tému „Náhrada škody a odškodnenie obeť násilných trestných činov“, ktorá odpovedá aj na potreby obeť OSĽ. Brožúra je dostupná na linku: <https://prevenciakriminality.sk/pdf/view/nahradaskody>.

V sledovanom období bola pomoc prostredníctvom Informačných kancelárií pre obeť trestných činov poskytnutá v 4 prípadoch trestného činu OSĽ. V jednom prípade sa so žiadosťou o pomoc na Informačnú kanceláriu pre obeť trestných činov obrátila obeť OSĽ (muž, 21 rokov), ktorej bolo sprostredkované poskytnutie právneho usmernenia a podpory a psychologického poradenstva, klient bol poučený o programe a usmernený na Slovenskú katolícku charitu za účelom poskytnutia nadväznej odbornej pomoci; v dvoch prípadoch išlo o oznamovateľov trestného činu OSĽ; v jednom prípade išlo o osobu príbuznú obeť OSĽ, ktorej boli poskytnuté základné informácie, informácie o programe a kontakty na Slovenskú katolícku charitu. Pomoc obeť bola sprostredkovaná v rámci pracovného času pracovníkov, a teda na pomoc boli vynaložené len mzdové náklady. Všetky podnety k podozreniam z OSĽ boli v rámci plnenia oznamovacej povinnosti v zmysle § 3 ods. 2 z. č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok oznámené NJBPNM.

V prípade, ak identifikovanou obeťou OSĽ je dieťa, Informačná kancelária pre obeť trestných činov informuje aj príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, najlepšie v mieste obvyklého pobytu dieťaťa, ktorý vykoná opatrenia na overenie miery ohrozenia dieťaťa týraním, pohlavným zneužívaním alebo inými činmi ohrozujúcimi jeho život, zdravie, priaznivý psychický, fyzický alebo sociálny vývin.

Program a Informačné kancelárie pre obeť trestných činov sú v gescii Ministerstva vnútra SR.

Obete OSĽ sa môžu obrátiť aj na akreditované subjekty poskytujúce pomoc obetiam trestných činov podľa zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“), o ktorých je každá obeť, ktorá prichádza do kontaktu s orgánmi činnými v trestnom konaní (policajt, prokurátor) alebo poskytovateľom zdravotnej starostlivosti, informovaná v poučení. Obetiam OSĽ ako obzvlášť zraniteľným obetiam je možné poskytnúť špecializovanú odbornú pomoc, ktorá zahŕňa napr. poskytnutie a vysvetlenie všetkých informácií v zmysle zákona o obetiach trestných činov, právnu pomoc, psychologickú pomoc, krízovú psychologickú intervenciu, vyhodnotenie hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia, sprostredkovanie poskytovania sociálnych služieb v zariadení núdzového bývania a špecializovaného sociálneho poradenstva. Táto schéma pomoci je v gescii Ministerstva spravodlivosti SR.

2. PROGRAM PODPORY A OCHRANY OBEŤÍ OSĽ

V prípade, že existuje podozrenie, že osoba sa mohla stať obeťou, môže sa dobrovoľne rozhodnúť vstúpiť do programu, z ktorého je možné zabezpečiť služby, ktoré obeť vzhľadom na svoju aktuálnu situáciu potrebuje. Spolupráca s políciou nie je podmienkou vstupu obeť do programu. Financovanie programu je realizované z rozpočtu Ministerstva vnútra SR a konkrétne služby sú poskytované zo strany MVO, s ktorými má Ministerstvo vnútra SR uzatvorenú platnú a účinnú zmluvu. Gestorom tohto špecializovaného programu je IC.

V priebehu r. 2020 prešiel rozsiahlou zmenou interný predpis Ministerstva vnútra SR upravujúci zabezpečenie programu, pričom s účinnosťou od 1. januára 2021 platí nariadenie Ministerstva vnútra SR č. 161/2020 o zabezpečení programu podpory a ochrany obeť obchodovania s ľuďmi. Zmeny v novom internom predpise vyplývali z potrieb aplikačnej praxe, sprehľadňujú poskytovanie pomoci a podpory obeť OSĽ, identifikačný rozhovor a precizujú ustanovenia týkajúce sa detských obeť OSĽ.

Na základe analýzy údajov o obeť, ktoré sa rozhodli vstúpiť do programu v r. 2020, možno povedať, že obeť sa vo väčšine prípadov vyznačujú nízkou vzdelanostnou úrovňou, vekom do 30 rokov, pochádzajú z ekonomicky slabého prostredia a majú nedostatok potrebných informácií. Hlavným dôvodom ich náchylnosti na OSĽ je nepriaznivá ekonomická a sociálna situácia, niekedy aj v spojení so psychickými ochoreniami a látkovými závislosťami. V r. 2020 boli do programu zaradené nielen osoby, ktoré sú slovenskí občania, ako aj 2 osoby, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín. Slovenskí štátni občania, ktorí boli zaradení do programu, pochádzali prevažne z východného Slovenska z obcí a osád, v ktorých je vysoká miera nezamestnanosti a tieto obeť sú väčšinou zo sociálne slabších rodín alebo vylúčených komún.

2.1 Vyhodnotenie programu za r. 2020

Rozsah služieb poskytovaných občanom SR, ako aj cudzincom, resp. osobám bez štátnej príslušnosti ako obeť OSĽ sú stanovené v nariadení Ministerstva vnútra SR č. 161/2020 o zabezpečení programu podpory a ochrany obeť obchodovania s ľuďmi a vychádzajú tak z medzinárodných štandardov, ako aj zo záväznej legislatívy Európskej únie. Komplexná starostlivosť obeť je poskytovaná v zmysle princípu rovnosti a nediskriminácie s patričným ohľadom na individuálne potreby jednotlivých obeť, rešpektujúc ich základné ľudské práva.

Ministerstvo vnútra SR poskytuje pomoc a ochranu obeť prostredníctvom programu. V priebehu r. 2020 bolo do programu zaradených **12 osôb**, ktorým bola poskytnutá komplexná pomoc od partnerských organizácií. V rámci programu sa k 1. januáru 2021 reálne poskytovala starostlivosť 14 obeť, pričom v r. 2020 vstúpilo do programu 12 nových osôb a v priebehu r. 2020 bolo z týchto 12 osôb 6 vyradených.

Z pohľadu referujúcej organizácie môžeme konštatovať, že v 3 prípadoch boli obeť referované políciou. Išlo o 2 ženy a 1 muža. V 8 prípadoch bola referujúca organizácia účelové zariadenie cirkvi (4 ženy a 4 muži). V jednom prípade boli dve referujúce organizácie súčasne, t. j. aj

polícia aj účelové zariadenie cirkvi (1 muž), ktorý v tabuľke nižšie je zarátaný ku každej organizácii.

Tabuľka č. 6

Skladba obetí z pohľadu referujúcej organizácie

Referujúca organizácia	Polícia	Účelové zariadenie cirkvi
Ženy	2	4
Muži	2	5

Poskytovanie odbornej pomoci a podpory obetiam OSĽ zaradeným do programu je zmluvne zabezpečené do októbra 2022. V auguste 2018 uzavrelo Ministerstvo vnútra SR s MVO na základe výsledku verejného obstarávania zmluvu o poskytovaní služieb, predmetom ktorej je zabezpečenie prevádzky Národnej linky pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818 (ďalej len „národná linka“). V máji 2019 uzavrelo Ministerstvo vnútra SR s MVO na základe výsledku verejného obstarávania zmluvu o poskytovaní služieb, ktorej predmetom je poskytovanie prednávratovej asistencie a asistovaného dobrovoľného návratu obetiam OSĽ. Zabezpečovanie služieb pre obeť OSĽ je realizované prostredníctvom MVO na základe zmlúv o poskytnutí služieb uzatvorených s Ministerstvom vnútra SR, ktoré vzišli z verejného obstarávania a sú financované z rozpočtu Ministerstva vnútra SR. Niektoré služby zdravotnej starostlivosti v programe sú hradené navyše z finančných prostriedkov verejného zdravotného poistenia. Rovnako sociálne zabezpečenie obeť je riešené z finančných prostriedkov štátu alebo vyšších územných celkov.

V r. 2020 boli na financovanie MVO participujúcich na realizácii programu reálne vynaložené peňažné prostriedky v sume **212 451,18 eur** (prednávratová starostlivosť, asistovaný dobrovoľný návrat obeť, pomoc a podpora obeť, ako aj prevádzkovanie národnej linky).

Na zabezpečenie realizácie programu a poskytovania služieb boli v r. 2020 reálne vynaložené finančné prostriedky v celkovej výške **168 785,18 eur**.

2.1.1 Pohlavie obetí zaradených do programu

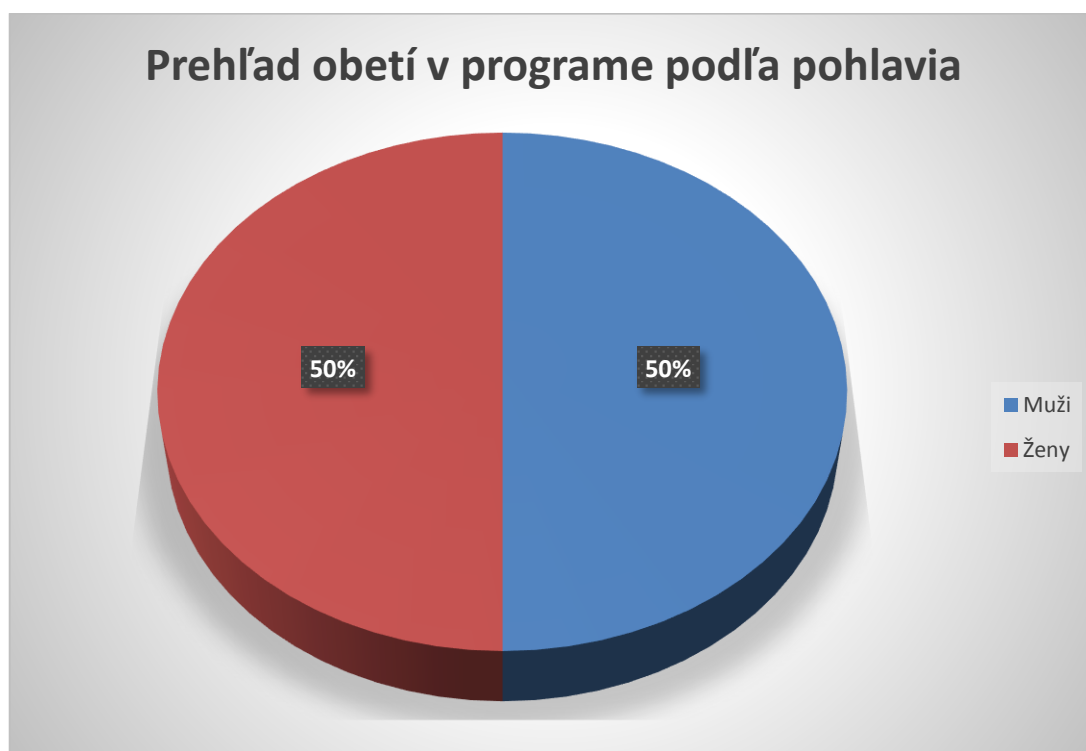
Tabuľka č. 7

Skladba obetí z pohľadu pohlavia

Pohlavie	Absolútne vyjadrenie	Relatívne vyjadrenie
Muž	6	50 %
Žena	6	50 %
Spolu	12	100 %

Do programu bolo v r. 2020 zaradených 12 osôb, z toho 6 mužov (50%) a 6 žien (50%). Trend prevládajúcich mužských obetí sme registrovali od r. 2015, ale v r. 2019 bolo do programu zaradených viac žien ako mužov. V r. 2020 nastala rovnováha medzi zaradenými osobami mužského pohlavia a ženského pohlavia.

Graf č. 4

2.1.2 Vek obetí zaradených do programu

V r. 2020 bolo do programu zaradených celkom 11 dospelých osôb a 1 osoba bola pri zaradení do programu mladšia ako 18 rokov (osoba ženského pohlavia mala 16 rokov pri zaradení do programu). Jedna z dospelých osôb mala v čase spáchania skutku len 14 rokov, no pri vstupe do programu mala už 24 rokov.

V minulých rokoch do programu vstupovali takmer výlučne dospelé osoby. Nakoľko je vstup detských obetí do programu podmienený podpisom zákonného zástupcu, nevidujeme návrhy od rodičov na vstup detí do programu. do programu je pre tieto obeť veľkým benefitom, vrátane psychologického a právneho poradenstva.

Tabuľka č. 8

Obete z hľadiska veku pri náboře

Veková skupina	Počet obetí	Pohlavie	
		muž	žena
0 – 17	2	0	2
18 – 21	3	2	1
22 – 30	4	2	2
31 – 40	0	0	0
41 - 50	3	2	1
Spolu	12	6	6

V tabuľke č. 8 môžeme vidieť 2 detské obeť OSĽ, nakoľko zachytáva vek obetí v čase náboru, resp. v čase páchania trestného činu OSĽ na ich osobe.

Tabuľka č. 9

Obete z pohľadu veku pri zaradení do programu

Veková skupina	Počet obetí	Pohlavie	
		muž	žena
0 – 17	1	0	1
18 – 21	3	2	1
22 – 30	4	2	2
31 – 40	1	0	1
41 – 50	2	1	1
51 - 60	1	1	0
Spolu	12	6	6

Zo skladby obetí je možné pozorovať, že u ženských obetí prevažuje vek do 30 rokov (pri zaradení do programu malo vek do 30 rokov 67% ženských obetí, pri náboře je to až 83,33 % žien). Obdobný trend bol zaznamenaný aj v r. 2019.

Pri mužských obetiach bola v r. 2019 skladba rôznorodejšia a zastúpené boli takmer všetky vekové kategórie. V r. 2020 je trend iný a prevažuje vek mužských obetí OSĽ do 30 rokov veku (t. j. 67 % z mužských obetí malo pri zaradení do programu a zároveň pri náboře vek do 30 rokov).

2.1.3 Pôvod obetí zaradených do programu

V r. 2020 bolo do programu zaradených 10 slovenských občanov a 2 osoby boli štátni príslušníci tretích krajín. Konkrétne pri cudzincoch to bola 1 osoba ženského pohlavia pôvodom z Afganistanu a 1 osoba mužského pohlavia pôvodom z Číny. Všetkým osobám zaradeným do programu bola poskytnutá nevyhnutná pomoc a podpora a zabezpečený bezpečný návrat do SR, ak si to obeť želala.

Tabuľka č. 10

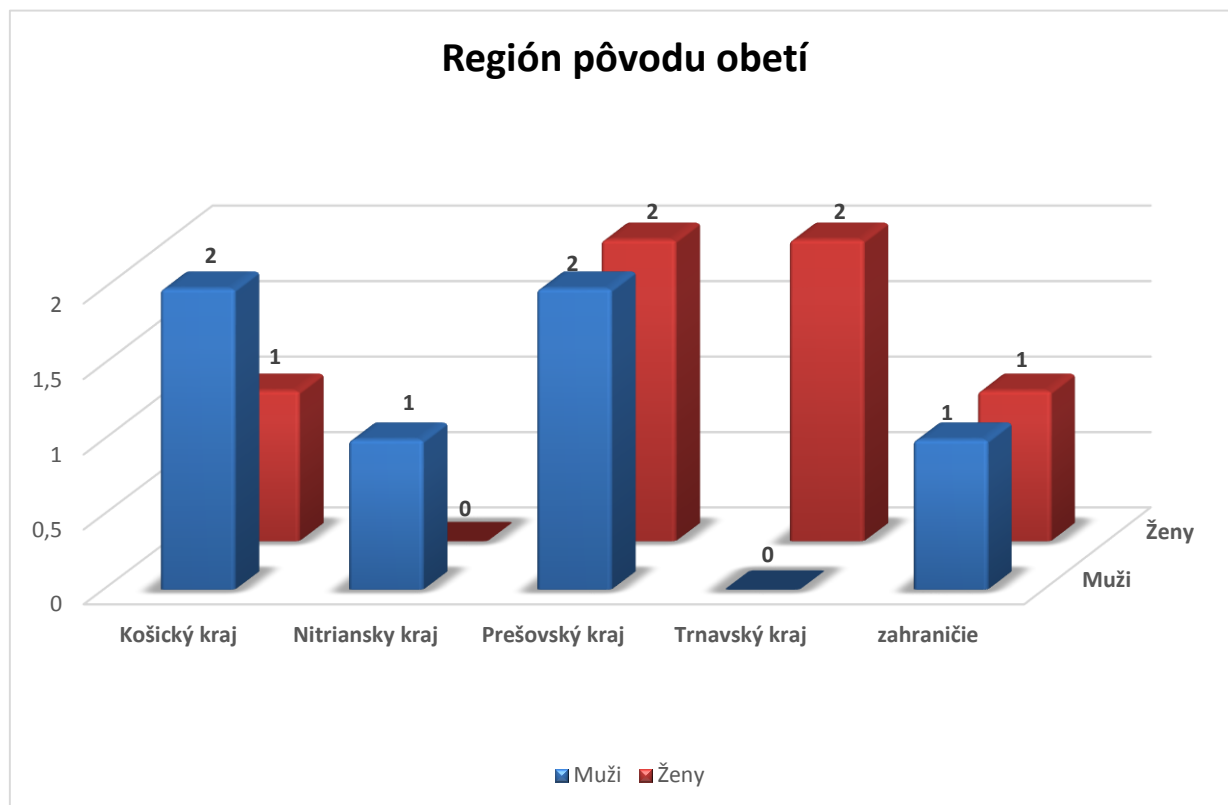
Pôvod obetí zaradených do programu

Pohlavie	Pôvod obetí				zahraničie
	KE	NR	PO	TT	
muž	2	1	2	0	1
žena	1	0	2	2	1
SPOLU	3	1	4	2	2

V r. 2017 bolo najviac obetí z Košického a Prešovského kraja. V r. 2018 pochádzalo najviac obetí z Banskobystrického a Košického kraja. V r. 2019 sa opakovala situácia z r. 2018, aj keď ako tretí najviac postihnutý kraj bol Prešovský kraj, odkiaľ pochádzali 3 obeť.

V r. 2020 najviac obetí zaradených do programu pochádzalo z východného Slovenska (Košický a Prešovský kraj), a to 7 osôb, čo predstavuje 58 % z celkového počtu obetí zaradených do programu v danom roku. V programe figurujú aj 2 osoby pochádzajúce zo zahraničia, konkrétne 1 mužská obeť z Číny a 1 ženská obeť z Afganistanu.

Graf č. 5

2.1.4 Obete z pohľadu demografického prostredia

Najviac obetí zaradených do programu v r. 2020 pochádza z obcí. Obete, ktoré uviedli, že pochádzajú z osád, boli v r. 2018 zastúpené početnejšie, avšak v r. 2019 ani jedna obeť neuviedla ako demografické prostredie osadu. Tento demografický prvok sa v r. 2020 opäť objavuje, a to konkrétne 2 osoby uviedli, že pochádzajú z osád (medzi nimi bola aj 1 osoba pochádzajúca zo zahraničia, ktorá uviedla, že pochádza z osady).

Tabuľka č. 11

Demografické prostredie obetí zaradených do programu

Demografické prostredie	Muži	Ženy
Krajské mesto	1	0
Okresné mesto	1	1
Mesto	1	0
Obec	3	2
Osada	0	2
Osoba bez domova	0	1

2.1.5 Vzdelanostná úroveň obetí

Rovnako ako v r. 2019, aj v r. 2020 mali zaradené obeť ukončené základné vzdelanie, čo potvrdzuje potrebu preventívnych a osvetových aktivít aj na základných školách. Do programu bola zaradená 1 osoba mužského pohlavia, ktorá mala ukončené stredoškolské vzdelanie. V programe sa od r. 2017 nevyskytla obeť, ktorá by mala ukončené vysokoškolské vzdelanie.

Tabuľka č. 12

Vzdelanostná úroveň obetí zaradených do programu

Vzdelanie	Muž	Žena	Spolu
Základné	2	6	8
Stredoškolské	1	0	1
Neznáme	3	0	3
Spolu	6	6	12

Graf č. 6

2.1.6 Rodinný stav obetí zaradených do programu

Od r. 2015 do r. 2017 do programu vstupovali prevažne slobodní jednotlivci bez záväzkov. V r. 2018 sa situácia modifikovala. Zo všetkých zaradených (16) obetí v r. 2018 tvorili slobodní jednotlivci bez záväzkov len takmer tretinu a v rovnakom pomere sa vyskytli rozvedené osoby. V r. 2019 sa situácia vrátila opäť do stavu z predošlých rokov, nakoľko z celkového počtu zaradených obetí (17) bolo až 13 obetí, t. j. 77 %, slobodných, len 3 boli rozvedené a jeden muž bol vdovec.

V r. 2020 až 67 % osôb zo všetkých zaradených osôb do programu bolo slobodných a bez záväzkov, len 2 osoby boli v manželskom zväzku a pri 2 osobách nebol uvedený rodinný stav.

Tabuľka č. 13

Rodinný stav	Muž	Žena	Spolu
Slobodný/á	3	5	8
Ženatý/Vydatá	1	1	2
Neznáme	2	0	2
Spolu	6	6	12

2.1.7 Fáza náboru obetí zaradených do programu

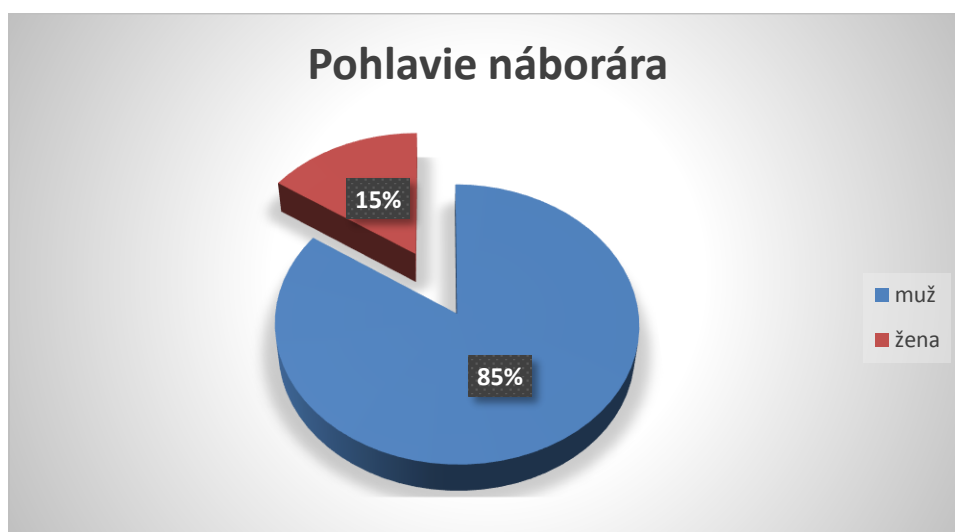
V r. 2019 sa opakovane trend z r. 2017, kedy do programu vstupovala väčšina osôb, ktoré vo fáze náboru mali 18 – 21 rokov. V ostatných rokoch bolo najväčšie zastúpenie pri osobách vo vekovom rozpätí 41 – 50 rokov.

V r. 2020 bolo najväčšie zastúpenie obetí zaradených do programu vo fáze náboru vo veku do 30 rokov (t. j. 75 % zo všetkých zaradených obetí malo do 30 rokov veku vo fáze náboru, konkrétne 2 osoby boli mladšie ako 18 rokov, 3 osoby mali vek v rozmedzí od 18 do 21 rokov a 4 osoby mali vek v rozmedzí od 22 do 30 rokov).

2.1.7.1 Pohlavie náborára

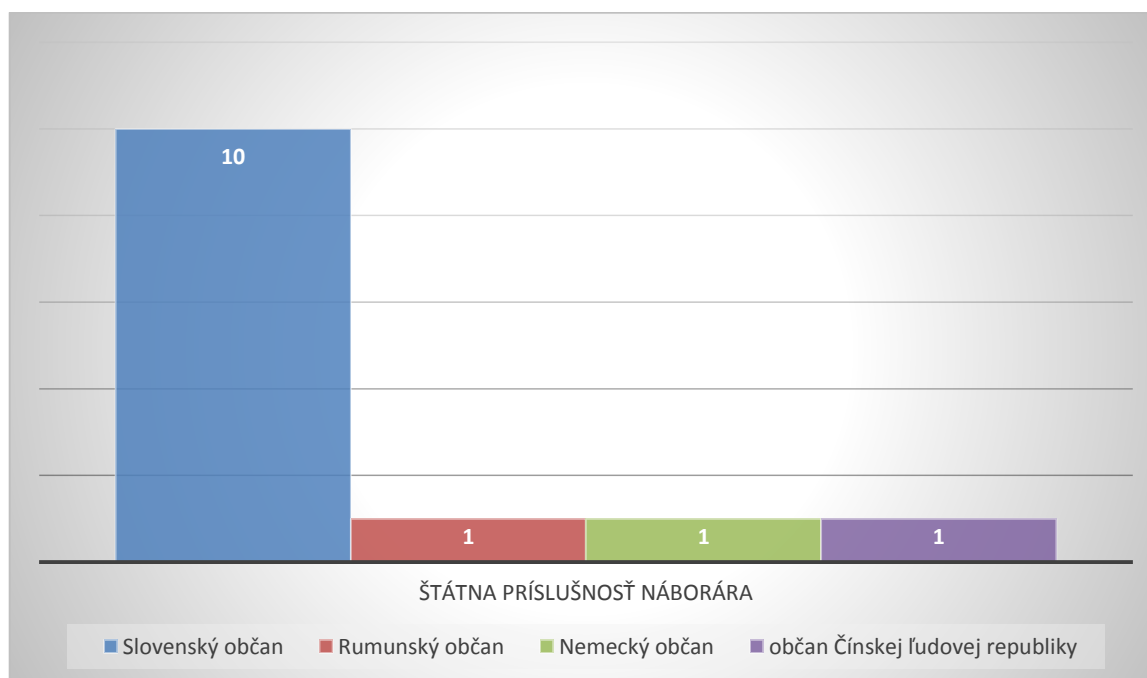
Medzi náborármi z dlhodobého hľadiska prevládajú osoby mužského pohlavia. Osoby zaradené do programu v r. 2020 vypovedali, že v 11 prípadoch (t. j. 85 %) bol náborárom muž a v 2 prípadoch bola náborárom žena. Je potrebné uviesť, že v r. 2020 sa vyskytol jeden prípad, kedy náborárom boli muž a žena spoločne (otec a matka obeť).

Graf č. 7

2.1.7.2 Štátna príslušnosť náborára

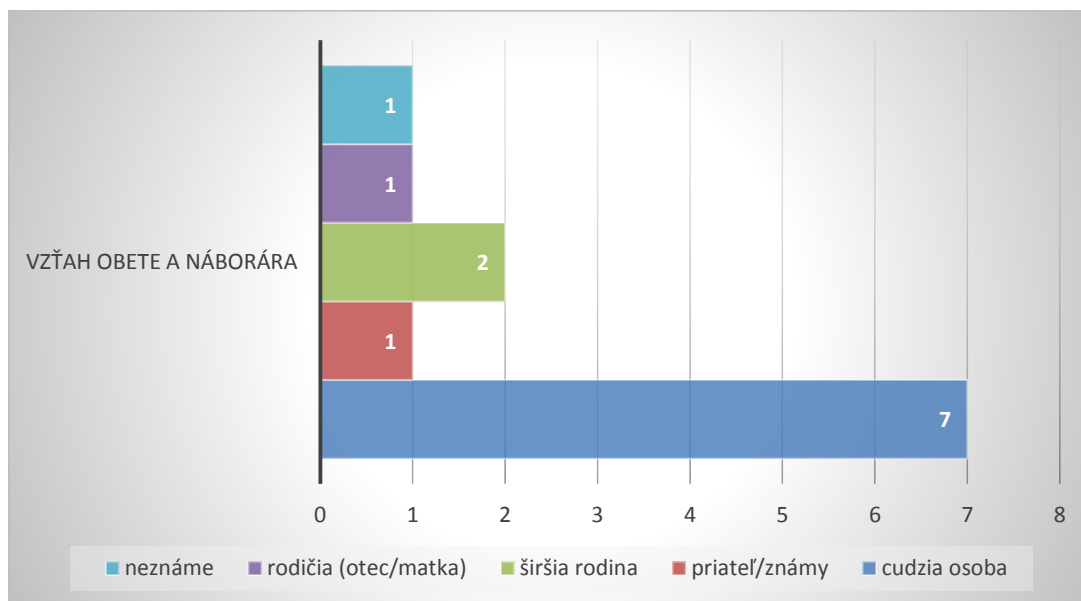
Graf č. 8

Z uvedeného je zrejmé, že najviac náborárov bolo slovenskej štátnej príslušnosti. V jednoduchosti môžeme povedať, že Slovákov naborovali Slováci. Len v troch prípadoch bol ako náborár uvedený cudzí štátny príslušník. Pri dvoch zahraničných obetiach zaradených do programu v r. 2020 figurovali ako náborári zahraniční štátni príslušníci (1 občan pochádzajúci z Číny a 1 z Nemecka).

2.1.7.3 Vzťah obete k náborárovi

Graf č. 9

V r. 2019 sme najčastejšie štatisticky zaznamenali náborujúce osoby, ktoré neboli pre obeť cudzie. Išlo buď o člena rodiny, blízke osoby (brat/sestra) alebo priateľa/známeho, a to v 9 prípadoch. V 7 prípadoch bol náborár pre obeť cudzí človek.

V r. 2020 sa situácia zmenila a ako náborári prevažujú osoby, ktoré boli pre obeť v čase náboru cudzie (v 7 prípadoch z 12). Osoby, ku ktorým obeť mala istý vzťah (napr. priateľ/známy, rodičia, širšia rodina), sa vyskytli v 4 prípadoch z 12. Len v 1 prípade nebol vzťah obeť a náborára zadaný.

Analýzou získaných podkladov o obetiach zaradených do programu možno dospieť k záveru, že SR je prevažne zdrojovou krajinou, čo potvrdzujú aj prehľady z minulých rokov. V r. 2020 obeť zaradené do programu uviedli ako krajinu náboru SR v 9 prípadoch (t. j. 75 %) z 12. Po jednom prípade bola uvedená ako krajinu náboru Čína, Nemecko a Irán.

Z dlhodobého hľadiska je najčastejším spôsobom na nadviazanie kontaktu náborára s obeťou osobný kontakt. V r. 2020 sa okrem osobného kontaktu vyskytli aj situácie, kedy osobný kontakt bol s využitím donútenia (prípade, kde rodičia figurovali ako náborári) a zaznamenali sme aj formu náboru prostredníctvom internetu, avšak len v 1 prípade.

Tabuľka č. 14

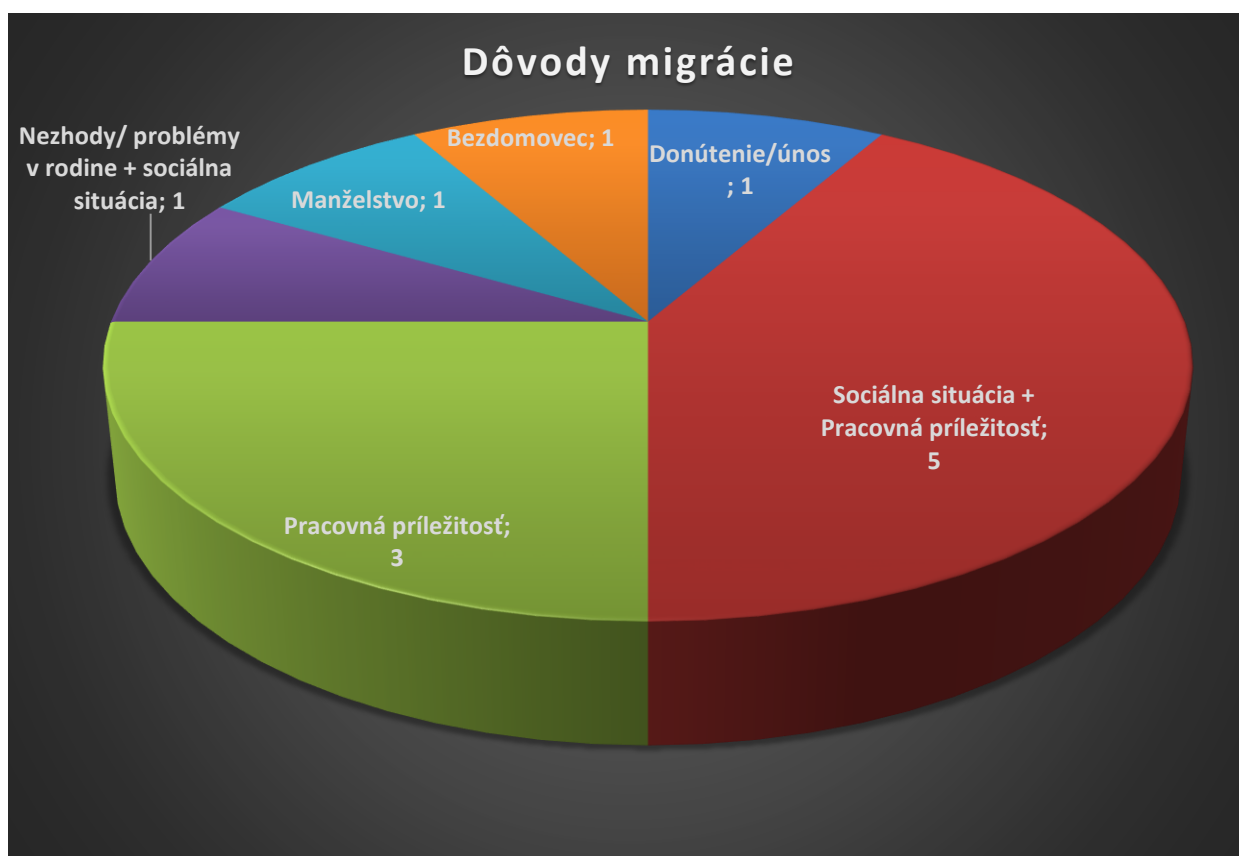
Formy náboru obetí zaradených do programu

Spôsob náboru	Počet prípadov
Osobný kontakt	10
Osobný kontakt + donútenie	1
Internet	1

2.1.7.4 Dôvody migrácie obetí

Obete, ktoré boli zaradené do programu v r. 2020, uviedli ako najčastejší dôvod, prečo reflektovali na ponuku náborárov, zlú sociálnu situáciu v kombinácii s ponúkanou pracovnou príležitosťou. Táto situácia sa vyskytla v 5 prípadoch. Samostatná ponuka dobre platenej práce, a teda pracovná príležitosť samostatne, bola druhým najčastejším dôvodom migrácie obetí, a to konkrétne v 3 prípadoch. Je teda možné tvrdiť, že vidina dobre platenej práce (celkom 8 prípadov, kde figuruje ako dôvod migrácie **pracovná príležitosť**, či už samostatne alebo v kombinácii s iným dôvodom migrácie) a **zlá sociálna situácia** (celkom v 6 prípadoch, kde figuruje v kombinácii aj s inými dôvodmi migrácie) predstavujú najčastejšie dôvody migrácie a reflektovania na oslovenia náborármi. Ostatné dôvody migrácie, ktoré obeť zaradené do programu v r. 2020 uviedli, boli zaznamenané len po 1 prípade.

Graf č. 10

2.1.7.5 Plánovaná cieľová krajina

Najčastejšie sa opakujúca plánovaná cieľová krajina obetí zaradených v r. 2020 do programu bola Veľká Británia a SR. Je potrebné povedať, že aj v r. 2020 sa objavujú zmeny pri plánovanej cieľovej krajine a pri krajine vykorisťovania. Analýzou jednotlivých prípadov je možné konštatovať, že oproti plánovanej cieľovej krajine a krajine vykorisťovania nastala zmena v dvoch prípadoch.

V prvom prípade išlo o ženu, ktorej bola sľúbená lepšia budúcnosť v Belgicku, no realita bola taká, že bola vykorisťovaná za účelom nútenej práce v kombinácii s núteným sobášom nielen v Belgicku, ale aj v Dánsku, pričom obeť uviedla poslednú krajinu vykorisťovania Rakúsko.

Druhý prípad sa týkal ženy, ktorá bola predaná za účelom uzatvorenia núteného sobáša. Pôvodne plánovaná cieľová krajina bolo uvedené Nemecko, avšak obeť bola vykorisťovaná v Grécku, ako aj v SR.

V ostatných prípadoch je plánovaná cieľová krajina a krajina vykorisťovania totožná. Pri plánovanej cieľovej krajine sa kombinácia krajín nevyskytuje.

Tabuľka č. 15

Plánová cieľová krajina

Plánovaná cieľová krajina	Absolútne vyjadrenie
Nemecko	2
Slovensko	4
Veľká Británia	4
Belgicko	1
Írsko	1

Graf č. 11

2.1.8 Preprava obetí

Obete zaradené do programu v r. 2019 boli prepravované s využitím pravých cestovných dokladov a prekročenie štátnych hraníc bolo legálne, čo súvisí s faktom, že obeť boli vykorisťované najmä v Schengenskom priestore s voľným pohybom obyvateľstva. V troch prípadoch k prekročeniu štátnych hraníc nedošlo, nakoľko v týchto troch prípadoch išlo o vnútroštátne OSĽ, teda slovenskí štátni občania boli obchodovaní na území SR.

V r. 2020 sa situácia čiastočne zmenila a do programu boli zaradené aj osoby, ktoré v minimálne 1 prípade použili falošný cestovný doklad, v 1 prípade nie je zaznamenané použitie cestovných dokladov, v 2 prípadoch neboli použité cestovné doklady a v 8 prípadoch boli cestovné doklady pravé.

Obete, ktoré boli zaradené do programu v r. 2020, uviedli, že neprekročili štátne hranice v 3 prípadoch a v 1 prípade obeť uviedla, že prekročenie štátnych hraníc bolo nelegálne (prípád totožný s použitím falošných cestovných dokladov). Legálne prekročenie štátnych hraníc bolo uvedené v 8 prípadoch.

Nižšie uvedená tabuľka č. 16 zachytáva použitie cestovných prostriedkov pri doprave obetí z krajiny pôvodu, resp. krajiny náboru do krajiny cieľovej.

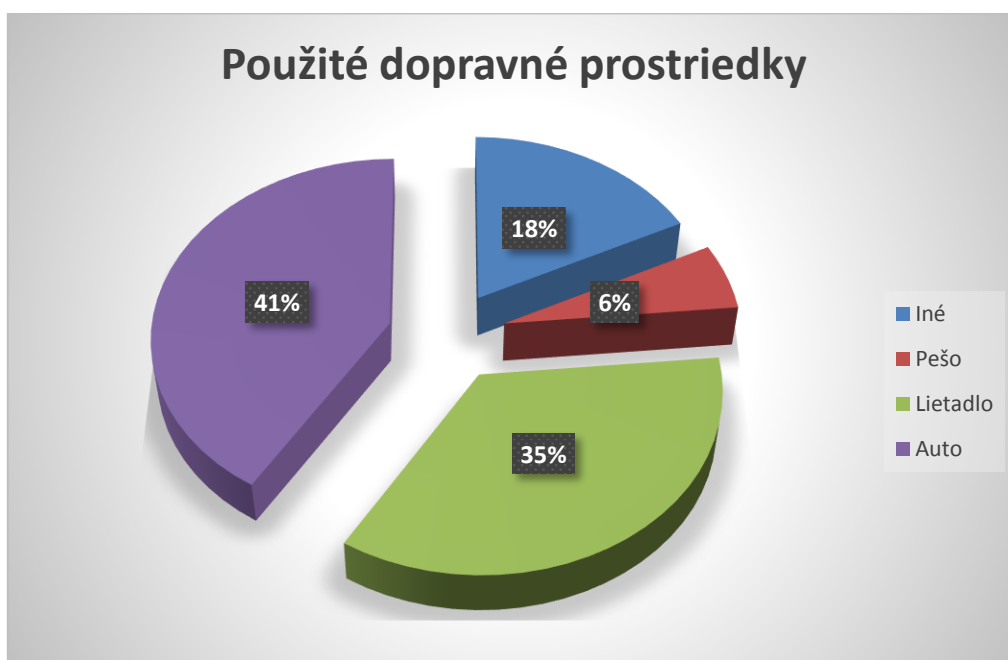
Tabuľka č. 16

Spôsoby dopravy obetí do cieľových krajín

	Auto	Lietadlo	Pešo	Iné
Írsko	1			
Nemecko	1			
Veľká Británia	2	3		
Belgicko	1			
Dánsko	1			
Rakúsko	1			
Slovensko	1	2	1	3
Grécko		1		
SPOLU	7	6	1	3

Od r. 2017 obeť uvádzajú ako najčastejšiu formu dopravy do cieľovej krajiny vykorisťovania autobus a osobné motorové vozidlo. V r. 2020 bola situácia obdobná a obeť boli prepravované do cieľovej krajiny prevažne osobným motorovým vozidlom (7 prípadov). Čo sa za ostatné roky nevyskytlo, bola situácia, keď obeť nevyužili žiaden dopravný prostriedok. Tento stav bol prelomený v r. 2018, keď sme zaznamenali jeden takýto prípad, kedy obeť uviedla, že išla pešo. V r. 2020 bol zaznamenaný 1 takýto prípad, kedy obeť uviedla, že išla pešo a 3 prípady, kedy obeť uviedla, že využila iný spôsob dopravy bez bližšej špecifikácie. V r. 2020 sa vyskytol 1 prípad kombinácie spôsobov prepravy, išlo o kombináciu lietadla a osobného motorového vozidla s cieľovou krajinou vykorisťovania - Veľkou Britániou.

Graf č. 12

V dvoch prípadoch nebolo známe, či obeť cestovali samé alebo v prítomnosti iných osôb. Obchodníci pri transporte prevažne využívajú hromadné presuny, teda obeť zväčša necestujú samé, ale v spoločnosti iných obetí alebo páchateľov, čo sa v r. 2020 vyskytlo v 7 prípadoch. V dvoch prípadoch obeť uviedla, že s ňou cestovali aj iné obeť, aj obchodníci.

Tabuľka č. 17

Prítomnosť iných osôb pri preprave

Prítomnosť osôb pri preprave	Absolútne vyjadrenie
Obchodníci	5
Iné obeť + obchodníci	2
Osamote	2
Neznáme	2
Iné	1

2.1.9 Fáza vykorisťovania obetí zaradených do programu

V prípadoch dvoch obetí zaradených do programu nastala zmena oproti plánovanej cieľovej krajine. V prvom prípade išlo o ženu, ktorej bola sľúbená lepšia budúcnosť v Belgicku, no realita bola taká, že bola vykorisťovaná za účelom nútenej práce v kombinácii s núteným sobášom nielen Belgicku, ale aj v Dánsku a Rakúsku.

Druhý prípad sa týkal ženy, ktorá bola predaná za účelom uzatvorenia núteného sobáša. Pôvodne plánovaná cieľová krajina bolo uvedené Nemecko, avšak obeť bola vykorisťovaná v Grécku a SR.

V ostatných prípadoch bola plánovaná cieľová krajina a krajina vykorisťovania totožná. Pri plánovanej cieľovej krajine sa kombinácia krajín nevyskytuje, avšak pri krajine vykorisťovania sa vyskytuje aj kombinácia krajín, čo bolo popísané už vyššie. Týkalo sa to len dvoch spomenutých prípadov.

Tabuľka č. 18

Krajina vykorisťovania

Krajina vykorisťovania	Absolútne vyjadrenie
Nemecko	1
Írsko	1
Grécko	1
Slovensko	5
Veľká Británia	4
Belgicko	1
Dánsko	1
Rakúsko	1

Kombinácia krajín vykorisťovania nastala v dvoch prípadoch popísaných vyššie. Tabuľka zachytáva len jednotlivé krajiny, preto v prípade kombinácií bola každá krajina vykorisťovania započítaná osobitne, preto v tabuľke č. 18 uvádzame počet krajín vyšší ako počet obetí.

V r. 2019 platilo to, čo aj v predchádzajúcich rokoch, a síce, že Veľká Británia figurovala ako najčastejšia cieľová krajina pre obeť zaradené do programu v SR.

V r. 2020 tomu už tak nie je a **najčastejšou krajinou vykorisťovania pre obeť zaradené do programu bola uvádzaná SR**. Pri podrobnejšom pohľade na dáta je možné uviesť, že 3 obeť boli Slováci vykorisťovaní na území SR v rámci tzv. vnútroštátneho obchodovania, avšak pri **2 osobách - cudzích štátnych príslušníkoch bola SR len krajinou vykorisťovania alebo cieľovou krajinou**. Ako **druhou najčastejšie uvádzanou krajinou vykorisťovania obetí zaradených do programu v r. 2020 bola Veľká Británia**.

Graf č. 13

Pri zneužívaní osôb v SR figuruje širšie spektrum účelov obchodovania. Vyskytol sa nútený sobáš v 2 prípadoch a po jednom prípade nútená práca/služba, sexuálne vykorisťovanie, ako aj nútené žobranie. Pri zneužívaní osôb zaradených v r. 2020 do programu vo Veľkej Británii prevláda vykorisťovanie za účelom nútenej práce/služby a 1 prípad sexuálneho vykorisťovania.

Tabuľka č. 19

Formy vykorisťovania (účel vykorisťovania obetí) podľa krajiny vykorisťovania

	Sexuálne vykorisťovanie	Nútená práca/ služba	Nútené žobranie	Nútený sobáš
Dánsko		1		1
Nemecko		1		
Veľká Británia	1	3		
Belgicko		1		1
Rakúsko		1		1
Írsko		1		
Slovensko	1	1	1	2
Grécko				1
SPOLU	2	9	1	6

Vyššie uvedená tabuľka znázorňuje vykorisťovanie osôb v jednotlivých cieľových krajinách. Nakoľko pri krajinách vykorisťovania došlo aj ku kombinácii krajín, počty prevyšujú počet obetí.

V r. 2020 sme zaznamenali jednu kombináciu účelov pri ženskej obeti vykorisťovanej na nútenú prácu/službu a nútený sobáš. V tomto prípade bola žena vykorisťovaná vo viacerých krajinách.

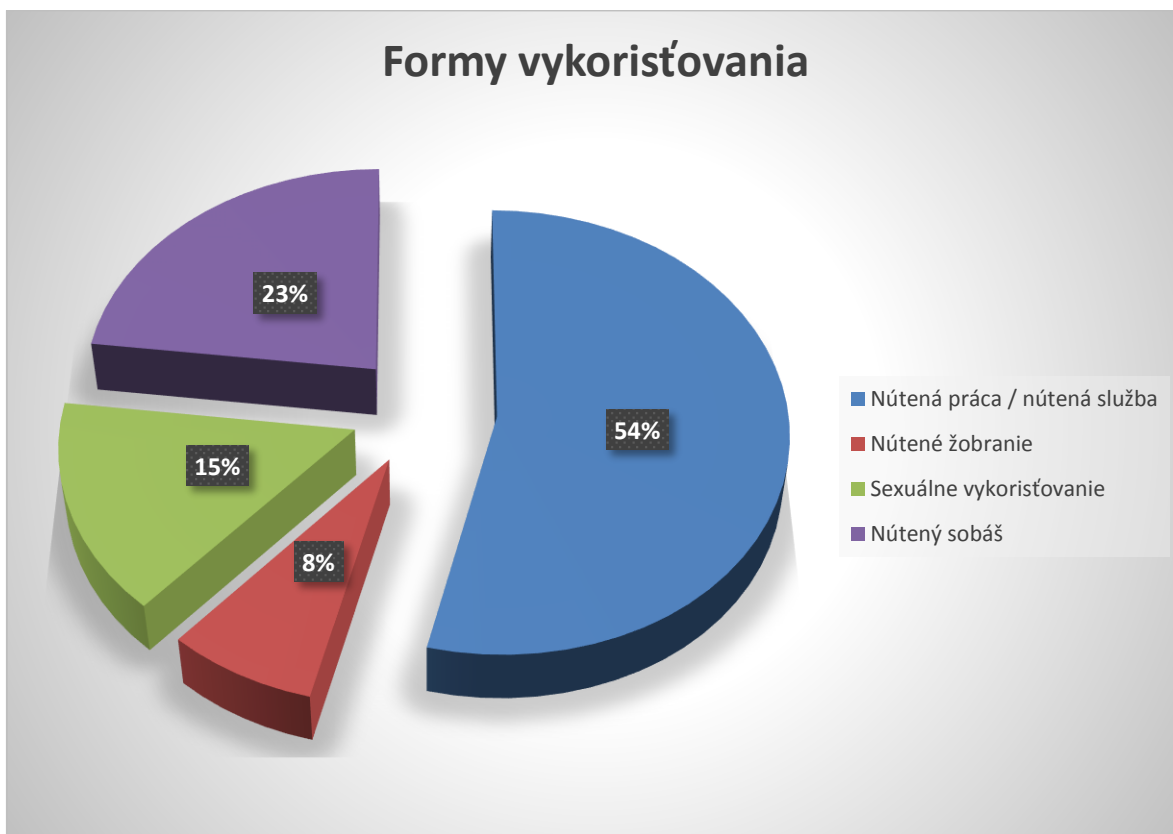
Tabuľka č. 20

Formy vykorisťovania obetí

Krajina vykorisťovania	Absolútne vyjadrenie	Percentuálne vyjadrenie	Rozdelenie podľa pohlavia
Sexuálne vykorisťovanie	2	15 %	2 ženy
Nútená práca/služba	7	54 %	6 mužov 1 žena
Nútené žobranie	1	8 %	1 žena
Sobáš z donútenia	3	23 %	3 ženy

Z tabuľky vyššie, ako aj z grafov nižšie je zreteľne čitateľné, že najčastejší spôsob alebo účel vykorisťovania obetí zaradených do programu v r. 2020 je nútená práca/nútená služba. Vykorisťovanie osôb za účelom uzatvorenia sobáša z donútenia a zneužívanie osôb za účelom sexuálneho vykorisťovania bolo v r. 2020 zaznamenané v približne rovnakom počte prípadov. Rozdiel v porovnaní s ostatnými rokmi je len v tom, že mužské obete boli vykorisťované len za účelom výkonu nútenej práce/nútenej služby. Iný účel vykorisťovania pri mužských obetiach zaradených v r. 2020 do programu sa nevyskytol.

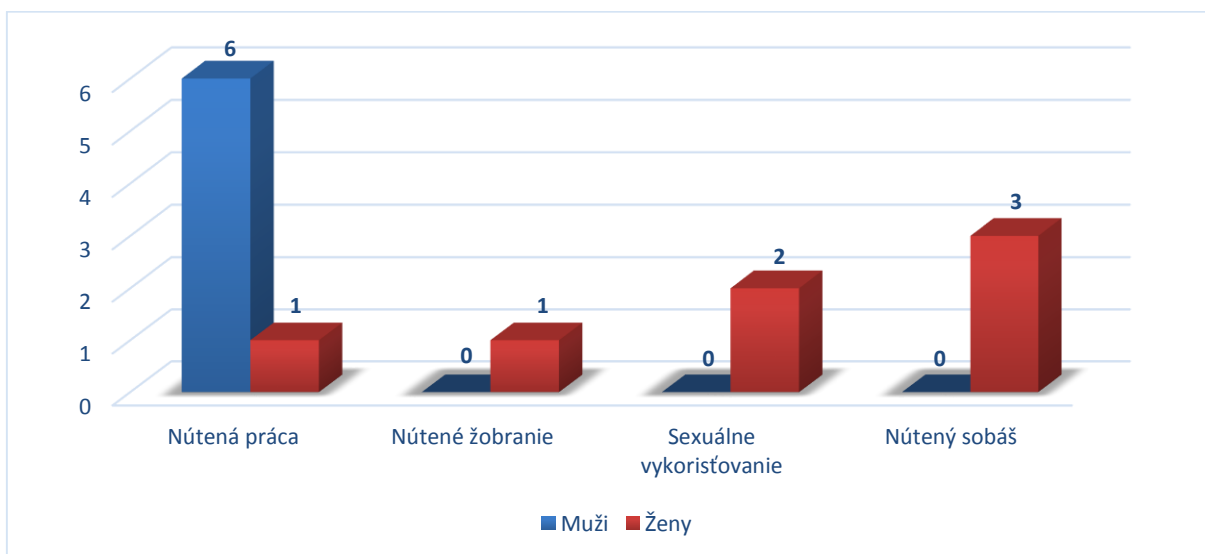
Graf č. 14

Ako je vidieť z grafu nižšie, mužské obete boli vykorisťované len za účelom nútenej práce/nútenej služby a ženské obete boli vykorisťované na viaceré účely.

Graf č. 15

Účel vykorisťovania obetí rozdelený podľa pohlavia

Z dostupných dát je možné konštatovať, že nútené žobranie je vykonávané najčastejšie na ulici.

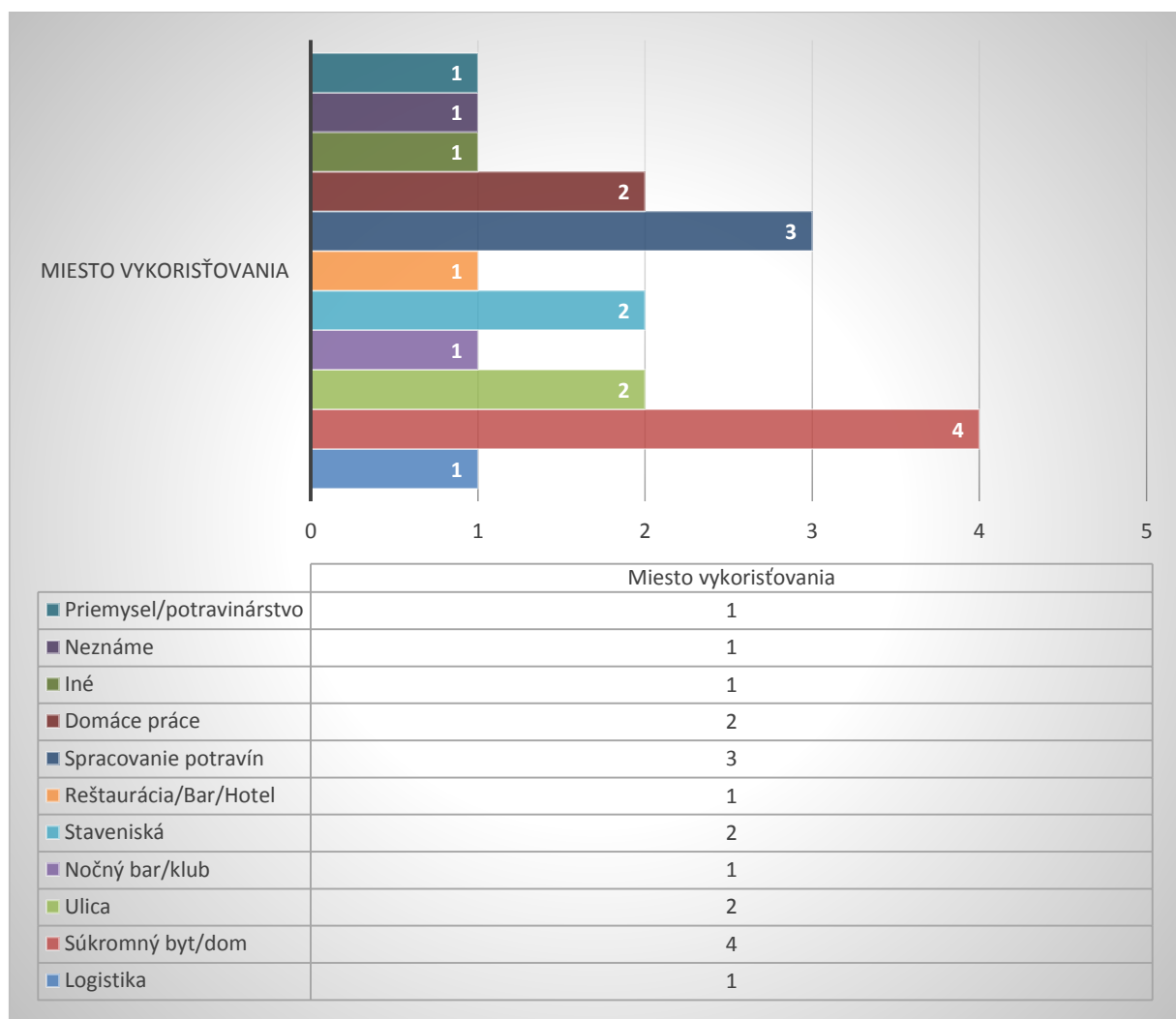
Sexuálne vykorisťovanie bolo realizované v kombinácii pouličnej prostitúcie a privatej prostitúcie vykonávanej v súkromnom byte/dome, ako aj v nočnom bare/klube.

Nútené práce a služby boli realizované na staveniskách, v súkromných bytoch/domoch formou napr. nútených domácich prác či pri spracovaní potravín a v reštauráciách/baroch.

Nútený sobáš bol realizovaný v súkromnom byte/dome.

Pri miestach vykorisťovania sa vyskytovali kombinácie, ktoré boli narátavané samostatne, aj preto miesto vykorisťovania súčtom prevyšuje počet obetí zaradených v r. 2020 do programu.

Graf č. 16

2.1.10 Fáza oslobodenia a poskytnutia pomoci obetiam zaradeným do programu

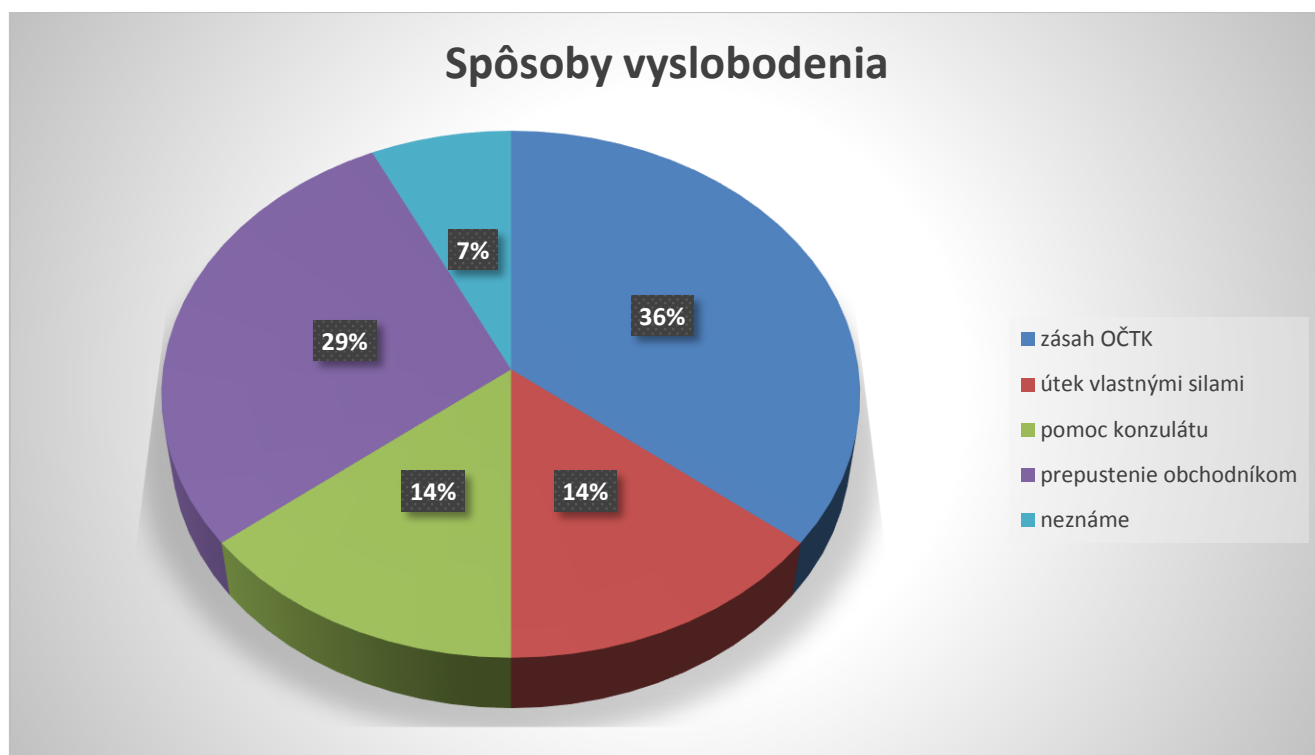
2.1.10.1 Formy vyslobodenia obetí

V ostatných rokoch prevládal útek vlastnými silami ako forma vyslobodenia z vykorisťovania. Pri obetiach zaradených do programu v r. 2020 nastala zmena. Ako najčastejšiu formu vyslobodenia obetí uviedli obeť záchah orgánov činných v trestnom konaní - polícia (vyskytlo sa 5-krát) a ako druhý najčastejší spôsob ukončenia vykorisťovania obeť uviedli prepustenie obchodníkom, ktoré sme zaznamenali 4-krát.

Pri spôsoboch vyslobodenia obetí sa vyskytujú kombinácie, a to po 1 prípade. V prvom prípade sa obeť bola vyslobodená záchahom orgánov činných v trestnom konaní s poskytnutím pomoci zo strany konzulátu a v druhom prípade sa obeť vyslobodila sama vlastnými silami za asistencie a pomoci z konzulátu.

Každý zo spôsobov vyslobodenia bol zarátaný samostatne, preto súčty spôsobov vyslobodení prevyšujú počty obetí zaradených v r. 2020 do programu.

Graf č. 17

2.1.10.2 Pomoc poskytnutá obetiam

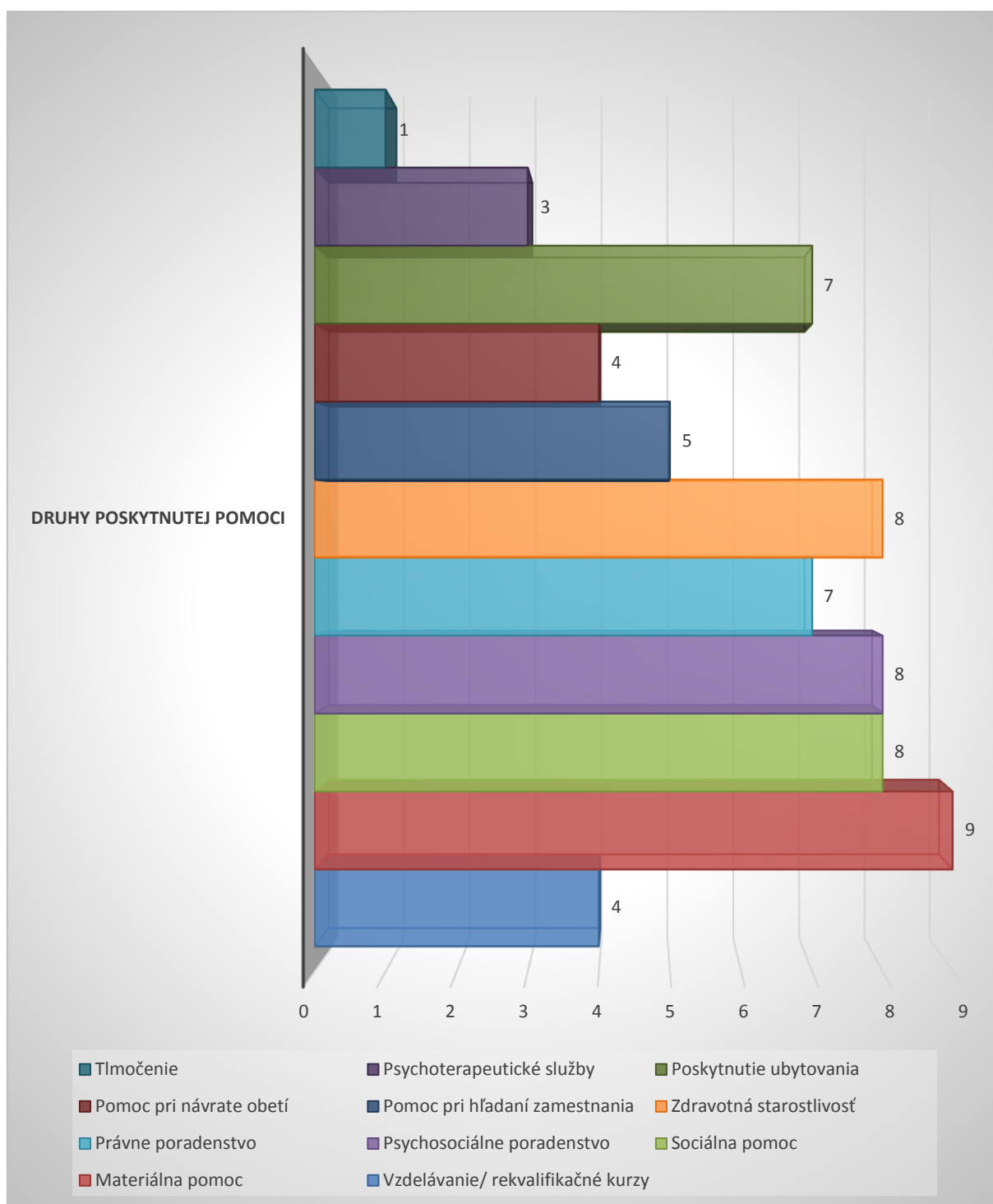
Obetiam sa po ich zaradení do programu poskytuje pomoc a podpora na základe individuálneho plánu pomoci so zohľadnením všetkých ich aktuálnych potrieb.

Medzi inštitúcie poskytujúce pomoc obetiam patria okrem štátnych orgánov aj MVO, medzinárodné organizácie a účelové zariadenia cirkvi.

Obetiam zaradeným v r. 2020 do programu bola na základe individuálneho plánu pomoci poskytnutá široká škála služieb. Medzi najčastejšie poskytované služby patrila materiálna pomoc, sociálna pomoc, zdravotná starostlivosť a psychosociálne poradenstvo. Podrobnejšie informácie poskytuje graf č. 18 uvedený nižšie.

Ministerstvo vnútra SR spolupracovalo s Ministerstvom zdravotníctva SR pri príprave novely zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon o zdravotnom poistení“) v časti týkajúcej sa prenesenia pôsobnosti vo veci úhrady zdravotnej starostlivosti pre cudzinca s poskytnutou doplnkovou ochranou a doplnenie cudzinca s tolerovaným pobytom, ktorý bol zaradený do programu. Účinnosť novely zákona o zdravotnom poistení je od 1. januára 2021. Touto novelizáciou bol vyriešený **nárok na úhradu zdravotnej starostlivosti cudzích štátnych príslušníkov s udeleným tolerovaným pobytom ako obetí OSĽ** zaradených do programu, a to až do okamihu ich vyradenia z programu.

Graf č. 18

Je potrebné poznamenať, že obetiam sa poskytuje kombinácia služieb na základe posúdenia ich individuálneho stavu, aktuálnej situácie a potrieb.

Včasnú zdravotnú intervenciu v r. 2020 zabezpečovali obetiam zaradeným v programe špecialisti z Nemocnice svätého Michala na základe spolupráce s IC.

Právne poradenstvo predstavuje veľmi dôležitú službu programu pre obeť, nakoľko je v rámci nej možné obetiam poskytnúť okrem právnych informácií aj zastupovanie v oblasti trestného, občianskeho, rodinného a pracovného práva, ako aj riešenie problémov v oblasti exekúcií aj s možnosťou oddĺženia formou osobného bankrotu alebo splátkového kalendára.

MVO zabezpečujúca právne poradenstvo spolupracuje s advokátskymi kancelárkami a ďalšími odborníkmi v záujme poskytnutia komplexnej právnej pomoci. Zastupuje obeť v trestnom konaní a v civilnom procese, ak si obeť uplatnila nárok na náhradu škody v trestnom konaní a o jej nároku nebolo rozhodnuté alebo so zvyškom nároku bola odkázaná na civilné konanie.

V prípade prebiehajúceho trestného konania je záujmom poskytovateľa právneho poradenstva motivovať obeť k spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní, ako aj včas a riadne uplatniť nárok na náhradu spôsobenej škody. Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje. Úspech alebo neúspech priznania nároku závisí od toho, ako svoj nárok poškodený preukáže. V závislosti od povahy spôsobenej škody to môžu byť listinné dôkazy, lekárske správy ošetrojúcich lekárov či znalecké posudky.

Pri určení výšky ujmy na zdraví je rozhodujúci lekársky posudok vydaný podľa zákona č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia v znení neskorších predpisov. Lekársky posudok sa vydáva, ak ide o sťaženie spoločenského uplatnenia, spravidla až po uplynutí jedného roka od poškodenia na zdraví.

Podmienkou priznania náhrady nemajetkovej ujmy za zásah do osobnosti v peňažnej čiastke je v zmysle zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov existencia závažnej ujmy. Tvrdenia poškodeného musia byť podložené posudkami odborníkov.

V praxi sa stretávame so zníženou motiváciou poškodeného absolvovať pravidelné návštevy u odborníkov z oblasti psychológie/psychiatrie, čo má následne vplyv na preukázanie dôvodnosti nároku.

Obeť má ďalej právo na odškodnenie od štátu v rozsahu a za podmienok stanovených v zákone o obetiach trestných činov. Okrem nároku na náhradu škody na zdraví má v zmysle tohto zákona obeť nárok aj na vyplatenie odškodnenia za spôsobenú morálnu škodu. Podľa informácií Ministerstva spravodlivosti SR bolo v r. 2020 vyplatené odškodné jednej obeti OSĽ, a to v maximálnej výške 17 600,- eur.

V r. 2020 MVO v rámci právneho poradenstva zabezpečila zastupovanie obetí zaradených v programe v predsúdnom konaní, pomáhala im pri uplatnení nároku na náhradu škody v trestnom konaní, poskytovala súčinnosť v trestných veciach vedených orgánmi činnými v trestnom konaní v zahraničí, komunikovala so zainteresovanými stranami (zastupiteľský úrad SR v zahraničí, polícia, pomáhajúca organizácia) v rozsahu potrebnom na získanie doplňujúcich informácií, zabezpečila zastupovanie klientov v konaní pred súdom, realizovala podania v rámci civilného, rodinného a pracovného práva a pomáhala obetiam s oddĺžením a exekúciami.

Ďalšou zo služieb programu je aj možnosť realizácie asistovaného dobrovoľného návratu obeti. Prednávratovú asistenciu v r. 2020 MVO poskytla 13 osobám, slovenským štátnym občanom z krajín vykorisťovania, konkrétne z Veľkej Británie (8), Írska (1), Nemecka (2), Belgicka (1) a Grécka (1). Asistovaný dobrovoľný návrat MVO poskytla 4 osobám, slovenským štátnym občanom z krajiny vykorisťovania, konkrétne z Veľkej Británie (3 osoby - forma vykorisťovania: 2 x nútená práca a 1x sexuálne vykorisťovanie) a Írska (1 osoba, forma vykorisťovania: nútená práca). Proces poskytovania služby návratov v r. 2020 ovplyvnilo najmä pozastavenie medzinárodnej dopravy medzi Veľkou Britániou a SR v súvislosti s pandémiou Covid-19.

2.1.10.3 Identifikácia obetí

Obete boli v r. 2020 najčastejšie identifikované políciou. Tento trend je stabilný, čo môže znamenať, že najmä špecializovaná policajná jednotka (NJBPNM), ktorá je vecne príslušná pre odhaľovanie a vyšetrovanie OSĽ, si plní svoje poslanie. Obete ďalej identifikujú aj MVO, sociálni pracovníci, učitelia a zastupiteľstvá SR v zahraničí. K samoidentifikácii alebo identifikácii obete inou osobou môže v NRM významne prispieť aj prevádzka národnej linky.

MVO (v súčasnosti Slovenská katolícka charita a Gréckokatolícka charita) vykonáva v zmysle zmluvného vzťahu s Ministerstvom vnútra SR aj identifikáciu obetí medzi cudzincami v záchytných, pobytových a detenčných táboroch prostredníctvom rozhovorov a konzultácií medzi potenciálnymi obeťami. V prípade identifikovania osoby ako obete ponúka pomoc prostredníctvom zaradenia do programu. V januári 2020 vykonali pracovníci Slovenskej katolíckej charity 2 návštevy v záchytnom tábore v Humennom spojené s preventívnou besedou s cieľom informovania a identifikácie potenciálnych obetí. Prišli do kontaktu s 9 cudzincami z Afganistanu, Sýrie, Vietnamu a Ukrajiny, medzi ktorými sa nepodarilo identifikovať obeť OSĽ. Návštevy boli v ďalších mesiacoch prerušené z dôvodu pandemických opatrení.

Z dôvodu precizovania postupov pri referovaní dospelaj a detskej obete za účelom prístupu k potrebnej pomoci bola v r. 2020 uskutočnená aktualizácia NRM. Materiál prináša základné piliere NRM z pohľadu hodnotového nastavenia zameraného na obeť, ľudské práva a inštitucionálne zabezpečenie a bol zverejnený na internetovej stránke Ministerstva vnútra SR (https://www.minv.sk/?referencny_mechanizmus). Je určený najmä pre praktikov a odborníkov, ktorí môžu prísť do kontaktu s potenciálnymi obeťami OSĽ a ktorým v prípade potreby pomôže pri správnom postupe a prístupe k obeti.

Rozširovanie a posilňovanie NRM a identifikácia čo najväčšieho počtu obetí OSĽ je jedným z cieľov politik v boji proti OSĽ. Vzhľadom na nízky počet identifikovaných cudzincov je vhodné v nadchádzajúcom období venovať pozornosť práve tejto skupine. K identifikácii obetí OSĽ medzi cudzincami môžu prispieť aj projekty implementované Slovenskou humanitnou radou. Ide o národné dobrovoľnícke centrum humanitných a charitatívnych organizácií, občianskych združení a nadácií pôsobiacich v sociálnej oblasti v širokom ponímaní, ktoré poskytujú pomoc, služby, starostlivosť, poradenskú činnosť a organizujú rôznorodé aktivity v

prospech sociálne znevýhodnených a hendikepovaných ľudí. Za zmienku stoja tri projekty, ktoré Slovenská humanitná rada implementuje.

Cieľom projektu KOMPAS III s trvaním implementácie do 31.12.2021 je prispieť k zabezpečeniu adekvátnych a primeraných podmienok pre príslušníkov tretích krajín umiestnených v útvaroch policajného zaistenia pre cudzincov Ministerstva vnútra SR v Medveďove a Sečovciach. Potreby štátnych príslušníkov tretích krajín umiestnených v útvaroch policajného zaistenia cudzincov sú zabezpečované poskytovaním sociálneho poradenstva a asistencie, psychologického poradenstva, materiálnou pomocou, realizáciou voľnočasových aktivít a ďalších doplnkových a podporných služieb pre osoby umiestnené v týchto zariadeniach. Projekt je primárne zameraný na zabezpečenie dôstojných životných podmienok osobám umiestnených v špecializovaných zariadeniach úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru. Aktivity projektu sú zamerané na všetky osoby umiestnené v týchto zariadeniach, avšak so špeciálnym zameraním sa na zraniteľné skupiny osôb, ktorým je venovaná špeciálna pozornosť a zabezpečený osobitný prístup.

Cieľom projektu Efektívne služby žiadateľom o azyl v SR III s trvaním implementácie do 31.12.2021 je zabezpečenie komplexnej starostlivosti o žiadateľov o azyl v rámci celého územia SR prostredníctvom poskytovania doplnkových služieb nad rámec štandardne poskytovaných služieb zo strany SR. Aktivity projektu sú zamerané na všetky osoby umiestnené v zariadeniach Migračného úradu Ministerstva vnútra SR, ako aj pre žiadateľov o azyl umiestnených mimo týchto zariadení. Špecifická pozornosť je venovaná potrebám zraniteľných skupín osôb, ako napríklad osobám so zdravotným postihnutím, obetiam OSI, tehotným ženám, slobodným rodičom s maloletými deťmi, traumatizovaným osobám, týraným osobám, obetiam násilia, psychicky chorým osobám, starým ľuďom a pod. Projekt je zameraný na zabezpečenie dôstojných životných podmienok osôb umiestnených vo všetkých zariadeniach Migračného úradu Ministerstva vnútra SR. Súčasťou projektu je aj poskytovanie právnych služieb.

Tretí implementovaný projekt s názvom RIFUGIO cez svoje odborné kapacity napomáha pri integrácii osôb s udeleným azylom a poskytnutou doplnkovou ochranou. Projekt ponúka odbornú pomoc vo viacerých oblastiach integrácie, ako je integrácia na trhu práce, sociálna, zdravotná a v neposlednom rade aj školská integrácia. Zároveň však dodržiava princípy individuálneho prístupu ku klientovi a reflektuje rozdielne fázy integrácie, v ktorých sa cieľová skupina môže nachádzať. Súčasťou projektu tvoria asistencie a sprievodné aktivity, ktoré dopomáhajú k udržateľnosti a zlepšeniu štatútu a pobytu cieľovej skupiny. Projekt sa realizuje na celom území SR primárne cez kancelárie SHR v Bratislave a v Košiciach. Obdobie implementácie projektu je takisto do 31.12.2021.²

² <https://www.shr.sk/>

3. AKTIVITY V BOJI PROTI OSĽ

Trendy v oblasti boja proti OSĽ sú jedným z dôležitých momentov pri tvorbe politik v tejto oblasti. Potrebné zmeny a výzvy sa odzrkadľujú najmä v skladbe úloh, ktoré sú súčasťou Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi v SR (ďalej len „národný program“). Národné programy sú v SR prijímané na niekoľko rokov, pre r. 2020 je aktuálny národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 - 2023 schválený uznesením vlády SR č. 495/2018 zo dňa 6. novembra 2018. Ide v poradí už o piaty národný program týkajúci sa problematiky OSĽ. Obsahuje 4 základné oblasti pokrývajúce komplexne oblasť boja proti OSĽ – partnerstvo, prevencia, ochrana obetí a trestné stíhanie. V každej jednotlivjej oblasti možno zadefinovať kľúčové trendy smerujúce k uspokojivému komplexnému riešeniu. Aktivity vykonávané na plnenie uvedeného národného programu sú finančne kryté zo štátneho rozpočtu SR. Súčasťou materiálu je aj plán úloh v podobe Akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023, ktorý v 21 úlohách reflektuje na potreby praxe a medzinárodné štandardy.

Slovenské orgány sa usilujú o napredovanie pri zavádzaní opatrení zameraných na zlepšovanie a zefektívňovanie boja proti OSĽ aj na základe monitorovacích a hodnotiacich mechanizmov. V r. 2020 sme začali venovať pozornosť prístupu obetí OSĽ k spravodlivosti v súlade so zisteniami hodnotiaceho mechanizmu Rady Európy. Túto oblasť je možné riešiť len multidisciplinárnou spoluprácou. Stoja pred nami ešte mnohé úlohy v oblasti redukcie dopytu po službách obetí OSĽ alebo rozširovania NRM a včasnou identifikáciou obetí OSĽ.

3.1 Partnerstvo

Z hľadiska budovania partnerstva funguje v SR od r. 2006 Expertná skupina pre oblasť boja proti OSĽ (ďalej len „expertná skupina“), ktorej predsedá národný koordinátor pre oblasť boja proti OSĽ (ďalej len „národný koordinátor“), ktorým je štátny tajomník Ministerstva vnútra SR. Táto medzirezortná skupina je poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom národného koordinátora a je zložená zo zástupcov vecne príslušných útvarov Ministerstva vnútra SR, Ministerstva spravodlivosti SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva zdravotníctva SR, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstva financií SR, Ministerstva obrany SR, Úradu vlády SR, Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, Generálnej prokuratúry SR, Národného inšpektorátu práce, Združenia miest a obcí Slovenska, zástupcov občianskej spoločnosti, ako aj Medzinárodnej organizácie pre migráciu IOM. Z dôvodu potreby širšej multidisciplinárnej spolupráce so zastúpením väčšieho portfólia subjektov zastúpených v expertnej skupine sa v r. 2020 začalo s procesom prizývania nových členov. Aktuálna úprava fungovania expertnej skupiny je obsiahnutá v internej norme Ministerstva vnútra SR. Témami stretnutí Expertnej skupiny boli v r. 2020 realizované a plánované vzdelávacie a preventívne aktivity, ako aj hľadanie najlepších riešení problematiky OSĽ za účelom nútených sobášov páchaných na deťoch.

Výmena informácií v oblasti boja proti OSĽ, najmä k núteným sobášom páchaným na deťoch, prebiehala v r. 2020 za účasti národného koordinátora prostredníctvom osobitných stretnutí s malým počtom účastníkov alebo online formou. V sledovanom období Ministerstvo vnútra SR uskutočnilo prostredníctvom Informačných kancelárií pre obeť trestných činov informatívne stretnutia subjektov v rámci *"Regionálnych platforiem pre pomoc obetiam"*. Stretnutia v každom kraji SR sa konali online formou. Pre vstup do platformy boli oslovení zástupcovia orgánov činných v trestnom konaní (polícia, prokuratúra) a súdov, štátnej správy, miestnej a regionálnej samosprávy, zástupcovia občianskeho sektora, ktorí sa vo svojej činnosti zameriavajú aj na obeť trestných činov, vrátane obetí OSĽ. Zámerom budovania platformy spolupracujúcich subjektov na úrovni jednotlivých krajov je nadviazať účinnú a konštruktívnu multidisciplinárnu spoluprácu medzi subjektmi na úrovni kraja, nastavenie efektívnych procesov komunikácie, výmeny informácií, identifikácia problémov v oblasti poskytovania pomoci obetiam, identifikácia systémových nedostatkov a spoločné hľadanie riešení legislatívneho i nelegislatívneho charakteru, ako aj posilnenie prevencie v jednotlivých regiónoch. Za r. 2020 sa takto podarilo zosieťovať až 335 spolupracujúcich organizácií.

Ďalšia pravidelná pracovná skupina bola sformovaná už v r. 2015 za účelom riešenia aktuálnych problémov v poskytovaní starostlivosti obetiam, ktorej sa pravidelne aj v r. 2020 zúčastňovali zástupcovia z Ministerstva vnútra SR a ďalších ministerstiev podľa aktuálnej témy so zástupcami organizácií zabezpečujúcich služby pre obeť OSĽ zabezpečujúcimi poskytovaním starostlivosti obetiam a asistované dobrovoľné návraty obetiam. Uvedená skupina sa pravidelne stretáva v trojmesačných intervaloch. Práve táto pracovná skupina je výbornou platformou pre riešenie aktuálnych problémov v poskytovaní starostlivosti obetiam, výmenu informácií a plánovania ďalších postupov. V r. 2020 sa vďaka aktívnemu riešeniu výziev podarilo **v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva SR legislatívne zakotviť financovanie zdravotnej starostlivosti pre špeciálnu skupinu obetí OSĽ, ktorým je udelený tolerovaný pobyt.** Takisto sme po dohode so špecializovaným policajným útvarom pre odhaľovanie a vyšetrovanie OSĽ – NJBPNM **zaviedli povinnosť pre vyšetrovateľov pred úkonmi trestného konania skontaktovať obeť s poskytovateľom služieb programu.** Cieľom tejto snahy je zabezpečiť pre čo najväčší počet obetí OSĽ prístup k službám programu, najmä k právnomu poradenstvu. V spolupráci s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR bol **precizovaný interný postup pri vybavovaní cudzincov, ktorí pracujú ako pomocný personál v domácnostiach zahraničných diplomatických pracovníkov zastupiteľských úradov sídliacich v SR.**

Okrem pravidelných skupín je možné zriaďovať ad hoc pracovné skupiny, ktorých sa zúčastňujú vyšpecifikovaní odborníci na riešenie čiastkovej problematiky.

Dôležitými článkami spolupráce v boji proti OSĽ sú aj policajti služby hraničnej a cudzineckej polície a pracovníci Migračného úradu Ministerstva vnútra SR. Rezort Ministerstva vnútra SR prostredníctvom NJBPNM spolupracuje v oblasti boja proti OSĽ s partnerskými policajnými zložkami v zahraničí a inštitúciami Európskej únie a medzinárodnými organizáciami (EUROPOL, INTERPOL), ako aj policajnými pridelenkami a styčnými dôstojníkmi vyslanými na výkon štátnej služby do zahraničia.

Ostatné rezorty v rámci plnenia úloh z aktuálneho národného programu spolupracovali s rôznymi inštitúciami a relevantnými subjektmi v SR, prípadne aj v zahraničí. Národný spravodajca obdržal aj informácie o aktivitách a spolupráci MVO.

3.2 Rezort práce, sociálnych vecí a rodiny

V r. 2020 pokračovala spolupráca s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a Sociálnou poisťovňou s cieľom zabezpečenia zjednodušeného prístupu obetí OSĽ zaradených do programu k službám jednotlivých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a pobočiek Sociálnej poisťovne. Prioritnou témou boli aj naďalej detské obeť OSĽ. Rezort sa v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR aktívne zapájal do hľadania najlepších riešení pri príprave nového interného dokumentu k zabezpečeniu programu pre skupinu detských obetí pri eliminácii OSĽ za účelom nútených sobášov na základe tradícií páchaných na deťoch.

3.2.1 Sociálnoprávna ochrana detí

Postupy orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri poskytovaní ochrany a pomoci sú upravené v internej norme Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny k vykonávaniu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre obeť, ktorá bola aktualizovaná v r. 2019.

Vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je zamerané na poskytovanie sociálneho poradenstva, terénnu sociálnu prácu, sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc obetiam a prostredníctvom referátu poradensko-psychologických služieb sa poskytuje najmä psychologické poradenstvo a psychologická pomoc.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zhodnocuje situáciu každého dieťaťa a jeho rodiny a určuje mieru ohrozenia dieťaťa. Je povinný prijať a vyhodnotiť každý podnet týkajúci sa porušovania práv dieťaťa. Do určenia miery ohrozenia dieťaťa môže zapojiť aj Centrum pre deti a rodinu, ak opatreniami vykonávanými vo vlastnej pôsobnosti nebolo možné jednoznačne určiť mieru ohrozenia dieťaťa. Ak je podnetom informácia o ohrození života, zdravia alebo priaznivého vývinu dieťaťa alebo informácia o použití hrubých či ponižujúcich foriem zaobchádzania s dieťaťom a foriem trestania dieťaťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykoná tzv. predbežné zhodnotenie, ak to aktuálna situácia dieťaťa dovoľuje, najneskôr do 5 dní odo dňa prijatia podnetu. Komplexné zhodnotenie situácie dieťaťa a jeho rodiny aj v situáciách, kedy je orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately prijatá akákoľvek informácia, žiadosť či oznámenie, môže prispieť k včasnej identifikácii obetí násillia (kam sa radí aj OSĽ) aj v prípadoch, kedy priamo z obsahu podnetu nevyplýva takéto podozrenie. Takýmito zákonnými postupmi je podporená včasná identifikácia detských obetí násillia a sexuálneho zneužívania. Osobitne sú upravené podmienky pre vykonávanie opatrení pobytovou formou na predchádzanie vzniku, prehlbovania a opakovania niektorých krízových situácií detí, t. j. špecializovaný program pre deti, na ktorých bol spáchaný trestný čin OSĽ, deti týrané a sexuálne zneužívané alebo na vykonávanie opatrení na overenie miery ohrozenia detí týraním, sexuálnym zneužívaním alebo inými činmi ohrozujúcimi ich život, zdravie alebo

priaznivý psychický, fyzický alebo sociálny vývin. Zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately so špecializovaným programom realizujú opatrenia pobytovou formou, ambulantnou formou, ako aj terénnou formou, pričom pobytová forma výkonu opatrení sa nemusí realizovať iba na základe rozhodnutia súdu, ale aj na základe dohody s rodičom dieťaťa, prípadne s osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa. Majúc na zreteli nevyhnutnosť individuálneho prístupu pre túto cieľovú skupinu detí a ich následnú integráciu do spoločnosti je zámerom postupné zriadenie zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately so špecializovaným programom v každom územnom obvode kraja. Posledná novela zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately priniesla centráram so špecializovaným programom možnosť vykonávať opatrenia ambulantnou formou alebo terénnou formou, čo rozšírilo možnosti pomoci v oblasti včasnej intervencie tejto cieľovej skupiny detí. Konkrétne postupy orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri poskytovaní ochrany a pomoci sú upravené v internej norme Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny k vykonávaniu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Jedným z nástrojov zefektívnenia systému ochrany detí pred násilím vrátane OSĽ je národný projekt „Podpora ochrany detí pred násilím“, ktorý bol spustený v r. 2017 a jeho realizácia je naplánovaná do konca r. 2022. Na regionálnej úrovni pôsobia koordinátori ochrany detí pred násilím, ktorí participujú na úlohách súvisiacich s ochranou detí (orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, Policajný zbor SR, prokuratúra, školy a školské zariadenia, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti, akreditované subjekty podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, obce, súdy, MVO, náboženské organizácie, športové kluby a ďalšie subjekty vstupujúce do oblasti ochrany detí pred násilím). Cieľom koordinácie ochrany detí pred násilím, tak na národnej, ako aj regionálnej úrovni, je zvýšenie efektivity daných subjektov pri riešení problematiky násillia na deťoch v oblasti prevencie, identifikácie a intervencie. Vzhľadom k tomu, že koordinátori ochrany detí pred násilím pôsobia v jednotlivých regiónoch, riešenie problematiky a venovanie sa konkrétnym oblastiam, napr. aj OSĽ, je prispôbené regionálnym osobitnostiam.

Medzi kľúčové ciele Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím, ktorá v r. 2019 bola aktualizovaná, patrí podpora multidisciplinárnej spolupráce pri ochrane detí pred násilím na národnej a regionálnej úrovni. Na národnej úrovni sú pravidelne zapájané prostredníctvom svojich zástupcov rezorty práce, sociálnych vecí a rodiny, školstva, zdravotníctva, spravodlivosti, kultúry, vnútra a Generálnej prokuratúry SR, ktorí sa podieľali na tvorbe tohto materiálu. Na regionálnej úrovni bolo do súčasnosti v rámci multidisciplinárnej spolupráce zapojených viac ako 3 000 zástupcov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, mestskej a obecnej polície, Policajného zboru, poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, učiteľov a vychovávateľov, iných pedagogických zamestnancov, prokurátorov, Úradu komisára pre deti, zástupcov obcí a vyšších územných celkov, okresných súdov, MVO a cirkevných organizácií. V rámci podpory profesionality výkonu spolupracovníkov participujúcich subjektov sa uskutočňujú vzdelávacie podujatia pre zamestnancov spolupracujúcich subjektov. Na podporu zvyšovania povedomia verejnosti o problematike násillia na deťoch sa realizujú osvetové a preventívne aktivity.

Aktualizácia Národnej stratégie reflektuje výzvy vyplývajúce z doterajšieho plnenia úloh na národnej a regionálnej úrovni, aktuálne otázky v problematike ochrany detí pred násilím vyplývajúce zo spolupráce na medzinárodnej a európskej úrovni. Prináša aj nové úlohy pre komplexnú podporu a ochranu detí pred násilím, ako aj psychologické, sociálne a právne poradenstvo pre rodiny, v ktorých sa vyskytlo násilie alebo v ktorých deti zažili nejakú formu násilia, a tiež pre rodiny v kríze. Súčasťou je aj analýza právneho stavu súčasnej legislatívy v súvislosti s aktuálnymi legislatívnymi možnosťami.

Ďalší konkrétny príklad v rámci plnenia úloh koordinácie ochrany detí pred násilím na miestnej úrovni v súvislosti s témou OSĽ je realizovanie osvetovo-edukačných aktivít so zameraním na zvyky a tradície rómskej komunity pre zástupcov subjektov pracujúcich s klientmi tejto komunity s cieľom predchádzať núteným sobášom maloletých dievčat. V tomto prípade sa ukázalo, že v konkrétnych rómskych komunitách absentuje povedomie o platnej legislatíve a následkoch porušenia právnych predpisov SR v súvislosti so sobášmi maloletých dievčat. Prevencia je preto zameriavaná na zvyšovanie právneho povedomia cieľovej skupiny, najmä rodičov detí s poukázaním na trestnú zodpovednosť takéhoto konania.

3.2.2 Inšpekcia práce

Primárnym cieľom orgánov inšpekcie práce je ochrana práv zamestnancov spočívajúca najmä v kontrole pracovnoprávných predpisov, zaistení bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, dodržiavaní ustanovení zákona č. 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní“) a plnení ďalších úloh v zmysle zákona č. 125/2006 Z.z. o inšpekcii práce v znení neskorších predpisov.

Oblasť boja proti OSĽ sa prelína s výkonom inšpekcie práce, a to najmä v oblasti pracovnoprávných vzťahov a v oblasti kontroly nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.

Národný inšpektorát práce vykonáva dozor nad dodržiavaním predpisov aj v oblasti rodovej rovnosti, vzťahujúcich sa na oblasť pracovnoprávných vzťahov, ktoré sú upravené v Zákonníku práce.

Zákonník práce zabezpečuje ženám a mužom právo na rovnaké zaobchádzanie, ak ide o prístup k zamestnaniu, odmeňovanie a pracovný postup, odborné vzdelávanie a o pracovné podmienky. Právo na rovnaké zaobchádzanie sa vzťahuje na zamestnancov, ako aj na uchádzačov o zamestnanie. Zásady rovnakého zaobchádzania sú legislatívne upravené v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tzv. antidiskriminačný zákon). V pracovnoprávných vzťahoch sa zakazuje diskriminácia zamestnancov z dôvodu (okrem iného) pohlavia a rodu.

Nemožno opomenúť ani fakt, že inšpektoráty práce pôsobia aj v oblasti ochrany práv detí ako regulátor využívania detskej práce v prípade tzv. ľahkých prác tým, že na žiadosť zamestnávateľa, po dohode s príslušným orgánom štátnej správy na úseku verejného

zdravotníctva povoľujú ich výkon spočívajúci v účinkovaní alebo spoluúčinkovaní na kultúrnych predstaveniach a umeleckých predstaveniach, športových podujatiach alebo reklamných činnostiach.

V zmysle Zákonníka práce spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku.

Práca fyzickej osoby vo veku do 15 rokov alebo práca fyzickej osoby staršej ako 15 rokov do skončenia povinnej školskej dochádzky je zakázaná. Tieto fyzické osoby môžu vykonávať ľahké práce, ktoré svojím charakterom a rozsahom neohrozujú ich zdravie, bezpečnosť, ich ďalší vývoj alebo školskú dochádzku len v rámci vyššie uvedených činností.

Kompetencia výkonu kontroly dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania je zverená kontrolným orgánom, ktorými sú inšpektoráty práce a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Zamestnanci Ústredia a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri kontrolách nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania identifikujú a následne ukladajú sankcie zamestnávateľom za nelegálnosť zamestnávania občanov Európskej Únie a štátnych príslušníkov tretích krajín s miestom výkonu práce na území SR.

Koordinácia postupu orgánov polície v boji proti OSL zo strany Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny je zabezpečená aj prítomnosťou orgánov úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, príslušníkov oddelení cudzineckej polície, pri kontrolách nelegálnej práce, najmä ak ide o kontrolu zamestnávateľských subjektov, ktorí využívajú na výkon práce cudzincov, najmä štátnych príslušníkov tretích krajín.

Z dôvodu zabezpečenia multidisciplinárneho prístupu vykonáva Národný inšpektorát práce každoročne spolu s príslušníkmi úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru vrátane NJBPNM a príslušníkmi jednotlivých krajských riaditeľstiev Policajného zboru súčinnosťné kontroly podnikateľských subjektov, ktoré boli aj v r. 2020 zamerané na odhaľovanie prípadov nelegálneho zamestnávania, nelegálneho pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín a na odhaľovanie obetí OSL so zameraním sa na identifikátory OSL. Inšpektori práce v tejto súvislosti postupovali v zmysle materiálu „*Metodické usmernenie pre výkon inšpekcie práce so zameraním na kontrolu dodržiavania zákazu nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania*“ vypracovaného Národným inšpektorátom práce, aktualizovaného s účinnosťou od 15. novembra 2019. V prípade podozrenia na OSL sú inšpektoráty práce povinné zistené skutočnosti oznámiť orgánom činným v trestnom konaní.

Počas súčinnosťných kontrol v r. 2020 inšpektori práce skontrolovali spolu 81 podnikateľských subjektov, z toho 57 podnikateľských subjektov v spolupráci s príslušníkmi úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru a 24 podnikateľských subjektov v spolupráci s príslušníkmi krajských riaditeľstiev Policajného zboru. V rámci uvedených kontrol, ktoré boli

zamerané na dodržiavanie zákazu nelegálneho zamestnávania, kontrolu pobytu cudzincov a odhaľovanie obetí OSĽ, bolo skontrolovaných celkovo 1 386 osôb, z toho 803 občanov SR a 583 cudzincov. Vykonanými kontrolami bolo zistených 16 subjektov, ktoré porušili ustanovenia zákona o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní tým, že nelegálne zamestnávali 18 občanov SR a 177 cudzincov najmä z Ukrajiny, Srbska, Gruzínska, ale aj Macedónska, Turkménska a Grécka. Nelegálne zamestnaní cudzinci vykonávali prácu predovšetkým v oblasti priemyselnej výroby, ubytovacích a stravovacích služieb a stavebníctva. Útvarmi úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru bolo oznámené príslušným inšpektorátom práce vyhostenie 99 príslušníkov tretích krajín za účelom ďalšieho konania vo veci rozhodovania o dodatočných platbách v zmysle zákona o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní. **Z dôvodu protipandemických opatrení sa v r. 2020 počet vykonaných súčinnostných kontrol podnikateľských subjektov znížil oproti r. 2019 o viac ako polovicu.** Vykonanými kontrolami však ani v r. 2020 nebola identifikovaná žiadna obeť OSĽ.

Informácie o zistených prípadoch nelegálneho zamestnávania budú aj súčasťou osobitnej informatívnej správy Národného inšpektorátu práce za r. 2020.

V r. 2020 sa SR zapojila do celoeurópskych akčných dní, ktoré boli vykonávané orgánmi činnými v trestnom konaní, zamerané na organizované zločinecké skupiny, ktoré obchodujú so zraniteľnými osobami. Spoločné akčné dni boli vykonávané pod záštitou EUROPOL-u a boli tematicky orientované na zisťovanie pracovného vykorisťovania. Počas akčných dní organizovaných v mesiaci september 2020 vykonali inšpektori práce v spolupráci s príslušníkmi úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru kontrolu 41 podnikateľských subjektov, a to najmä v oblasti stavebníctva, obchodu a priemyslu. Počas vykonaných kontrol bolo skontrolovaných spolu 615 osôb, z toho 239 cudzincov pochádzajúcich z rôznych krajín, najmä Ukrajiny. Pri tejto akcii bolo zistených 39 nelegálne zamestnaných osôb. Počas výkonu kontrol nebola na našom území identifikovaná žiadna obeť OSĽ.

Najrizikovejšou oblasťou v r. 2020, v ktorej bolo najviac zistení porušenia zákazu nelegálneho zamestnávania a nelegálnej práce, bola **oblasť priemyselnej výroby, obsluha strojov a zariadení**, v ktorej boli najčastejšie zistení nelegálne pracujúci najmä štátni príslušníci tretích krajín, ktorí vykonávali prácu bez príslušných povolení na výkon zamestnania, výkon práce alebo poskytovania služby, bez jednotného povolenia na prechodný pobyt za účelom zamestnania.

Kontinuitne ostávajú z predchádzajúcich rokov rizikovými oblasťami stavebníctvo, veľkoobchod a maloobchod, ubytovacie a stravovacie služby.

Rizikom OSĽ za účelom nútej práce je podľa záverov orgánov kontroly prioritne 90-dňový pobyt cudzinca na území SR bez povinnosti registrácie – cudzinci sa „striedajú“ za organizovanej pomoci a podpory najmä personálnych agentúr na pracoviskách v trojmesačných cykloch.

3.2.3 Znižovanie dopytu

Snahy o znižovanie dopytu v oblasti OSĽ, najmä práce a služieb obetí, sa premietajú aj do činnosti štátnych orgánov, ktoré vykonávajú kontrolu podmienok vykonávania sprostredkovania zamestnania za úhradu, ako aj podmienky vykonávania činnosti agentúr dočasného zamestnávania, ktoré upravuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“).

V SR môže právnická osoba alebo fyzická osoba vykonávať sprostredkovanie zamestnania za úhradu, len ak má na túto činnosť oprávnenie vydané živnostenským úradom v zmysle zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „živnostenský zákon“). Fyzické osoby a právnické osoby, ktorým bolo udelené živnostenské oprávnenie na sprostredkovanie zamestnania za úhradu, sú povinné dodržiavať príslušné ustanovenia zákona o službách zamestnanosti v oblasti sprostredkovania zamestnania za úhradu.

Činnosť agentúry dočasného zamestnávania môže vykonávať právnická osoba alebo fyzická osoba na základe povolenia, ktoré vydáva Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Podľa zákona o službách zamestnanosti agentúra dočasného zamestnávania poskytuje dočasnému agentúrnemu zamestnancovi ochranu podľa osobitných predpisov, pokiaľ ide o pracovné podmienky a podmienky zamestnávania.

Orgán kontroly Ústredia alebo úradu práce, sociálnych vecí a rodiny je oprávnený na výkon kontroly v zmysle zákona Národnej rady SR č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe v znení neskorších predpisov, čiže je oprávnený kontrolovať plnenie povinností vyplývajúcich zo zákona o službách zamestnanosti pre účastníkov právnych vzťahov podľa tohto zákona. Nemožno opomenúť ani zodpovednosť živnostenských úradov, ktoré sú povinné kontrolovať povinnosti vyplývajúce pre sprostredkovateľa zamestnania za úhradu zo živnostenského zákona.

V prípade preukázaného porušenia zákona o službách zamestnanosti sprostredkovateľom zamestnania za úhradu je správny delikt podľa zákona o službách zamestnanosti rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny alebo Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny sankcionovaný pokutou do výšky 33 193, 91 eur. Právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá vykonáva činnosť agentúry dočasného zamestnávania bez povolenia, je sankcionovaná pokutou od 5 000,- do 100 000,- eur.

Zamestnanci Ústredia a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny sa sústreďujú najmä na identifikáciu pracovného vykorisťovania pri kontrole činností sprostredkovateľov zamestnania za úhradu, agentúr dočasného zamestnávania.

Zo správ o činnosti sprostredkovateľov zamestnania za úhradu a agentúr dočasného zamestnávania poskytnutých ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny je možné identifikovať počty slovenských občanov, ktorým bolo sprostredkované zamestnanie do zahraničia, prípadne

boli vyslaní na výkon práce, ako aj oblasti so zvýšeným rizikom zneužívania a vykorisťovania (napr. opatrovatelky, pomocnice v domácnosti, zdravotnícky personál).

Na webovom sídle Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny je verejnosti dostupná informácia o aktívnych agentúrach dočasného zamestnávania, agentúrach podporovaného zamestnávania a sprostredkovateľoch zamestnaní za úhradu, pričom tieto majú zákonnú povinnosť poskytovať Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny ročnú správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok v termíne do 31. marca. Neposkytnutie ročnej správy o činnosti je správnym deliktom s následnou sankciou zrušenia povolenia alebo uloženia pokuty do výšky 33 193,91 eur.

V rámci posilnenia spolupráce medzi subjektmi angažujúcimi sa v boji proti OSĽ informuje Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny na oficiálnej stránke <https://www.upsvr.gov.sk/> o zákonných povinnostiach sprostredkovania zamestnania za úhradu do zahraničia stanovených podľa § 25 ods. 4 a ods. 5 zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“) a vedie register agentúr dočasného zamestnávania s platným povolením na výkon činnosti.

Konkrétne podnety občanov na podvodné sprostredkovanie zamestnania do zahraničia rieši Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny výkonom kontroly a uložením pokuty do výšky 33 193,91 eur, pri zistení porušenia povinností sprostredkovateľov zamestnania za úhradu pri sprostredkovaní zamestnania za úhradu – v r. 2020 bolo vykonaných 64 kontrol sprostredkovateľov zamestnania za úhradu a 5 kontrol agentúr dočasného zamestnávania; pokuty boli uložené vo výške spolu 1 090,- eur pre sprostredkovateľov zamestnania za úhradu, v jednom prípade bola uložená pokuta vo výške 5 000,- eur za výkon činnosti agentúry dočasného zamestnávania bez povolenia (§ 68a ods. 1 písm. c) zákona o službách zamestnanosti. V r. 2020 bolo orgánmi kontroly Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny vykonaných 520 kontrol nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania, skontrolovaných bolo 1 870 osôb, z ktorých bolo zistených 97 osôb, ktoré vykonávali nelegálnu prácu (z toho 12 cudzincov). V porovnaní s r. 2019, kedy bolo orgánmi kontroly Ústredia a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny vykonaných 2 124 kontrol nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania a skontrolovaných bolo 10 099 osôb, ide z dôvodu protipandemických opatrení o markantné zníženie počtu vykonaných kontrol. **V r. 2020 však významne narástol pomer zistených osôb vykonávajúcich nelegálnu prácu k počtu skontrolovaných osôb, kedy bolo zistených až 5,19 % nelegálne zamestnaných osôb.** V r. 2019 bolo zistených 81 osôb, ktoré vykonávali nelegálnu prácu (z toho 31 cudzincov), čo v pomere k počtu kontrolovaných osôb predstavuje len 0,8 %. **Medziročný nárast pomeru zistených nelegálne pracujúcich osôb k počtu kontrolovaných osôb teda predstavuje až 546 %.**

Z konkrétnych skúseností z výkonu kontroly uvádzame, že práca opatrovateliek, najmä v Rakúsku a Nemecku, je organizovaná cez pracovné agentúry s viac – menej nemožnou identifikáciou osôb, ktoré ju organizujú a nemožnosťou overenia podmienok sprostredkovania a poplatku/úhrady za sprostredkovanie. Pre občanov SR (prioritne pre ženy vekovej skupiny 35 – 55 rokov, v rôznorodej úrovne vzdelania, výnimkou nie sú ani vysokoškolsky vzdelané ženy) je natoľko lukratívny istý zárobok vo výške približne 1 000,- eur za jeden 2-týždňový turnus

pobytu v rodine, že odmietajú zverejňovať informácie o podmienkach svojej práce a viazanosti na agentúru a podpisujú aj tzv. „klauzulu mlčanlivosti“.

3.2.4 Rezort spravodlivosti

V oblasti pomoci obetiam trestných činov bola z dielne Ministerstva spravodlivosti SR novelizácia zákona o obetiach s účinnosťou od 1. januára 2020, ktorou sa rozšírili práva rodinných príslušníkov obete. V r. 2020 pripravilo Ministerstvo spravodlivosti SR ďalšiu rozsiahlejšiu novelizáciu zákona o obetiach trestných činov, ktorá bola predložená do legislatívneho procesu v mesiaci október 2020. Cieľom navrhovanej právnej úpravy je realizácia Programového vyhlásenia vlády SR, ktorým sa vláda zaviazala prijať opatrenia za účelom vytvorenia fungujúceho modelu pre podporu a ochranu obetí trestných činov, vrátane ich odškodnenia.

Cieľom návrhu zákona je najmä zefektívnenie a zrýchlenie odškodňovania obetí trestných činov, kedy by k odškodneniu mohlo dôjsť už počas trestného konania. Návrh súčasne predstavuje efektívny nástroj na vymáhanie odškodnenia vyplateného obetiam zo strany štátu od páchatel'ov. Zámerom zmeny zákona je i rozšírenie okruhu oprávnených osôb na odškodnenie o obe domáceho násillia a obe trestného činu nedovoleného zmiznutia a v prípade smrti o osoby, ktoré žili s obeťou v jednej domácnosti. Návrh zákona taktiež reaguje na podnety z praxe súvisiace s poskytovaním odbornej pomoci obetiam (najmä právnej pomoci), jej rozsahu a zabezpečenia. Zároveň reaguje na medzinárodné štandardy v oblasti práv obetí trestných činov za účelom zlepšenia prístupu obetí k týmto právam a zvyšovania ochrany obetí pred viktimizáciou.

Zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov bola uskutočnená aj novelizácia zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. januára 2021 a rozšírila zásadu beztrestnosti aj o obe OSĽ. Novelizovaný § 40 ods. 2 Trestného zákona uvádza, že od potrestania páchatel'a trestného činu možno upustiť, ak trestný čin spáchala osoba z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nej spáchaný trestný čin OSĽ podľa § 179, trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202, trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 alebo trestný čin výroby detskej pornografie podľa § 368.

Pred touto legislatívnou zmenou samotnú zásadu vykonávali prokurátori na ad hoc báze, keď posudzovali situáciu obetí prípad od prípadu a mali možnosť zastaviť trestné stíhanie obetí OSĽ za prečiny, ktoré spáchali z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nich spáchaný trestný čin OSĽ. Od 1. januára 2021 bola táto možnosť rozšírená na všetky druhy trestných činov.

3.3 Rezort školstva

Rezort školstva postupuje v súlade so Sprievodcom školským rokom 2020/2021, ktorý schválil minister školstva, vedy, výskumu a športu s účinnosťou od 1. septembra 2020. Časť týkajúca sa práva detí obsahuje aj odporúčané priority, ktoré vychádzajú najmä z Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím, kde je zadefinovaná potreba zvyšovať informovanosť a osvetu na školách v oblasti najčastejších prejavov obchodovania s deťmi: sexuálneho vykorisťovania, pracovného vykorisťovania, núteného žobrania alebo nútených sobášov. V časti Bezpečnosť a prevencia sú uvedené odporúčané priority, z ktorých jedna určuje, aby sa v súlade s úlohami z národného programu realizovali besedy s vyškolenými odbornými zamestnancami z Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie o rizikách práce v zahraničí a o prevencii pred neľudským zaobchádzaním, OSĽ a otrockou prácou, ako aj preventívne kampane. V ďalšej časti je uvedené, aby v súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ako aj s Dohovorom Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním detí zabezpečiť veku primeraným spôsobom informovanosť o rizikách sexuálneho zneužívania a vykorisťovania detí, ako aj o rizikách detskej pornografie a obchodovania s deťmi. V rámci výzvy na podávanie žiadostí o financovanie rozvojového projektu „Zdravie a bezpečnosť v školách 2020“ komisia vybrala 5 projektov v celkovej výške 10 000,- eur, ktoré minister školstva schválil a projekty boli následne školami realizované. Táto výzva má cieľ zabezpečenie výučby smerujúcej k efektívnej a cielenej prevencii prejavov rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu, extrémizmu a ostatných foriem intolerancie, pričom do priorit výziev pre základné a stredné školy sú zaradované aj témy z oblasti OSĽ.

3.4 Rezort zdravotníctva

Ministerstvo zdravotníctva SR zbiera štatistické údaje od poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v odbore všeobecného lekárstva, gynekológie a psychiatrie k osobám, u ktorých existuje podozrenie na ohrozenie násilím, ktoré boli ošetrené. Tieto údaje sa evidujú v Národnom registri osôb s podozrením na ich zanedbávanie, týranie, zneužívanie a osôb, na ktorých bolo páchané násilie.

Z dielne Ministerstva zdravotníctva SR vzišiel v r. 2020 návrh zákona, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a

ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Schválená novela je účinná od 1. januára 2021 a vyriešila nárok na úhradu zdravotnej starostlivosti cudzích štátnych príslušníkov ako obetí OSĽ zaradeným do programu s udeleným tolerovaným pobytom. Táto právna úprava znamená kvalitatívny posun pri poskytovaní služieb programu aj z hľadiska nediskriminácie jednotlivých skupín obetí OSĽ. Ide už o druhý významný počin pri riešení zdravotnej starostlivosti obetiam OSĽ, nakoľko v r. 2018 schválená novela zákona č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z.z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 30. decembra 2018 skvalitnila prístup k zdravotnej starostlivosti pre viac ako polovicu obetí zaradených do programu.

V nadväznosti na prijatie poslednej novely zákona č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov Ministerstvo vnútra SR spolupracovalo so Všeobecnou zdravotnou poisťovňou za účelom implementácie zákonom stanovených povinností vo vzťahu k novej skupine osôb s nárokom na úhradu zdravotnej starostlivosti.

Uvedené riešenie situácie možno považovať za ďalší úspech, nakoľko touto legislatívnou úpravou a následnými krokmi sa v pomerne krátkom čase podarilo legislatívne zabezpečiť nárok na zdravotnú starostlivosť pre špecifickú skupinu obetí OSĽ – cudzincov s udeleným tolerovaným pobytom v súlade s princípom nediskriminácie.

3.5 Rezort zahraničných vecí

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR sa prostredníctvom zastupiteľských úradov SR vo svete aktívne podieľa na riešení problematiky OSĽ a spolupracuje s miestnymi organizáciami, ako aj s rezortom Ministerstva vnútra SR. Informovanie konzulárnych pracovníkov o problematike OSĽ pred vyslaním na zastupiteľské úrady SR do zahraničia je integrálnou súčasťou pravidelného vzdelávania. Aj v r. 2020 realizovali lektori z Ministerstva vnútra SR a MVO zabezpečujúcej služby programu prezentáciu zameranú na identifikáciu obetí, s ktorými môžu prísť konzulárni pracovníci do kontaktu, a postupy pri zabezpečovaní pomoci a súčinnosti pre obeť, ktoré prejavia záujem navrátiť sa do SR. O problematike OSĽ informujú zastupiteľské úrady SR v zahraničí verejnosť na svojich vývesných tabuliach alebo na svojich webových stránkach. Na niektorých vybraných zastupiteľských úradoch SR pôsobia aj policajní pridelení, s ktorými konzulárni pracovníci intenzívne spolupracujú.

V r. 2020 sa v spolupráci Ministerstva vnútra SR s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR podarilo inovovať postup Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR pri styku s pomocným personálom v domácnostiach zahraničných diplomatov vyslaných na výkon misie na zastupiteľských úradoch v SR. S pomocným personálom sa v procese zabezpečenia formálnych náležitostí stretne aj MVO zabezpečujúca služby programu, ktorá s osobou vykoná informatívny rozhovor zameraný na identifikáciu OSĽ a poskytnutie kontaktov, ak by sa stala obeťou OSĽ. Pomocný personál v diplomatických domácnostiach pochádza často z chudobných krajín sveta s minimom informácií o OSĽ a môže sa veľmi skryte a izolovane stať obeťou neľudského zaobchádzania. Je preto dôležité, aby títo ľudia dostali základné informácie o tom, že im je možné pomôcť.

3.6 Rezort obrany

Téma OSĽ je integrálnou súčasťou pravidelného cyklu prípravy príslušníkov ozbrojených síl vysielaných na misie do zahraničia. Ministerstvo obrany SR každoročne prostredníctvom vyškolených školiteľov pre oblasť OSĽ vykonáva profylaktické prednášky príslušníkov ozbrojených síl v rámci prípravy na rôzne zahraničné misie a takisto zamestnancov rezortu. S cieľom včasnej identifikácie obetí a cieleného šírenia informovanosti o vzniku kontaktných bodov, ktoré poskytujú svoje služby obetiam trestných činov. V oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti sa vojenská polícia zamerala na zvyšovanie právneho vedomia a predchádzanie protiprávneho konania rozšírením preventívnych aktivít u príslušníkov vojenskej polície. Boli zorganizované 2 edukačné prednášky o identifikácii obetí, dokazovania, asistencie, stíhania potenciálnych páchatel'ov a opakovanej viktimizácie. Uvedené bolo následne zahrnuté do učebných osnov odborného kurzu: "Vstupný odborný kurz VP". V rámci preventívnych aktivít boli v prospech Základne a mobilizačného dopĺňovania Martin vykonané spolu 4 prednášky zamerané na práva obetí a rodovo založené násilie. S cieľom včasnej identifikácie obetí a cieleného šírenia informovanosti o vzniku kontaktných bodov, ktoré poskytujú svoje služby obetiam trestných činov, bolo v r. 2020 vykonaných 10 profylaktických prednášok pre 866 účastníkov.

3.7 Marginalizované rómske komunity

Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity ako poradný orgán vlády SR a národný kontaktný bod v oblasti integrácie Rómov sa zameriava na inklúziu marginalizovaných rómskych komunit a na implementáciu politík zameraných na sociálnu inklúziu Rómov v súlade s ambíciami vlády SR.

V gescii Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity je realizovaných viacero národných projektov v obciach obývaných marginalizovanou rómskou komunitou. Tieto projekty sú realizované vo vybraných 150 obciach na základe indexu podrozvinutosti (Atlas

rómskych komunit 2013). Terénni sociálni pracovníci a komunitní pracovníci, ako aj zamestnanci Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity boli zaškolení k základnému minimu k OSĽ lektormi Ministerstva vnútra SR. Komunitné centrá, ktoré sú priamo v rómskych komunitách, v spolupráci s policajnými preventistami realizovali v r. 2020 osvetu v tematike prevencie OSĽ. Zároveň boli účastníci informovaní, na koho sa môžu obrátiť v prípade ohrozenia.

3.8 Zvyšovanie povedomia o OSĽ

Zvyšovanie povedomia o OSĽ zahŕňa najmä prednáškovú a školiacu činnosť pre odbornú aj širokú verejnosť, ktorú realizovali v r. 2020 štátne a neštátne subjekty pre rôzne cieľové skupiny. Pre zavedené obmedzujúce opatrenia súvisiace s bojom proti šíreniu ochorenia Covid-19 bola realizácia klasického formátu školení v r. 2020 minimalizovaná.

Každoročne je za účelom plnenia úloh v aktuálnom národnom programe vypracovaný harmonogram realizácie školení zameraných na zvýšenie odbornosti štátnych i neštátnych subjektov v oblasti OSĽ so zameraním na identifikáciu obetí a rozširovanie NRM s cieľom včasnej identifikácie obetí. Napriek sťaženej situácii vplyvom pandémie Covid-19 IC realizovalo v r. 2020 školenia viacerých profesijných skupín.

V rámci rozširovania spektra subjektov, ktoré sú spôsobilé identifikovať potenciálnu obeť OSĽ, v r. 2020 organizovalo Ministerstvo vnútra SR školiace aktivity zamerané na identifikáciu OSĽ pre pracovníkov DEPAUL Slovensko (organizácia na pomoc ľuďom, ktorí sa ocitli v krízovej situácii a zostali bez prostriedkov na ulici), pracovníkov Informačných kancelárií pre obeť trestných činov zriadených v klientských centrách v každom kraji Slovenska, pre zástupcov MVO, pre pracovníkov Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ako aj pre konzulárnych pracovníkov z Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR v rámci predvýjazdovej prípravy na zastupiteľské úrady SR v zahraničí a diplomatov v rámci programu „*atestačné vzdelávanie*“. Zároveň boli realizované pravidelné školenia poverených príslušníkov Policajného zboru a vyšetrovateľov Policajného zboru k identifikácii OSĽ v rámci projektu „*Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov*“. V neposlednom rade sme krátko pred zavedením reštriktívnych protipandemických opatrení v marci 2020 stihli realizovať aj vzdelávanie sudcov a vyšších súdnych úradníkov k problematike OSĽ v spolupráci s Justičnou akadémiou SR. Celkom bolo v r. 2020 vyšškolených viac ako 160 osôb.

Zároveň v r. 2020 Ministerstvo vnútra SR realizovalo aj 7 vzdelávaní osôb prvého kontaktu s celkovým počtom 164 účastníkov. Vzdelávania boli prioritne určené pre špecifickú cieľovú skupinu účastníkov (tzv. osôb prvého kontaktu, napr. komunitní a terénni sociálni pracovníci, obyvatelia a mestskí policajti, zamestnanci klientskeho centra/okresného úradu a pod.), ktorá vzhľadom na svoje postavenie v rámci verejnej správy môže prichádzať do kontaktu s obeťami alebo potenciálnymi obeťami, resp. s ich príbuznými. V rámci každého vzdelávania boli účastníkom okrem iných oblastí (právo, psychológia alebo sociológia) poskytnuté informácie aj o problematike OSĽ (ako sa nestáť obeťou OSĽ, čo robiť v prípade, že ste sa stali obeťou alebo máte podozrenie na prípad OSĽ). Popritom boli zrealizované 2 vzdelávacie aktivity

koordinátorov a asistentov Informačných kancelárií pre obeť trestných činov s názvom „Práca orgánov činných v trestnom konaní s obzvlášť zraniteľnými obeťami v trestnom konaní“, ktoré úspešne absolvovalo 24 absolventov a 2-dňové vzdelávanie na témy „Krizová intervencia“ a „Retraumatisácia a sekundárna viktimizácia“, ktorého sa zúčastnilo 24 osôb.

Pracovníci Ministerstva vnútra SR vykonali aj 66 prednášok a besied (65 osobne a 1 online webinár) na tému OSĽ, na ktorých sa spolu zúčastnilo 2 352 žiakov a študentov základných, stredných škôl a gymnázií. V závere r. 2020 bola tiež zrealizovaná online prednáška pre terénnych pracovníkov organizácie Úsmev ako dar.

V realizácii preventívnych aktivít zameraných na problematiku OSĽ pokračovali v r. 2020 i príslušníci oddelení komunikácie a prevencie krajských riaditeľstiev Policajného zboru a vnútorných oddelení okresných riaditeľstiev Policajného zboru. Cieľom týchto aktivít je predchádzanie kriminalite súvisiacej s OSĽ, poskytnúť mladým ľuďom informácie, ako si hľadať prácu v zahraničí, poukázať na riziká práce v zahraničí, na riziká pri vycestovaní a pobyte v zahraničí, ale tiež i na možnosti pomoci v zahraničí. Prednášky a besedy boli určené najmä pre študentov stredných škôl a žiakov vyšších ročníkov základných škôl, ale tiež i pre krízové centrá a centrá pre rodiny s deťmi. Spolu išlo o 49 aktivít, na ktorých sa zúčastnilo viac ako 1200 osôb. V súvislosti s mimoriadnou situáciou, ktorá vznikla s ochorením Covid-19, boli preventívne aktivity realizované len v obmedzenom počte a za dodržania hygienických opatrení.

V r. 2020 boli školiace aktivity realizované aj Ministerstvom obrany SR. V rámci prípravy príslušníkov ozbrojených síl pôsobiacich v zahraničných misách boli realizované prípravné školiace aktivity k téme OSĽ. V oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti sa vojenská polícia zamerala na zvyšovanie právneho vedomia a predchádzanie protiprávneho konania rozšírením preventívnych aktivít u príslušníkov vojenskej polície. Boli zorganizované 2 edukačné prednášky o identifikácii obetí, dokazovania, asistencie, stíhania potenciálnych páchatel'ov a opakovanej viktimizácie. Uvedené bolo následne zahrnuté do učebných osnov odborného kurzu "Vstupný odborný kurz VP". V rámci preventívnych aktivít boli v prospech Základne a mobilizačného doplnovania Martin vykonané spolu 4 prednášky zamerané na práva obetí a rodovo založené násilie. S cieľom včasnej identifikácie obetí a cieleného šírenia informovanosti o vzniku kontaktných bodov, ktoré poskytujú svoje služby obeť trestných činov, bolo v r. 2020 vykonaných 10 profylaktických prednášok pre 866 účastníkov.

Preventívne aktivity prebiehali v r. 2020 aj v marginalizovaných rómskych komunitách. Komunitné centrá, ktoré sú priamo v rómskych komunitách, v spolupráci s policajnými preventistami realizovali osvetu v tematike prevencie OSĽ, v rámci ktorej odzneli aj informácie, na koho sa môžu ľudia obrátiť v prípade ohrozenia.

V zmysle zmluvy o poskytovaní podpory a pomoci obeť trestných činov medzi Ministerstvom vnútra SR a poskytovateľmi služieb programu vykonávajú preventívne aktivity aj samotní poskytovatelia, v súčasnosti sú to dve MVO. Slovenská katolícka charita sa v r. 2020 na rozdiel od predošlého obdobia venovala z dôvodu šírenia ochorenia Covid-19 len obmedzenému počtu preventívnych a školiacich aktivít. V rámci prevencie a vyhľadávania obetí Slovenská katolícka charita

vykonala počas r. 2020 v záchytnom tábore v Humennom 2 návštevy, ktorých sa zúčastnilo celkom 9 osôb. Išlo o cudzincov pôvodom z Afganistanu, Sýrie, Vietnamu a Ukrajiny.

Táto MVO taktiež realizovala celoslovenskú kampaň „*Červené stužky*“ v rámci svojho projektu „*STOP obchodovaniu s ľuďmi*“ a pri príležitosti Dňa modlitby a povedomia o OSĽ zorganizovala v rámci celého územia SR modlitbové stretnutie za obete OSĽ, s cieľom osvety, vzbudenia záujmu, zvýšenia citlivosti verejnosti a jej aktívneho postoja k riešeniu problematiky OSĽ. Modlitbové stretnutie bolo obohatené o skutočné príbehy obetí OSĽ. Na týchto podujatiach pracovníci rozdávali materiály kampaní Slovenskej katolíckej charity a Ministerstva vnútra SR.

Medzi ďalšie preventívne aktivity, ktoré v r. 2020 Slovenská katolícka charita uskutočnila, patrí prevencia v sociálnych centrách, reedukačnom domove, komunitných centrách a rómskych komunitách (Vranov nad Topľou - Charitný dom pre deti a mládež, Humenné - Komunitné centrum, Hlinné - Komunitné centrum), na ktorých sa zúčastnilo 41 detí a dospelých. V rámci prevencie sa Slovenská katolícka charita zamerala tiež na prevenciu u ľudí bez domova, konkrétne v Nocľahárni Depaul pre 37 účastníkov a prevenciu u migrantov/utečencov v spolupráci so Slovenskou humanitnou radou prostredníctvom 3 besied s účasťou 10 klientov a 5 pracovníkov Slovenskej humanitnej rady. Pracovníci Slovenskej katolíckej charity zabezpečili aj vzdelávanie sociálnych pracovníkov v neziskovej organizácii Alternativa-Centre nezávislého života v Lučenci, a to na základe dopytu na pokračovanie kampane „*Nenechaj sa zotročiť*“.

V rámci účasti na medzinárodných konferenciách sa Slovenská katolícka charita ako člen siete RENATE (medzinárodná sieť rehoľných sestier a laikov v boji proti novodobému otroctvu) zúčastnila na online stretnutí Európskej platformy občianskej spoločnosti v boji proti OSĽ v Bruseli pod záštitou európskeho koordinátora pre oblasť boja proti OSĽ. Rovnako sa v r. 2020 zúčastnili webinára Ministerstva spravodlivosti SR s názvom „*Stratégie vyšetrovania, ochrany obetí a stíhania prípadov moderného otroctva a OSĽ*“.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) aktualizovala bezplatnú mobilnú aplikáciu SAFE Travel & Work Abroad na prevenciu OSĽ. Aplikáciu vyvinula Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) v r. 2016 v slovenskej, anglickej, českej, maďarskej a poľskej verzii a v r. 2020 ju v spolupráci s IOM Bern rozšírila aj o verziu vo francúzskom a nemeckom jazyku. Aplikácia je voľne dostupná v [Google Play](#) a [App Store](#) a na webovej stránke www.safe.iom.sk.

Dôležitou súčasťou boja proti OSĽ je systematické šírenie osvetu a informovanosti širokej verejnosti o OSĽ, jeho podobách a pomoci obetiam. Prvoradým cieľom je znížiť riziko, že sa osoba stane obeťou, predovšetkým u najzraniteľnejších skupín obyvateľstva, a to zvýšením informovanosti o existencii problému OSĽ. Zároveň sa javí ako potrebné zvýšiť odbornosť a citlivosť zástupcov štátnych i neštátnych subjektov, samosprávy a MVO identifikovať obeť jednotlivých foriem a referovať ich do systému pomoci. Súčasťou administratívnych kontrolných nástrojov musia byť rozsiahle vynútiteľné opatrenia implementované v spolupráci s príslušnými orgánmi štátnej správy s cieľom odradiť pred potenciálnym OSĽ a zmapovať aktuálnu situáciu v oblasti OSĽ na trhu práce v súvislosti s obchádzaním, resp. nerešpektovaním administratívnych opatrení. V neposlednom rade je veľkou výzvou súčasná globálna pandémia ochorenia Covid-19, ktorá má negatívny vplyv na obeť OSĽ. Zároveň sa vplyvom pandémie zmenil modus operandi páchatel'ov, ktorí podľa viacerých indícií presunuli svoje ilegálne aktivity do online priestoru. Preto je potrebné prispôbiť sa týmto novým trendom a sústrediť sa na prevenciu i v kyberpriestore.

3.8.1 Kampane

V rámci zvyšovania povedomia o problematike OSĽ a pri príležitosti Európskeho dňa boja proti OSĽ (18.októbra) Ministerstvo vnútra SR v mesiaci október 2020 zrealizovalo viaceré aktivity. V spolupráci s Britským veľvyslanectvom vydalo tlačovú správu³, podľa ktorej majú obeť OSĽ vo Veľkej Británii šancu na odškodnenie zo zaisteného majetku slovenského páchatel'a. V rámci tejto tlačovej správy bolo poukázané na konkrétny prípad z augusta 2020, kedy súd vo Veľkej Británii rozhodol o kompenzácii dvoch Slovákov, ktorí boli obeťami OSĽ šesť rokov. Páchatel'om súd zaistil ich majetok v SR a rozhodol o finančnej kompenzácii, ktorú musia vyplatiť obetiam, vo výške 52-tisíc libier a 78-tisíc libier.

Počas októbra 2020 prebiehala celoslovenská billboardová kampaň pod názvom „Nezatváraj pred tým oči!“ zameranú na zvýšenie povedomia o existencii národnej linky.

Propagácia Európskeho dňa boja proti OSĽ bola realizovaná aj prostredníctvom oficiálnej facebookovej stránky Ministerstva vnútra SR. Užitočné informácie zamerané na ochranu občanov a možnosti pomoci pre obeť OSĽ odzneli v osobitnom spravodajskom vstupe v televíznom vysielaní. Ministerstvo vnútra SR poskytuje aktuálne a overené informácie o možných rizikách a o možnostiach prevencie OSĽ aj prostredníctvom oficiálnej webovej

³ <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=obet-obchodu-s-ludmi-na-britskej-pode-ma-sancu-na-odskodnenie-z-majetku-slovenskeho-pachatel'a>

stránky Ministerstva vnútra SR, a tým prispieva k šíreniu informácií aj prostredníctvom tohto média.

Po skončení tejto kampane bol zrealizovaný prieskum verejnej mienky týkajúci sa problematiky OSĽ so zameraním na povedomie širokej verejnosti o problematike OSĽ s cieľom preveriť efektivitu a dosah realizovanej kampane. Výstupom z prieskumu verejnej mienky je zistenie, že z reprezentatívnej vzorky obyvateľov SR vo veku od 15 rokov z vybraných krajov je veľmi nízke povedomie obyvateľstva nielen o problematike OSĽ, ale aj o prostriedkoch pomoci. Spontánna znalosť národnej linky pomoci obetiam OSĽ je nízka - podľa telefónneho čísla ju správne identifikovali len 2 ľudia. Zároveň realizácia osvetového prostredníctvom malého množstva použitých billboardových plôch sa javí ako nedostatočná. Reklamnú kampaň „*Nezatváraj pred tým oči!*“ zaznamenala na billboarde približne desatina respondentov. Z prieskumu tiež vyplýva, že pojem „OSĽ“ evokuje predovšetkým násilnú prostitúciu (31%) a tiež obchod s „bielym mäsom“ – predaj ľudí v zahraničí (21%). Názory na obete OSĽ na Slovensku sa z hľadiska pohlavia, veku a vzdelania zhodujú: väčšina opýtaných si myslí, že sú to častejšie ženy (90%), ľudia v mladom veku (89%), s nižším vzdelaním (82%). Menej jednoznačné názory sú v prípade etnického pôvodu, kde sú obeťami vnímaní hlavne príslušníci národnostných menšín žijúcich v SR ako aj Slováci/Slovenky (viac ako tretina). Zisťoval sa aj názor na udeľovanie podmienených trestov pre páchatel'ov OSĽ. Podmienený trest odňatia slobody za trestný čin OSĽ považuje väčšina oslovených za nedostatočný (myslí si to až 94%).

V r. 2020 Ministerstvo vnútra SR zabezpečilo výrobu a tlač propagačných materiálov v náklade 5600 ks s uvedením čísla na národnú linku, tlač informačného letáku o právach obetí OSĽ v trestnom konaní v náklade 500 ks a tlač samoidentifikačného letáku v osemjazyčnej mutácii v náklade 1500 ks. Uvedené materiály boli a budú postupne distribuované MVO, úradu hraničnej a cudzineckej polície prezídia Policajného zboru, Migračnému úradu Ministerstva vnútra SR a na účely prevencie pre školy a rôzne podujatia organizované koordinátormi prevencie ochrany detí pred násilím.

Na základe spolupráce IC s koordinátorkou ochrany detí pred násilím v rámci národného projektu „*Podpory ochrany detí pred násilím*“ sa v r. 2020 realizovala edukačná výstava obrazov so zameraním sa na problematiku OSĽ vnímanú očami žiakov stredných umeleckých škôl pod názvom „*Viete, čo teraz robí Vaše dieťa?*“. Výstavu navštevovali žiaci základných škôl v Moldave nad Bodvou. Aktivita bola uskutočnená v súlade s aktuálnymi protiepidemiologickými opatreniami v niekoľkých fázach. Výstavu počas mesiaca september 2020 navštívilo celkom 200 žiakov.

Ďalej Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s Národným koordináčnym strediskom pre riešenie problematiky násilia na deťoch zrealizovali kampaň k problematike nútených sobášov páchaných na deťoch, ktorá bola zdieľaná na stránkach Ministerstva vnútra SR⁴, Ministerstva práce sociálnych

⁴ https://www.minv.sk/?prevencia_aktuality&sprava=obitou-nutenych-sobasov-sa-stavaju-uz-dvanastrocne-deti

vecí a rodiny SR⁵ a Národného koordinačného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch⁶. Kampaň sa objavila v rôznych médiách a bola zdieľaná na stránkach viacerých miest a obcí. Výstupom tejto kampane bol leták a brožúra, v ktorej boli definované identifikačné znaky obetí dohodnutých sobášov v detskom veku. Ich cieľom je upozorniť na rizikové faktory, ktoré by mohli viesť k obchodovaniu s deťmi, pretože pri posúdení najlepšieho záujmu dieťaťa musia byť rešpektované všetky jeho práva vyplývajúce z Dohovoru o právach dieťaťa. Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s Ministerstvom školstva vedy výskumu a športu SR sprístupnilo všetkým školám v SR infografiku na tému OSĽ a letné brigády.

V neposlednom rade Ministerstvo vnútra SR prostredníctvom EUROPOL-u oslovilo austrálsku štátnu inštitúciu eSafety, vďaka ktorej vznikla brožúra „*Pandémia COVID-19: Rady k online bezpečnosti pre rodičov*“. V rámci jednej kapitoly „neželaný kontakt a grooming“ je uvedený okrem iného aj kontakt na národnú linku. Brožúra bola osobným listom elektronicky zaslaná aj všetkým zamestnancom Ministerstva vnútra SR. Online verzia v slovenskom jazyku bola zverejnená aj na nasledovnej web stránke: <https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2020-06/Slovak.pdf>

Do zvyšovania povedomia sa zapojil aj mimovládny sektor, Slovenská katolícka charita v r. 2020 realizovala kampaň pod názvom Online Kino: Global Awareness campaign - o novodobom otroctve na podporu zvýšenia informovanosti a boja proti tejto praktike. Kampaň bola zahájená pri príležitosti 2. decembra, čo je Svetový deň zrušenia otroctva. Slovenská katolícka charita nadviazala spoluprácu s neziskovou organizáciou The WHY, ktorej cieľom je poskytnúť a sprostredkovať voľný prístup k informáciám pre všetkých. Ich hlavnou činnosťou je produkcia a distribúcia dokumentárnych filmov o ľudských právach, demokracii, spravodlivosti a rovnosti. Kampaň vychádza z presvedčenia, že poukazovať a diskutovať o probléme novodobého otroctva je v pandemickom čase rovnako dôležité, ak nie dôležitejšie. Z dôvodu opatrení súvisiacich so šírením ochorenia Covid-19 filmy pojednávajúce o súčasných témach OSĽ boli sprístupnené online po dobu dvoch týždňov vo viacerých jazykoch.

Ministerstvo vnútra SR informovalo počas celého r. 2020 širokú verejnosť o problematike OSĽ prostredníctvom účasti vo verejnoprávnych a súkromných médiách (rozhlas, televízia), prostredníctvom sociálnych sietí a takisto vydalo niekoľko tlačových správ.

3.8.2 Projekty k OSĽ

V r. 2020 bolo v porovnaní s predošlými rokmi implementovaných menej projektov zameraných prioritne alebo okrajovo na problematiku OSĽ. Dôvodom je pandémia Covid-19, ktorá zasiahla všetky oblasti života, vrátane prípravy a realizácie projektov, ktorých implementácia sa bude predlžovať.

⁵ <https://www.employment.gov.sk/sk/informacie-media/aktuality/ministerstvo-informuje-problematike-obchodovania-detmi.html>

⁶ <https://detstvobeznasilia.gov.sk/aktualita/270/zastavme-spolu-zneuzivanie-deti-a-povedzme-stop-detskym-sobasom>

V r. 2020 NJBPNM pokračovala v realizácii projektu s názvom „*Boj proti obchodovaniu s ľuďmi a aplikácia nástrojov na jej predchádzanie*“, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre vnútornú bezpečnosť. Jeho cieľom je zefektívniť boj proti organizovanej, najmä cezhraničnej trestnej činnosti, akou OSĽ je, a zároveň presadzovať a podporovať spoluprácu medzi štátmi v záujme boja proti OSĽ. Z predmetného projektu bude financované vybudovanie dvoch výsluchových miestností pre obeť v Bratislave a Humennom. V rámci tohto projektu bude posilnená taktiež medzinárodná spolupráca s rizikovými krajinami, v ktorých dochádza k páchaniu trestnej činnosti OSĽ. Pôvodná predpokladaná dĺžka realizácie projektu bola 28 mesiacov, t. j. do konca r. 2021, avšak z dôvodu pandémie Covid-19 a pozastavenia niektorých aktivít sa konečný termín bude predlžovať.

V r. 2020 Ministerstvo vnútra SR pokračovalo s implementáciou projektu „*Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obeť a ďalšie obzvlášť zraniteľné obeť trestných činov*“, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou z Fondu pre vnútornú bezpečnosť a ktorého prínosom bude vybudovanie výsluchových miestností na výsluchy obetí OSĽ, ktoré sú obzvlášť zraniteľnými obeťami. Téma OSĽ je zaradená v kurikulu školení pre vyšetrovateľov a poverených príslušníkov Policajného zboru. Aj v prípade tohto projektu sa predpokladalo ukončenie na konci r. 2021, avšak z dôvodu pandémie Covid-19 a pozastavenia niektorých aktivít sa konečný termín bude predlžovať.

V r. 2020 pokračovala aj implementácia národného projektu „*Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít*“, v rámci ktorého sa 240 terénnych sociálnych pracovníkov zúčastnilo vzdelávania, ktoré bolo okrem iného zamerané aj na problematiku boja proti OSĽ (základné informácie, formy prevencie a osvetu v komunitách).

Ministerstvo spravodlivosti SR začalo v r. 2020 implementovať projekt „*Zvyšovanie účinnosti súdnictva prostredníctvom ochrany - posilnenia a postavenia obeť a zraniteľných strán*“ financovaný z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu.

3.8.3 Publikačná činnosť medzinárodných zoskupení

Nesmierne cenným zdrojom poznatkov o nových trendoch, odporúčaných postupoch a inovatívnych riešeniach pre celú oblasť OSĽ sú rôzne analýzy, hodnotiace, projektové a výskumné správy medzinárodných zoskupení, ktoré sa venujú aj problematike OSĽ. Problematika OSĽ ako jedna z foriem nadnárodného organizovaného zločinu tvorí prioritizovanú tému pre mnohé medzinárodné zoskupenia. Národný spravodajca intenzívne spolupracuje najmä s Európskou komisiou, Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, Radou Európy či Organizáciou Spojených národov. Vzhľadom na to, že sme v kontakte s odborníkmi z týchto zoskupení, pozorne sledujeme zverejňovanie nových publikácií na webových sídlach jednotlivých inštitúcií, ktoré sú prístupné aj širokej verejnosti. Pre komplexnosť uvádzame prehľad publikácií zverejnených medzinárodnými zoskupeniami v r. 2020.

Európska komisia

Kancelária Európskeho koordinátora na boj proti obchodovaniu s ľuďmi publikovala v r. 2020 „*Tretiu správu o pokroku dosiahnutom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi*“. Táto správa bola vypracovaná v súlade so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011, podľa ktorej Európska komisia vypracúva každé dva roky správu o pokroku dosiahnutom v boji proti OSL. Správa bola spracovaná na základe podkladov národných spravodajcov členských štátov, organizácií občianskej spoločnosti, európskych agentúr, inštitúcií a medzinárodných organizácií. Dostupná je v anglickom⁷ i slovenskom jazyku⁸.

Spríevodnú dokumentáciu k tejto hodnotiacej správe tvoria 2 komplexne správy poskytujúce faktický prehľad o pokroku⁹ dosiahnutom pri riešení OSL v EÚ vrátane štatistických údajov¹⁰ a opatrení prijatých od poslednej hodnotiacej správy.

Ďalšími podnetnými publikáciami, ktoré vypracovala Európska komisia, bola „*Štúdia o hospodárskych, sociálnych a ľudských nákladoch obchodovania s ľuďmi v rámci EÚ*“¹¹ a „*Štúdia o preskúmaní fungovania národných a transnárodných referenčných mechanizmov členských štátov*“.¹²

Rada Európy

Z pohľadu SR najdôležitejšou správou za r. 2020 bolo vydanie „*Správy o implementácii Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike*“¹³ skupinou expertov na boj proti obchodovaniu s ľuďmi (GRETA) v rámci tretieho hodnotiaceho kola. GRETA v tejto hodnotiacej správe uznáva pokrok, ktorý SR dosiahla v prijímaní opatrení na boj proti OSL, poukazuje však na množstvo nedostatkov, ako je potreba zlepšiť prístup k spravodlivosti a odškodňovaniu obetí a zabezpečiť, aby sankcie udelené obchodníkom s ľuďmi mali odradzujúci efekt.

Zároveň Rada Európy vydala 2 publikácie súvisiace s OSL:

⁷ Dostupné online na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/third_progress_report.pdf

⁸ Dostupné online na <https://www.slov-lex.sk/vyhľadavanie-navrhov-aktov-eu/-/detail/COO-2145-1000-3-4055371>

⁹ Dostupné online na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/staff_working_document_2020.pdf

¹⁰ Dostupné online na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_data_collection_on_trafficking_in_human_beings_in_the_eu.pdf

¹¹ Dostupné online na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_the_economic_social_and_human_costs_of_trafficking_in_human_beings_within_the_eu.pdf

¹² Dostupné online na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/default/files/study_on_reviewing_the_functioning_of_member_states_national_and_transnational_referral_mechanisms.pdf

¹³ Dostupné online na <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/slovakia>

1. *Usmernenia o nároku obetí obchodovania s ľuďmi a osôb, ktorým hrozí obchodovanie, na medzinárodnú ochranu*¹⁴;
2. *Kompendium osvedčených postupov pri riešení problému obchodovania s ľuďmi na účely pracovného vykorisťovania*¹⁵.

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej len „OBSE“)

V r. 2020 OBSE uverejnila prvú publikáciu svojho druhu s titulom „*Využívanie inovácií na boj proti obchodovaniu s ľuďmi: komplexná analýza technologických nástrojov*“,¹⁶ ktorá globálne analyzuje to, ako môžu rôzne zainteresované strany vrátane orgánov činných v trestnom konaní, občianskej spoločnosti, podnikov a akademickej obce využívať technológie na dosiahnutie pokroku v boji proti zločinu OSĽ. Publikácia obsahuje prehľad technologických nástrojov a iniciatív vyvinutých na boj proti OSĽ v rôznych formách na území členských štátov OBSE i mimo nich. Skúma tiež spôsoby, akými bývajú technológie zneužívané na uľahčenie OSĽ. Súčasťou tejto publikácie je aj súbor odporúčaní pre vlády a organizácie financujúce technologické projekty, ako najlepšie využiť potenciál technologických riešení v boji proti OSĽ.

V dôsledku šírenia pandémie Covid-19 pripravilo OBSE praktickú príručku¹⁷ riešenia nových trendov v OSĽ a následkov pandémie Covid-19.

Organizácia Spojených národov (ďalej len „OSN“)

OSN začiatkom r. 2021 zverejnilo „*Globálnu správu o obchodovaní s ľuďmi za rok 2020*“¹⁸. Správa monitoruje situáciu v 148 krajinách a ponúka globálny, regionálny a národný prehľad trendov a tokov v oblasti OSĽ. Okrem prehľadu celkovej situácie sa správa venuje socioekonomickému pozadiu obetí v kontexte nábora, otázkam detských obetí, nútenej práci, hospodárskym odvetviam, ktoré sú voči OSĽ zraniteľnejšie a nakoniec fenoménu internetových technológií, ktoré obchodníci v čoraz väčšej miere využívajú na nábor i vykorisťovanie.

Okrem hore spomínanej Globálnej správy Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) publikoval stručný prehľad výskumu s názvom „*Aký bude pravdepodobný dopad obmedzení v súvislosti s COVID-19 a s tým spojenými ekonomickými následkami na pašovanie migrantov a cezhraničné obchodovanie s ľuďmi do Európy a Severnej Ameriky*“.¹⁹

¹⁴ Dostupné online na <https://rm.coe.int/guidance-note-on-the-entitlement-of-victims-of-trafficking-and-persons/16809ebf44>

¹⁵ Dostupné online na <https://rm.coe.int/mpendium-of-good-practices-in-addressing-trafficking-in-human-beings-f/16809f9bef>

¹⁶ Dostupné online na <https://www.osce.org/cthb/455206>

¹⁷ Dostupné online na <https://www.osce.org/odihr/human-trafficking-COVID-19-report>

¹⁸ Dostupné online na https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf

¹⁹ Dostupné online na <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/covid/Covid-related-impact-on-SoM-TiP-web3.pdf>

Europol

Európsky orgán presadzovania práva - Europol pripravil v r. 2020 krátku správu s názvom „Výzvy boja proti obchodovaniu s ľuďmi v digitálnom veku“,²⁰ ktorá sa venuje vplyvu a dopadom moderných telekomunikačných technológií na spôsob, akým operujú organizované zločinecké skupiny zapojené do medzinárodného OSL.

Ministerstvo zahraničných vecí Spojených štátov amerických

Ministerstvo zahraničných vecí Spojených štátov amerických každoročne vyhodnocuje boj proti OSL vo všetkých štátoch sveta, SR nevynímajú, v rámci tzv. TIP správy. Posledná vydaná „TIP správa“²¹ z júna 2020 je už 20. TIP správou v poradí.

V r. 2020 sa uskutočnilo i viacero medzinárodných konferencií, na ktorých boli spomenuté ďalšie publikácie, ktoré stoja za zmienku, hoci sa datujú spreď r. 2020, konkrétne:

1. *Od prijatia k uznaniu: Identifikácia a ochrana obetí obchodovania s ľuďmi v zmiešaných migračných tokoch*²²;
2. *Jednotné usmernenia pre identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi v rámci prijímania migrantov a utečencov v regióne OBSE*²³;
3. *Sledovanie peňazí: Súhrn zdrojov a sprievodca finančného vyšetrovania pri obchodovaní s ľuďmi*²⁴.

3.9 Linky pomoci obetiam OSL

3.9.1 Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi 0800 800 818

Dôležitým nástrojom prevencie a fungovania NRM je aj prevádzkovanie národnej linky, ktorá existuje od r. 2008. Prevádzku národnej linky zabezpečuje MVO na základe zmluvy o poskytovaní služieb s Ministerstvom vnútra SR a tieto služby sú finančne kryté z rozpočtu Ministerstva vnútra SR. Prevádzku národnej linky technicky podporuje spoločnosť Slovak Telekom, a.s.

Národná linka je v rámci SR bezplatná telefonická linka prevádzkovaná v pracovných dňoch počas dvanástich hodín, a to od 8:00 hod. do 20:00 hod. Mimo pracovných hodín je k dispozícii nepretržitý monitoring prichádzajúcich hovorov prostredníctvom záznamníka. Na každý zaznamenaný hovor na linke pomoci zamestnanci poskytovateľa spätne reagujú. Národná linka je dostupná aj zo zahraničia, ak to miestny operátor umožní, a to v tvare +421 800 800 818.

²⁰ Dostupné online na <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/challenges-of-counterering-human-trafficking-in-digital-era>

²¹ Dostupné online na <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/2020-TIP-Report-Complete-062420-FINAL.pdf>

²² Dostupné online na <https://www.osce.org/secretariat/367061>

²³ Dostupné online na <https://www.osce.org/secretariat/413123>

²⁴ Dostupné online na <https://www.osce.org/cthb/438323>

Volanie je však spoplatnené tarifou príslušného telekomunikačného operátora. Volajúci môže mimo prevádzky národnej linky zanechať svoje telefónne číslo alebo svoju otázku a operátori telefonickej linky ho následne spätne kontaktujú. Hlavnou úlohou národnej linky je poskytovanie pomoci a informácií v prvom rade osobám, ktoré sa mohli dostať do rizikovej situácie v súvislosti s OSL. Pri identifikácii a pomoci v takýchto prípadoch národná linka sprostredkúva kontakt na organizácie poskytujúce pomoc obetiam. Služby národnej linky sú ďalej zamerané na prevenciu a elimináciu rizík spojených s prácou v zahraničí, pričom volajúcich upozorňujú na nebezpečenstvo OSL. Národná linka teda slúži ako nástroj prevencie rizík spojených s pracovnou migráciou a nechránenou prácou zraniteľných skupín obyvateľstva. Propagácia národnej linky je realizovaná na všetkých preventívnych a školiacich aktivitách Ministerstva vnútra SR, ako aj aktivitách spolupracujúcich subjektov, a to vrátane printového materiálu a preventívnych predmetov.

Tabuľka č. 21

Čas volaní	Absolútne vyjadrenie	Percentuálne vyjadrenie
Volania v čase prevádzkových hodín (8.00 hod. – 20.00 hod. v pracovné dni)	291	82 %
Volania v čase mimo prevádzkových hodín + víkendy a sviatky	63	18 %

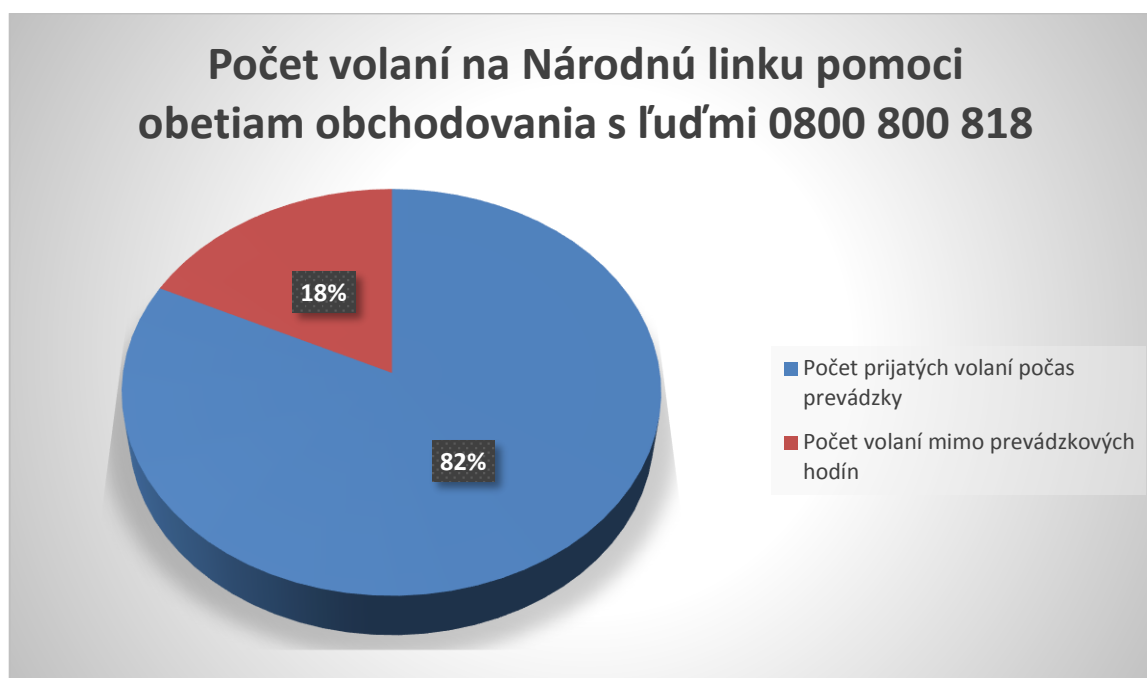
V sledovanom období od 1.1.2020 do 31.12.2020 bolo uskutočnených na národnej linke celkom 354 hovorov, rozvrhnutie časov volaní je uvedené v tabuľke. Prostredníctvom národnej linky boli identifikované a neskôr aj zaradené dve osoby do programu.

Hoci volania na národnú linku prebiehajú prevažne počas prevádzkových hodín od 8:00 do 20:00 hod. počas pracovných dní, nie je zanedbateľný ani počet volaní uskutočnených mimo týchto prevádzkových hodín, kedy je k dispozícii záznamník.

Hlbšou analýzou dát prevádzkovateľa národnej linky bolo zistené, že volajúci mali okrem problematiky OSL záujem aj o informácie, ktoré s OSL nesúvisia a boli odkázaní na relevantné organizácie alebo subjekty, prípadne sa ich volania týkali témy pracovných agentúr a ich prípadného preverovania.

Pomer volajúcich žien a mužov bol v r. 2020 približne rovnaký, mužov bolo len o 10 % viac. V r. 2019 kontaktovali národnú linku najmä muži.

Graf č. 19

3.9.2 Informačná linka o OSĽ a bezpečnom cestovaní 0907 787 374

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) v r. 2020 prevádzkovala svoju informačnú linku 0907 787 374 o OSĽ a bezpečnom cestovaní. Jej pracovníci odpovedali na telefonické a e-mailové dopyty o OSĽ, na žiadosti o preverenie pracovnej agentúry a na žiadosti o informácie o školeniach v prevencii OSĽ.

3.9.3 Národná linka pre ženy zažívajúce násilie 0800 212 212

Prevádzka národnej linky pre ženy zažívajúce násilie 0800 212 212 je národná nonstop bezplatná linka, na ktorú sa môžu obrátiť ženy zažívajúce alebo ohrozené násilím, ako aj ktokoľvek, kto sa potrebuje poradiť o pomoci obetiam domáceho násillia. Služby na linke boli rozšírené o možnosť komunikovať s poradkyňami prostredníctvom e-mailu. Zavedením tejto linky sa významne zvýšila dostupnosť informácií z oblasti násillia na ženách, krízovej intervencie a efektívnosť re-distribúcie ohrozených žien poskytovateľom sociálnych služieb a inej pomoci. Odborné poradkyne na linke adekvátne a aktuálne informujú volajúce ženy zažívajúce alebo ohrozené násilím o systéme pomoci, ako aj o možnosti profesionálnej služby krízovej intervencie.

3.9.4 Bezplatná linka Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny 0800 191 222

Podozrenie z porušovania práv dieťaťa a ohrozenia jeho všestranného vývinu (vrátane podozrenia na OSĽ) a prípadov zanedbávania starostlivosti o deti je možné nahlásiť aj na bezplatnú linku Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny 0800 191 222, a to anonymne alebo s uvedením kontaktných údajov, kedy môže byť informovaný o spôsobe vybavenia jeho

podnetu, ak o to požiada. Linka slúži aj na oznamovanie podozrení zo zneužívania sociálneho systému, ako napr. nelegálna práca (tzv. čierna práca).

3.9.5 Linka detskej istoty 116 111

Každé dieťa, ktoré potrebuje pomoc alebo chce niekomu pomôcť, môže zavolať na Linku detskej istoty, ktorá funguje v nepretržitej prevádzke vrátane víkendov a sviatkov. Je bezplatná, anonymná a odborne garantovaná. Jej hlavným cieľom je možnosť okamžitého telefonického kontaktu dieťaťa či mladého človeka pri potrebe komunikácie alebo konkrétnej pomoci v krízovej alebo stresujúcej situácii. Na Linku detskej istoty sa môžu obrátiť aj dospelí - rodičia, príbuzní, pedagógovia, zdravotníci a všetci, ktorým osud detí nie je ľahostajný.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

EUROPOL - agentúra Európskej únie na presadzovanie práva

Expertná skupina – Expertná skupina pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

IC – Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

INTERPOL - Medzinárodná organizácia kriminálnej polície

MVO – mimovládna organizácia/mimovládne organizácie

Národný koordinátor – národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi

Národná linka – Národná linka pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi

Národný program – Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi

NRM – národný referenčný mechanizmus

Národný spravodajca - národný spravodajca alebo obdobné mechanizmy

Program – Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

NJBPNM – národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície prezídia Policajného zboru

Obet' – obeť obchodovania s ľuďmi

OSL – obchodovanie s ľuďmi

SR – Slovenská republika

SVT – spoločný vyšetrovací tím

Veľká Británia – Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska